

O Yeesu tonkarowà Bè-wénia vũahũ

Vũahũ túaró jũhũ

Ho vũahũ na kà lé o Luki vōnna bïo jũn ní na o túara.

Bïo zéenia wéréwéré ho vũahũ mu yi, lé bïo 6a kèrètíewa kuure wee dérää wán ká le wà:

1. O Yeesu yòoró ho wáayi lè le Dónbeenĩ Hácírí liiró o ñi-kenínia wán bïo (1.1–2.36).
2. Ba kèrètíewa kuure jũhũ búaró ho Zeruzalεmu yi o Yeesu yòoró ho wáayi món (2.37–7).
3. Le bín-tente bueró ho kōhũ lùà na ká yi bïo (8–12).
4. Bïo le wó wó dōnnáa ho ðímíjá kána búenbúen yi (13–28).

Ho vũahũ mu yi á wa mún ñ mi le lònbee lè mí síiwà na 6a kèrètíewa kuure kãa yi.

Mu bïowa na bïo bía ho vũahũ mu yi, lé bũn héra ho tonló na 6a kèrètíewa ko a 6a sá lén féεε jii: O Yeesu *Krista bín-tente bueró ho ðímíjá lè mí kùarää búenbúen yi.

O Yeesu dó mí jii nən le le Dónbeenĩ Hácírí á à lii

¹⁻² Tiofiile,* bïo ó o Yeesu hía wee wé làa bïo búenbúen na ó o hía wee kení lè 6a nùpua mí tonló jũhũ búaró pãahũ à vaa búe bïo le Dónbeenĩ buan wo yòorarää ho wáayi á ĩ bía bïo ĩ nín-yání vũahũ

* **1:1-2** Tiofiile: Le yèni mu kúarää lé bïo kà «Yia le Dónbeenĩ wa.»
Yia ó o Luki von lè le yèni mu á bïo yí tà yí zũ sese.

yi. Sǎni ò o yòo ho wáayi, ó o bía mí sòobá-bíoní lè le Dónbeení Hácírí pànká á nɔn ɔa nùpua na ó o hĩa hueekaa wó lè mí tonkarowà yi.

³ Bìo ó o húrun bínía vèera ó o zéeníkaa mítén làa ba hã wizooní búará-ɲun yi á wó bïo cèrèè à ɔa zǔn ká a yïo wi lua bïo bon. Hǎn wizooní so yi ká ɔa páanía wi mín wán, ó o wee bío le *Dónbeení béení bïo na ɔa yi.

⁴ Wizonle búí ká a làa ba wee dí, ó o henía bío kà nɔn ɔa yi: «Mi yí lé ho Zeruzalεemu yi. Mi kéení bïn à pa bío á ï fèra bía bío làa mia, mu hãmu na á ï Maá dó mí ɲii le mí ì na.

⁵ O Zǎn hĩa wee bátízé lè mu ɲumu ká minén bán á à bátízé lè le Dónbeení Hácírí hen làa wizooní bío yɛn.»

O Yeesu buan yòora ho wáayi

⁶ A bĩa làa wo páanía kará tùara a yi: «Núhũso, lé hón pãahũ so á fo ò wíoka a *Isirayεele ɲipomu bío á ɔa à kéí mítén le?»

⁷ O o Yeesu bía nɔn ɔa yi: «Ho pãahũ lè le wizonle á mi yí ko mi tùa zǔn. O Maá mí dòn lé yĩa bàrá mu mítén.

⁸ Εε ká pãahũ na le Dónbeení Hácírí á à lii mi wán yi, á mi ì yí ho pànká. Mi ì wé ï sɛéràsa á à bío ï bío ho Zeruzalεemu yi, lè ho *Zudee lè ho *Samarii kána búenbúen yi, lè ho ðímíɲá kùaràa búenbúen yi mún.»

⁹ Bìo ó o bía hǎn bíoní so wó, ó o buan yòo wà ho wáayi ká ɔa ðin wee loní. A le dùndúure búí ló buée tun wo yi, á ɔa yí máa mi a.

¹⁰ Bìo ɔa ðin fá mí yïo ho wáayi, hen na ó o Yeesu yòo wà yi, yïo buée tí à báawa nùwã ɲun na zǎ hã sǐ-poa á ðin ɔa nǐsǎní,

11 á wee bío làa ba: «Kalileesa, mi đĩn hen wee lorí ho wáayi lée webio? O Yeesu mu na le Dónbeenĩ léra mi t̄ahũ á ɓuan yòraráa ho wáayi á khii ɓĩnĩ ì ɓuen làa ɓio mi m̄onnáa wo ká a yòó wà ɓio síi.»

O Yeesu tonkarowà kuure

12 Ɓũn m̄on á ɓa tonkarowà ló le ɓúee na ɓa wee ve làa Oliivewa v̄ĩns̄ia ɓúee wán á ɓĩn̄ia lion ho Zeruzalεemu. Le ɓúee mu lè ho lóhó á à yí kilomεetere dà-kéní síi.

13 Ɓio ɓa líi zon ho Zeruzalεemu yi, á ɓa vaá yòora ho n̄onwíohũ na ɓa lá wee wé kúee m̄in wán yi. Ɓia kera ɓĩn lé o Piere, o Z̄an, o Zaaki là a Andere, o Filiipu là a Toma, o Baatelemii là a Matiye, o Alifee za Zaaki, o Sim̄on na ɓa le Zeloote†, là a Zaaki za Zudaa.

14 Ɓa ɓúenɓúen fù wó mí yilera làa dà-kéní, á wee kúee m̄in wán túntún à pání fio le Dónbeenĩ yi lè ɓa háawa ɓúí, là a Yeesu ɓàn zàwa lè ɓàn nu Mari.

Ȳia zon o Zudaa lahó

15 Wizonle ɓúí, ká ɓia tà a *Krista ɓio na kúaa m̄in wán á à yí lòn n̄upua ɓúará-hèz̄ĩn síi, ó o Piere h̄ĩn̄on yòó đĩn ɓa t̄ahũ ò o ɓia:

16 «Wàn zàwa, ɓio le Dónbeenĩ Hácírí ɓia là a *Daviide jii le Dónbeenĩ ɓionĩ v̄ũahũ yi á lá ko à mu wé. Le fèra ɓia mu ho v̄ũahũ mu yi o Zudaa d̄ání yi, wón na dú ɓia w̄ĩra a Yeesu yahó.

17 O Zudaa lá lé wa kuure n̄upua n̄i-kéní, á níi lá wi ho tonló dà-kéní yi làa wεn.»

18-19 Ho Zeruzalεemusa ɓúenɓúen zũ mu le o wékheró wárí na ɓa s̄áán̄ia làa wo, lé đio ó o yà lè

† 1:13 Mi lorí Matiye v̄ũahũ 10.4

ho məhũ. Hón məhũ so lé hĩa ó o lion yi lè mí yahó, á pío hó nà, á fin-sáníwà ló kúaarà ho tá yi. Lé bũn te bĩo 6a wee veráa ho məhũ mu làa «Hakelidama.» Bàn bíonĩ yi á mu kúarà le «cãni məhũ.»

²⁰ O o Piere bĩnía bía: «Bìo túara hã lení vũahũ yi lé bĩo kà: <O zĩi ko le ãĩn coon à nùpue yí zo>‡ Mu mún pá bĩnía túara: <O búii ko ò o zo a lahó>.§

²¹⁻²² Lé bũn nɔn ó o nùpue búii ko ó o dé wa wán à wé o Nùhũso Yeesu vèeró sɛéràso. Bĩa ó o nùpue mu ko ò o lé ãhũ, lé bĩa làa wɛn páanía bò mín ho pãahũ búenbúen na ó o Nùhũso Yeesu làa wɛn vará yi, à lá pãahũ na ó o Zãn Batiisi bátizéra wo jii wán, à vaa búe pãahũ na ó o buan yòora ho wáayi.»

²³ A 6a wãa zéénia 6a nùpua nùwã jɔn, o Matiasi là a Zoɛɛfu na 6a wee ve làa Baasabaasi tàá Zusituusi.

²⁴ Bũn món á 6a búenbúen páanía fióra kà síi: «Nùhũso, ùnén lé yĩa zũ 6a nùpua búenbúen sía. Zéeni yĩa á ù léra 6a nùwã jɔn na kà ãhũ làa wɛn,

²⁵ yĩa á à zo a Zúdaa lahó ù tonkarowà tonló yi, hón na á wón ló díá ò o van hen na ó o ko ò o va yi.»

²⁶ A 6a wó le jún-sĩni bĩo à zũnnaa yĩa le Dónbeenĩ léra, ó o Matiasi lé yĩa á mu tò wán. Lé wón dó 6a tonkarowà píru dòn na ká wán.

2

Le Dónbeenĩ Háciri lion

¹ Ho Pãntekoote zoñ, á bĩa tà a *Krista bĩo búenbúen kúaa mín wán lahó dà-kéní yi.

---

‡ **1:20** Mi loĩ Lení vũahũ (Psaumes) 69.26   § **1:20** Mi loĩ Lení vũahũ (Psaumes) 109.8

² Yïo ßueé tí à mu bïo ßúi sã wee jí ho wáayi lòn pinpi-beení na wee và lè mí pánká bïo síi, á ßueé líí sú le zii na ßa kará yi.

³ A ßa le mí ì loń à bïo ßúi lòn dõhũ ðenní á sankaa lè mí dà-kéní kéní, á wi ßa ßúenßúen wán. ⁴ A ßa ßúenßúen sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, á ßa wee bïo há síi-viò bióní, làa bïo le Dónbeenĩ Hácírí mu le ßa bïoráa.

⁵ Mu pãahũ ká ßa *zúífùwa ßúi na wee bè le Dónbeenĩ yi sese á ló ho ðímíńá kãna ßúenßúen yi, á ßueé kará ho Zeruzalεemu yi.

⁶ Bïo ßa ná mu bïo mu sã, á ßa ðεeníá ßueé fò mín ßúiríßúirí. Bïa tà a Krista bïo bïo na á ßa wee bïo á bïa wi bín lè mí ñi-kéní kéní wee jí lè mín kùrú bióní, á mu sòobáa víníkãa ßa dà.

⁷ Mu wó ßa coon dàkhíina á ßa wee bïo: «Ba nùpua mu na wee bïo ká ßúenßúen so yínóń Kalileesa le?

⁸ A mu ßèn wó kaka á wa lè wa ñi-kéní kéní wee jíńáa bïo ßa wee bïo lè wán kùrú bióní?

⁹ Warén na wi hen, á ßa ßúi lé ßa Paatewa. Ba ßúi ló ho Mεdii lè ho Elaamu lè ho Mεzopotamii kãna yi. Ba ßúi ló ho *Zudee, lè ho Kapadoosi, lè ho Põn, lè ho Azii kãna yi.

¹⁰ Ba ßúi ló ho Firizii, lè ho Pãńfilii, lè ho *Ezipite kãna, lè ho Libii kõhũ sõn-kéní na sùarãa lè ho Sirεena yi. Bïa ló ho *Oroomu yi mún wi wa tĩahũ.

¹¹ Ba zúífùwa binbirí làa bïa yèrémãa bò ßa zúífùwa mu ßàn Dónbeenĩ yi á mún wi hen. Ho Kerεetesa lè ßa araabuwà mún wi hen. Wa ßúenßúen á yĩa yí máa jí le Dónbeenĩ bè-beera na le wó na ßa wee bïo lè wán kùrú bióní wón mía.»

¹² Ba ßúenßúen wó coon, ßa yí zũ mu síi. A ßa wee bïo làa mín: «Bìo ká màhá léε webio coon?»

13 Ká 6a 6úi bán 6èn wee yáa mí jini yi ká 6a à bío: «Áyí, 6a bùaa jun sù wee khée.»

O Piere ji-cúa na ó o fεera

14 O o Piere wáa hínan yòó ðin lè mí ninzàwa tonkarowà píru dòn, ò o bía pónpón non 6a zãamáa yi: «Minén *zúifùwa lè minén na kará ho Zeruzalεemu yi búenbúen, mi jí bío á ì bío á a na mia sese: Mi ko à mi zūn bío kà jūhū.

15 Ba 6úi wee leéka le 6a nùpua mu jun sù wee khée, εε ká 6uée. Lé bío á mu lé le yĩnbíi lèrèwa bío dènú nii á wa wi yi! *

16 Bío ó o ji-cúa fεero Zowεele hĩa bía lé bún lan wee wé hã laà na kà wán.

17 Bío kà lé bío le Dónbeenĩ bía:

↳ Hã pònna vaa véenii á ì ben ĩ Hácírí
à le è fè 6a nùpua búenbúen.

Mi zà-báawa lè mi zà-hĩnni
á wé è fεε ĩ ji-cúa.

Mi yàrón-fla á wé è mi mu bíowa 6úi na 6a lá yí dà
máa mi.

Mi nĩ-kĩa á hã kònkórá wé è jĩ yi.

18 Mu bon. Hón pònna so yi á ì ben ĩ Hácírí
à le è fè 6a báawa lè 6a hãawa na lé ĩ ton-sáwá,
á 6a wé è fεε ĩ ji-cúa.

19 Mu bíowa 6úi na síi yí zū
á ì lén yòó ho wáyí,
á à wé mu yéréké bíowa ho tá wán.

Le cāni, lè ho dōhū,
lè le minka yiĩní á à kεń.

20 Le wii á à dé mí yuumu

* 2:15 Ba zúifùwa fù yí máa hĩní dí bío yĩnbíi hùúu, ká mu yínorí 6a floró na 6a wee wé hã lèrèwa bío dènú páahū wó vó.

á ho p̄ihú á à wé cūencūen lòn cāni.

Būn b̄iowa so búenbúen á à wé è vé

ó o Núhúso wizon-beeni na cùkú wi á à dānáa.

21 Hón p̄ahú so yi ká nùpue lée nùpue na tà von o
Núhúso yèni

à wón á à fen.†

22 «*Isirayεlesa, mi jí b̄io á ì ì b̄io á à na mia: O
Nazarεete n̄i Yeesu fù lée nùpue na le Dónbeeni
zéenía b̄io làa mia le mí wiráa. Mu yéréké b̄iowa
na wee zéeni le Dónbeeni p̄anká na le wó là a n̄i
mi t̄lahú, lé būn wee zéeni mu. Minén miten yáá
zū mu.

23 O n̄i mu á le Dónbeeni dó mí n̄ini yi làa b̄io á
le wi à mu wéráa. Le fèra zū b̄io mi ì wé làa wo.
Minén lé b̄ia dó a b̄ia yí zū le Dónbeeni n̄i yi, á ba
búaa wo ho *kùrùwá wán, ó o húrun.

24 Ká le Dónbeeni m̄ahá fáa wo mu húmú n̄i yi,
le vèniá wo. Mu húmú lá yí dà máa yí p̄anká o
wán hùúu.

25 O *Daviide h̄ia b̄ia b̄io ká o d̄ani yi:
I h̄ia wee wé mi a Núhúso ì yahó f̄εε.

Orén lé yia wee b̄ua mi b̄era a na á ì yí d̄édéeka.

26 Lé būn n̄on á ì s̄i wan,
á b̄ioní búenbúen lée s̄i-wεε b̄ioní.

H̄ari à ì z̄ú ì húmú b̄io,
á ì s̄i pá à h̄i.

27 Lé b̄io á fo máa día mi
á ì máa va hen na ba n̄i-h̄ia wee va yi.

Fo máa tà ũ ton-sá na á ũ wa á máa soo.

28 Fo zéenía mi lè ho w̄ohú na wee va le muk̄ani
lahó yi.

Hen ká ì wi ũ n̄is̄ani à ì s̄i wa wa dà kh̄i.‡

† 2:21 Mi lor̄i Zowεele v̄uahú 3.1-5

‡ 2:28 Mi lor̄i Lení v̄uahú
(Psaumes) 16.8-11

29 «Wàn zàwa, mi le í bío wàn òúaa Daviide bío wéréwéré na mia: O Daviide híá húrun á 6a nùuna, á búure pá dà wee zéení ho zuia.

30 Bío ó o híá lé le *Dónbeení jì-cúa fεero, á zǔ le le Dónbeení híá báa á dóráa mí jii nɔn le mí ì na a bεení o mɔnmània nǐ-kéní búí yì,

31 ó o fεra zǔna bío wa bueé wé, ó o wáa bíá a *Krista vèéro bío kà síi: Le Dónbeení máa díá ó o máa va hen na 6a nǐ-hía wee va yì, le máa díá ó o máa soo.Š

32 «O Yeesu mu le Dónbeení vèenia, á warén búenbúen lé mu séréasa.

33 O búan yòora le Dónbeení nín-tíání. Lé bǐn ó o yú le Hácírí yì, dío ó o Maá dó mí jii le mí ì na. O bεra le fò wa nǐ-kéní kéní. A bǐn lé bío mi wee mi á wee jí lɔnbío.

34 O Daviide wón yí yòora ho wáayi ká a màhá bíá bío kà:

«O Núhúso bíá nɔn í Núhúso yì:

Buee kεení í nín-tíání,

35 fúaa ká í búrá ũ zúkúsa ũ tá,

á ũ bò ũ zení wán.»*

36 «Minén Isirayεele nǐpomu búenbúen ko à mi zǔn mu kékéké le o Yeesu mu na mi búaa ho kùrùwá wán lé wón le Dónbeení wó là a Núhúso là a Krista.»

Bíá tà a Krista bío nín-yání kuure

37 Bío 6a ná há bíoní mu, á há zon 6a dàkhína, á 6a tùara a Piere le mí ninzàwa tonkarowà yì: «Wàn zàwa, á lé mu yén á wa ko à wa wé.»

Š 2:31 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 132.11 * 2:35 Mi loń Lení vūahú (Psaumes) 110.1

³⁸ O o Piere bía nɔn ɔa yi: «Mi yèrémá mi yilera lè mi wárá, à mi nǐ-kéní kéní bátízé o Yeesu *Krista yèni yi, á mi bè-kora á à sɛn ñ díá. Bũn ká le Dónbeenĩ á à na mí Hácírí mia.

³⁹ Le Dónbeenĩ dó mí jii nɔn minén lè mi m̀nmanía yi, làa bĩa na dǎní nàyi, bĩa búenbúen na ó o Núhúso á à ve.»

⁴⁰ O Piere pá bínía bía hã bióní cèrèe á ɔó lè ɔa jũhũ, á henía ɔa sĩa. O bía: «Ho lònbiò nùpua yí se, mi lé ɔa m̀n, à tà ho kǎnìlò bïo.»

⁴¹ Ba cèrèe tà a Piere bióní yi á ɔa bátízera ɔa. Mu zon á bĩa zon sã bĩa tà a *Krista bïo yi jii, á à yí nùpua muaaseé tĩn síi.

⁴² Ba wee tà jí ɔa tonkarowà kàránlò na á bán wee na ɔa yi sese, á hácírí wó dà-kéní, á wee páaní sanká ho búurú†, à páaní flo.

⁴³ Barén lè mí nǐ-kéní kéní á mu zon dà. Ba tonkarowà wee wé ho yéréké bïowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká.

⁴⁴ Bĩa tà a Krista bïo búenbúen fù bunbuaa, á wee páaní kúee mí nii bïo mín wán.

⁴⁵ Ba fù wee yéé mí manawà, lè mí zíní, lè mí bïowa, à sanká wárí na mín yi làa bïo ɔa nǐ-kéní kéní koráa.

⁴⁶ Làa wizooní búenbúen ká ɔa wee páaní kúee mín wán le *Dónbeenĩ zĩ-beení lún yi à máa khí. Ba wee páaní sanká ho búurú mí zíní yi, à dí mí dǐnlò lè le sí-wɛɛ ká bióní mía mu yi.

⁴⁷ Ba wee khòoní le Dónbeenĩ, á mu nǐpomu búenbúen wee wíoka ɔa yèni. Làa wizooní

† **2:42** Ba zúifùwa fù wee wé cèeka ho búurú là vé, à bè yi díráa. Ká a Yeesu dǐnlò na ó o dú lè mí nǐ-kenínia m̀n, á bĩa tà a bïo wáa wee wé mu à leékaráa o Yeesu mu bïo.

βύενβύεν κά α Νύηϋσο wee vá bĩa ó o kãnía à kúee
 6a kuure nùpua wán.

3

O Piere là a Zãn wééra a mùamúa

¹ Wizonle βúi, ó o Piere là a Zãn hĩnɔn wee yòo le
 *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi le wi-háarè fioró pãahũ.

² Ba yòò wee dã ò o nĩ βúi na ton ká a le o
 mùamúa a kará le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ zũapĩĩ na 6a
 wee ve làa Zũapĩ-senĩ* nĩ. Làa wizoonĩ βύενβύεν
 ká 6a wee lá a βuee díá bĩn ò o wé floka le wárí bĩa
 wee βuee zo le zĩ-beenĩ lún mu yi cón.

³ Bĩo ó o Piere là a Zãn wà βueé zo ó o mɔn, ó o le
 6a hã mí.

⁴ A bán fá mí yĩo wo yi, ò o Piere bía: «Loĩ wɛn
 sese.»

⁵ Ó o nĩ βèn wãa wĩokaa fá mí yĩo 6a yi. O wee
 leéka le 6a hĩa a na bĩo βúi mí yi.

⁶ Ó o Piere wãa bía nɔn wo yi: «Wárí βèntĩn mía
 ĩ cón máa na foñ. Bĩo ĩ cón lé bĩo á ĩ ò na foñ. O
 Nazarɛete nĩ Yeesu *Krista pánká yi, à ũ lii hĩnĩ
 yòo varáka.»

⁷ O o βuan o nĩn-tĩánĩ bàhó yi á wee hóonĩ làa
 wo. Mĩ lahó yi à bũn ò o mùamúa mu zenĩ là a
 nɔnkíkàá-yĩo dèenĩá fá,

⁸ ó o tá yòò đĩn mí zenĩ wán á wee varáka. O
 varákaa bò làa ba a zon le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún
 yi, á wee yénka ká a khòonĩ le Dónbeenĩ.

⁹ Ba zãamãa βύενβύεν mɔn wo ò o wee varáka
 ká a khòonĩ le Dónbeenĩ.

* **3:2** Zũapĩ-senĩ: Ba wee leéka le ho lé le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ zũapĩĩ
 βúi na lée wi bĩa yĩnɔn 6a zúífùwa lahó na 6a wee kɛn yi le hã lara
 na bĩo sã 6a zúífùwa binbirĩ yi pãahũ.

10 Bïo 6a zūna le lé o n̄i na wee 6uee κενί floka le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ Zūaji-seni jii, á 6a búenbúen zāna á wó coon bïo wó a yi bïo yi.

O Piere wee zéeni bïo n̄n ó o n̄i wannáa

11 Bïo ó o n̄i yí máa lé o Piere là a Zān m̄n á 6a n̄pua búenbúen wee b̄uni 6uee zo 6a c̄n o *Salom̄n Sànsá † yi. Ba búenbúen wó coon bïo wó bïo yi.

12 Bïo ó o Piere m̄n mu, ó o bía bïo kà n̄n 6a zāamáa yi: «*Isirayεlesa, lée webio n̄n ó o n̄i mu waró bïo wórāa mia coon? Lée webio n̄n mi wee loínāa wen kà síi, ka lè mu lé warén waten lè wa pànká á n̄n ó o wee varákarāa, tàá lé bïo wa bò le Dónbeenĩ yi bïo yi.

13 O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu‡ lè wàn 6uaawa na ká 6àn Dónbeenĩ lé yia dó ho cùkú mí ton-sá Yeesu yi. Minén miten lé bía dó a ho pànká 6ànsowà níi yi, á p̄a a bïo o *Pilaate yahó, ká wón n̄n wāa lá tà le mí ì día a.

14 O n̄i-térénnii na bïo sí le Dónbeenĩ yi á mi p̄a bïo, ò o n̄i-6úe na ho kàsó yi lén díaró á mi sía màh̄á vá yi á flora a Pilaate c̄n.

15 Lé b̄n mi wó 6órāa yia le mukānĩ bïo wi níi yi. Ká le Dónbeenĩ màh̄á vèenía wo. Warén lé mu 6àn seérāsa.

16 O Yeesu yèni pànká, làa bïo wa dó wa sía o yi lé b̄n weéra a n̄i mu na mi búenbúen zū á yio wi wán kà. Bïo wa dó wa sía o Yeesu yi lé b̄n n̄n ó o

---

† **3:11** O Salom̄n Sànsá: Ho lé le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ sànsá na wi lè le wii h̄enii. Ho son á pon le zĩ-beenĩ mu lún s̄n-kéní na á bía yín̄n 6a zúif̄uwa dà wee zo yi. Lé b̄n á ho làndá bïo zéenílowa hía wee kàrán 6a n̄pua yi. ‡ **3:13** Mi lorí Léró vūah̄t̄ (Exode) 3.6, 15

nii mu wan cunnáa làa bïo mi búenbúen mən làa wo.

17 «Wàn zàwa, ɪ zū le bïo minén lè mi júnása wó là a Yeesu á mi yí zū júhú.

18 Εε κά lé kà síi á le Dónbeenĩ wóráa, à bïo le hĩa bía mí jì-cúa fεεrowà búenbúen jíní yì á yïo lé. Le bía le o *Krista ko ò o lò be.

19 A mi cén yèrémá mi yilera lè mi wárá, à na miten le Dónbeenĩ yì, á dén á à sén mi bè-kora á à díá.

20 Bún ká le è na hã pǝnna na mi ì yí ho hээрà yì mia, á mi ì yí á à vǝn yì, á mún ñ na a *Krista na le fèra léra mia, o Yeesu.

21 O Yeesu ko ò o κεεní ho wáayi màní fúaa pǝahú na mu bïo búenbúen khíi yèrémáa wó mu bè-fla yì làa bïo le Dónbeenĩ bíaráa mu hàání mí jì-cúa fεεrowà jíní yì.

22 O *Mɔyiize bía bïo kà: «Mi Núhúso Dónbeenĩ á à lén o jì-cúa fεεro búii mǝn zàwa tǝahú na ka lè ɪ bïo. Bïo búenbúen na ó o wé è bío á à na mia à mi wé jí sese.

23 Nùpue lée nùpue na khíi yí máa jí a jì-cúa fεεro mu bíonĩ, wón á à lén le Dónbeenĩ nǝpomu tǝahú á à búe.»§

24 A lá a Samuwεεle jii wán á ba jì-cúa fεεrowà na khíina lè mí ñi-kéní kéní búenbúen á mún bía hã wizooní na kà bïo.

25 «Bìo le Dónbeenĩ dó mí jii nən mǝn búaaawa yì lè mi jì-cúa fεεrowà jíní á bïo sǝ mia. Mi níi mún wi le *páaní yì, dío le Dónbeenĩ bò lè mǝn búaaawa pǝahú na le bía bïo kà nən o *Abarahaamu yì: «Ū

§ 3:23 Mi loñ Làndá zééníló vǝahú (Deutéronome) 18.15, 18, 19

mònmanía bïo yi, á hã zî-núná búenbúen na ho tá wán á ì ì dúbua yi.*

²⁶ Εε κά mu nín-yání, á lé minén lé bïa le Dónbeenï tonkaa mí ton-sá Yeesu ó o búara bïo yi. Le tonkaa wo ò o búee dúbua mia, à mi lè mi ñ-kéní kéní khí mi wén-kora yi orén bïo yi.»

4

O Piere là a Zãn ðĩn ho làndá tũĩá f̄erowà yahó

¹ Bïo ó o Piere là a Zãn wee bío lè 6a zãamãa, à bũn le *Dónbeenï yankarowà, lè le *Dónbeenï zĩ-beenï parowà núnása lè 6a *Sadus̄ewa búee ðõn.

² Ba sĩa 6èntĩn yí wan 6a tonkarowà nũwã nũn mu bïo yi hũũũ, lé bïo 6a wee kàrán 6a nũpua, á wee bío le o Yeesu vèera, á bũn bïo yi á 6a ñ-hía mún dà à vèe.

³ Á 6a wĩira 6a kúaa ho kàsó yi á pannãa ho tá tĩlò, lé bïo le wii tò vó.

⁴ Bũn pá yí hò bïo á bĩa nã hã bioní mu á cèrèè tà hã yi, á bĩa dó mi sĩa a *Krista yi á dó wán á yú báawa muaaseé hònú sii.

⁵ Mu tá lée t̄õn á 6a *zũifũwa núnása, lè 6a *ñ-kĩa, lè ho *làndá bïo zéenilowa kúaa mín wán ho Zeruzal̄emu yi.

⁶ Ba nũpua búĩ na wi bĩa kúaa mín wán bĩn t̄ĩahũ lé o Aana na lé 6a yankarowà nũhũso beenï, là a Kayiifu là a Zãn là a Alekisãndere, à séení 6a yankarowà nũhũso beenï zii nũpua búenbúen.

⁷ Ba le 6a 6ua 6a tonkarowà búee ðĩnĩ mí t̄ĩahũ. Bïo 6a búee ðõn á 6a tũara 6a yi: «Lé o yén pànká yi tàá lé o yén yèni yi á mi wèérarãa o ñii mu?»

* 3:25 Mi loñ Bïo nũhũ búeenĩ vũahũ (Genèse) 22.18, 26.4

⁸ A bǔn ò o Piere wǎa sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, ó o wee bío làa ba: «Minén nǐpomu júnása lè mí nǐ-kíá,

⁹ bío mi wee tùa wɛn ho zuia lè mu bè-tente na wó nɔn o mùamúa yi bío, làa bío ó o wó wó wannáa.

¹⁰ Awa, mi búenbúen ko à mi zǔn mu, ò o Isirayεεle nǐpomu mún zǔn mu. Bío nɔn ó o nǐi na kà wannáa á đĩn mi yahó lé o Nazareεete nǐi Yeesu yèni pánká yi, yĩa mi búaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, na le Dónbeenĩ vèenía.

¹¹ O Yeesu lé yĩa le Dónbeenĩ bíonĩ vǔahǔ bíá bío le o lé le huee na á ɓa sorowà pǎ bío, minén sorowà. Dén huee so lé đĩo bínía búan ho soró đĩnía.*

¹² O Yeesu mí dòn lé yĩa dà wee kǎnĩ ɓa nùpua. Mu yínɔn orén yèni, á yèni búii na kún dà à kǎnĩ wɛn á le Dónbeenĩ yí nɔn nǐi woon yi ho đĩmíjǎ yi.»

¹³ A ɓa zúifùwa làndá tǔiá fεεrowà mu á mu wó coon dàkhíina, lé bío ɓa mɔn ò o Piere là a Zǎn wee bío ká ɓa ponĩ séra. Ba mún zǔna le ɓa lé ɓa nùpua na yí kàráanna. Ba zǔna mu le ɓarén là a Yeesu kera mín wán míana.

¹⁴ Ká bío ɓa mún mɔn o nǐi mu ò o wan á đĩn o Piere là a Zǎn nǐsǎnĩ, á ɓa wǎa yí dà bío máa bío.

¹⁵ A ɓa wǎa le ɓa tonkarowà lée đĩn ho khǔuhǔ vé, à ɓarén bán kará wee wǎanĩ.

¹⁶ Ba wee bío mín yi: «Lée webio wa yàá à wé lè ɓa nùpua mu coon? Ho Zeruzaleμusa búenbúen zǔ mu kénkén le ho yéréké bío na wó á ɓa mɔn lé ɓarén wó mu, á warén mún yí dà máa bío le mu yí bon.

---

* **4:11** Mi loń Lení vǔahǔ (Psaumes) 118.22

17 A mi cén wa là le hεεrè làa ba, à hè 6a à 6a yí bíní yí bío o Yeesu bío là a búí hùúu. Lé bǔn á à na ká bío wó ká máa bεn máa fè 6a zǎamáa.»

18 Bǔn mǔn á 6a bǐnía von o Piεre là a Zǎn á bía henía nǔn yi le 6a khí à yí bío, tàá à yí kàrán 6a nùpua o Yeesu yèni yi hùúu.

19 Ká a Piεre là a Zǎn màhǎ bía nǔn 6a yi: «Minén mi bεεre wǎa loń le mu so térénnà le Dónbeenĩ cǔn à wa bè mi bíonĩ yi ká wa pí lerén bíonĩ le?»

20 Warén cén yí dà máa pe wa ɲiní ká bío wa mǔn làa bío wa ɲá á wa yí máa bío bío.»

21 A ho làndá tǔiá fεεrowà wíokaa là le hεεrè làa ba, à 6a kúaarà 6a. Bío 6a à đĩn wán á à beéráa 6a lò á 6a yí zǔ, lé bío 6a zǎamáa búenbúen wee khòoní le Dónbeenĩ bío wó bío yi.

22 O nǐi na waró bío wó ho yéréké á teró lúlúio po búará-ɲun.

Bǐa tà a Krista bío wee fio

23 Bío ó o Piεre là a Zǎn ló ho kàsó yi, á 6a wà van mí kuure nùpua cǔn, á vaá lá bío búenbúen na 6a yankarowà ɲúnása lè 6a nǐ-kǐa bía nǔn 6a yi á fεera nǔn mí ninzàwa mu yi.

24 Bío 6a ɲá mu wó, á 6a búenbúen wó mí yil-era làa dà-kéní á wee fio le Dónbeenĩ yi ká síi: «Núhǔso, ũnén lé fo léra ho wáayi lè ho tá, lè ho muhǔ lè mu bío búenbúen na wi ho yi.

25 Ũnén lé fo bía lè ũ Hácírí ũ ton-sá *Daviide na lé wán búa ɲii yi ká:

«Lée webio nǔn á hǎ síi-viò nùpua wee kánkáráa? Lée webio nǔn á ho đímǐɲása wee lè ká mu ɲúhǔ mǐa?»

26 Ho đímǐɲá bá-zàwa wíokaa mítén đĩn hǎ fio bío yi.

Ba núnása mún hínən von mín kúaa mín wán à 6a lò.

Ba búenbúen wó mí nii làa dà-kéní là a Nùhúso làa yia o mən léra wán.»†

27 A mu 6èn bon ò o *Herode là a *Pãnsi Pilaate wó le nii dà-kéní ho lóhó yi hen, 6arén là a *Isirayεele nípomu, lè hã síi-viò nùpua à 6a hínən ũ ton-sá Yeesu na bio sí foñ wán, yia fo mən léra.

28 Bìo fo hĩa fèra bía le fo ò wé á à kãɲa lè ũ pánká lè ũ síi bìo yi, bún búenbúen lé bìo 6a wó kà à tíra nii.

29 Nùhúso, wãa loñ 6a heεrè na 6a wee là. Na le sí-hebúee warén na lé ũ ton-sáwá yi à wa wé bue lè ũ bíoní.

30 Dé ũ nii, à 6a vánvárowà waró lè mu yéréké bíowa na wa wee wé ũ ton-sá Yeesu na bìo sí foñ yèni pánká yi, à zéení ká ũ bìo bon.»

31 Bìo 6a flora vó, á ho lahó na 6a wi yi á zà kíkiki, á 6a búenbúen sú lè le Dónbeení Hácírí, á 6a hínən wee bue le Dónbeení bíoní lè le sí-hebúee.

Bĩa tà a Krista bìo wee páani sanká mí nii bìo

32 Bĩa tà a *Krista bìo búenbúen á fù bunbuaa, á sía lè 6a hácírí wó dà-kéní. O búí fù yí máa bío mí nji bìo á mí te mí dòn. Ba bìo búenbúen na fù wi 6a cón á 6a bunbuaa yi.

33 Ba tonkarowà fù wee zéení a Nùhúso Yeesu vèeró bìo lè ho pánká beení, á le Dónbeení wee na hã dúbuaa cèrèε 6a búenbúen yi.

34 Nì-khenii fù mía 6a tiahú, lé bìo á bĩa manawà lè 6a zíní wi á fù wee yèé hã,

† 4:26 Mi loñ Lení vūahú (Psaumes) 2.1-2

35 à ɓua wári ɓuee dé ɓa tonkarowà ní yi, à ɓa bíní wé sɪ sanká na mín yi làa ɓio ɓa nǐ-kéní kéní koráa.

36 Mu ɓàn síi ó o Zozeefu hɪa wó. O lé o *Levii nùwǎ nǐ-kéní na wee lé ho Siipere‡ yi. Ba tonkarowà wee ve o làa Baanabaasi, mu kúará le yǎa wee hení hǎ sía.

37 O hɪa yèéra mí mǎhǔ á ɓuan wári ɓueé nǎn ɓa tonkarowà yi.

5

O Aniasi lè mín hɪa Safiraa ɓio

1 Nǐi ɓúii hɪa wi bín ɓa le Aniasi, ká ɓàn hɪa ɓa le Safiraa. O hɪa yèéra mí mǎhǔ,

2 á fá wári sǎn-kéní bàrá, á ɓàn hɪa mún zū mu, à ɗio ká ó o ɓuan vaá nǎn ɓa tonkarowà yi.

3 O o Piere bía nǎn wo yi: «Aniasi, lée webio nǎn ó o *Satāni dórāa hǎ yile-kora foñ, ũ fǎ le sabéré le Dónbeenǐ Hácírí jii, á fá ho mǎhǔ wári sǎn-kéní bàrá?

4 ɓio ho mǎhǔ mu lá ɗiñ yí yèéra ká yínǎn fo te ho le? A ɓio ho yèéra, á ho ɓàn wári ɓio sǎ a yén yi? Yínǎn fo le? A lée webio nǎn á fo wórāa ɓio ká? Fo yí fǎ sabéré nùpua jii, le Dónbeenǐ lé ɗio á fo fǎ le sabéré jii.»

5 ɓio ó o Aniasi ná hǎ bioní mu, ó o ló lùwá, á líi húrun. A ɓia ná mu ɓúenɓúen zǎna dàkhíina.

6 A ɓa yàrówá hínǎn cá le dèe pon o yi, á ɓuan vaá nùuna.

---

‡ 4:36 Siipere: Lé ho kǎhǔ ɓúii na ho Mediteranɛ yámú jumu kǎnia yi. Ho wi lè mu yámú jumu mu ɓàn wii hènii. Ba tonkarowà páahǔ ká ɓa zúifùwa na wi bín á boo.

⁷ Lèèrèwa bïo tĩn síi bũn mɔn á b̃n h̃a wà bueé zon ká a yí zũ bïo wó.

⁸ O o Piere t̀ara a yi: «Mi ho tũiá na mĩ: Mĩn m̃hũ na mi ỳera b̃n w̃rĩ b̃uenb̃uen lé d̃io kà le?» O o le ũuu, le d̃en lé ler̃en.

⁹ O o Piere w̃a b̃ia ñn wo yi: «Ũñn l̃e mĩn b̃a wó kaka w̃añiá t̀or̃a á wee kh̃enña le D̃onbeenĩ H̃ac̃irĩ k̃ur̃á? Loĩ, b̃ia l̃e wi ho zũaj̃ii kà lé b̃ia vaá ñuna mĩn b̃a. Ũñn ba m̃n ñ lá á à l̃enña.»

¹⁰ Mĩ lahó yi ó o h̃a mu b̃en d̃eñiá ló l̃wá o Piere tá, á líi h̃urun. B̃io ba ỹarówá bueé zoó d̃n ò o h̃urun, á ba lá a buan vaá ñuna b̃n b̃a ñs̃ñi.

¹¹ B̃ia tà a *Krista b̃io kuure làa b̃ia j̃á mu b̃uenb̃uen z̃na d̃akh̃ina.

Ba tonkarowà wee wé mu yéréké b̃iowa

¹² Mu yéréké b̃iowa c̃èr̃e na wee z̃ení le D̃onbeenĩ p̃anká á ba tonkarowà h̃ia wee wé mu ñipomu t̃lahũ. B̃ia tà a Krista b̃io b̃uenb̃uen h̃ia wee wé mí yilera làa dà-k̃ení à wé k̃úee m̃n w̃n le *D̃onbeenĩ z̃i-beenĩ l̃n yi o *Salom̃n S̃ansá* yi.

¹³ Ñi-vio yí m̃a hení mí s̃ia zo ba t̃lahũ, èe ká ba z̃am̃a m̃h̃á pá wee w̃oka ba ỹeni.

¹⁴ Ba báawa l̃e ba h̃awa na wee dé mí s̃ia o Ñuh̃so yi á wee wé boo ká ba wà.

¹⁵ A ba w̃a wee bua ba ṽánṽarowà à buee l̃e b̃ar̃aka h̃a w̃ana ñs̃a h̃a d̃amu s̃ia w̃n, bèra a na ká a Piere h̃ia bueé wee kh̃i, ò o b̃oní pá w̃a yí k̃úia ba b̃ui w̃n.

¹⁶ H̃arĩ h̃a l̃or̃a na s̃ur̃a l̃e ho Zeruzal̃emu à ñpua m̃n wee b̃uni b̃uen l̃e mí ṽánṽarowà l̃e ba ñpua na ba c̃iñawa wee beé l̃o. A ba b̃uenb̃uen wee wa.

---

* 5:12 Mi loĩ Bè-wénia ṽuhũ 3.11

Ba wee beé o Krista tonkarowà lò

17 A 6a yankarowà ñúhúso beeni làa bía làa wo páanía wi na lé 6a *Sadusíewa kuure nùpua á le yandee sú 6a tonkarowà bïo yi.

18 A 6a wíikaa 6a tonkarowà á kúaa 6a zâamáa kàsó yi.

19 Ká a Ñúhúso wáayi tonkaro 6úi màhã lion ho tñàahú à lii héra ho kàsó zii wonna, ò o léra 6a á bía ñon yi:

20 «Mi lén va le *Dónbeenì zì-beenì lún yi á vaa bue le mukāni binbirì na máa vé bïo 6úen6úen à na 6a zâamáa yi.»

21 A 6a tonkarowà bò bïo ó o bía yi. Le yĩnbii bũiri á 6a wà van le Dónbeenì zì-beenì lún yi á vaá zoó wee kàrán 6a nùpua.

Ba yankarowà ñúhúso beeni làa bía làa wo páanía wi á von o *Isirayεele ñipomu *ni-kía. A 6arén na lé ho làndá tũíá fεerowà 6úen6úen kúaa mín wán, à 6a tonkaa 6a 6úi le 6a lén vaa lén 6a tonkarowà ho kàsó yi 6ua 6uennáa.

22 Ká 6a parowà màhã yí vaá yú 6a bín, á 6a wà 6ueé bía bïo kà ñon 6a yi:

23 «Wa vaá yú ho kàsó zii wonna ká hã pon ñin sese, á 6a parowà na bín 6úen6úen mún ñinka mí lara yi. εε ká bïo wa héra à wa zon, á wa yí zoó yú nùpue.»

24 Bïo le Dónbeenì zì-beenì parowà ñúhúso lè 6a yankarowà ñúnása ñá hã bíoní mu, á 6a wáa yí zũ hen na 6a à dé míten yi 6a tonkarowà mu víló bïo yi, á 6a wee tùa míten yi le mu yáá wó kaka wóráa coon.

25 Hón pãahú so yi ò o 6úi 6ueé ñon, á bía ñon 6a yi: «Mi loñ, 6a nùpua mu na mi pon ñii ho kàsó yi,

lé ɓarén vaá wi le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á wee kàrán ɓa nùpua.»

²⁶ A le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà nùhũso dɛɛnía hĩnɔn fó mí nùpua à ɓa vaá ɓuan ɓa tonkarowà ɓuararáa ká ɓa màhã yí wó mu làa hɛɛrè, lé ɓio ɓa zãna le ká mí wó mu, á ɓa nùpua á à lèeka mí lè hã huua.

²⁷ ɓio ɓa ɓueé dãn ho làndá tũíá fɛɛrowà yahó làa ba, á ɓa yankarowà nùhũso beenĩ tũara ɓa yi:

²⁸ «Wa so nɔnzoɔn yí hò mia lè le sòobɛɛ le mi yí ɓíní yí kàrán ɓa nùpua o nĩ mu yèni yi le? Á mi wãa loń ɓio mi wó. Ho Zeruzalɛɛmu lóhó ɓúenɓúen á mi vó lè mi kàránló, á mún wi à mi ɓáká warén yi là a nĩ mu húmú ɓio.»

²⁹ O o Piere lè ɓa tonkarowà bía nɔn ɓa yi: «Wa ko à wa bè le Dónbeenĩ ɓióní yi á sũaaní ɓio wa à bè ɓa nùpua ɓióní yi.

³⁰ O Yeesu mu na mi ɓúaa ho *kùrùwá wán ó o húrun, á wàn ɓúaaawa ɓàn Dónbeenĩ vèenía,

³¹ á ɓuan yòó bàrá mí nín-tiání. Le wó a là a nùhũso na lé o kãnílo, ò o *Isirayɛɛle nĩpomu bè yi á yèrémá mí yilera lè mí wárá, à yí mu bè-kora sɛndíaró.

³² Warén, lè le Dónbeenĩ Hácírí na le nɔn ɓia wee tà le ɓio yi, á lé mu bè-wénia mu ɓàn sɛéràsa.»

³³ ɓio ho làndá tũíá fɛɛrowà ná hã ɓióní mu, á ɓa yiwa cã cã, á wi ɓa ɓúe ɓa tonkarowà.

³⁴ Ɛɛ ká *Farizíɛ ɓúi màhã kɛra ɓa tĩahũ á yèni ɓa le Kamaliyɛli. O lé ho *làndá ɓio zéeniłowa nĩ-kéní na ɓa zãamáa ɓúenɓúen wee kɔnbi. Wón lé yia líí hĩnɔn yòó dɛn ɓa tũíá fɛɛrowà tĩahũ ò o le ɓa ɓío le ɓa tonkarowà mu lée dɛn ho khũuhũ màní.

35 Bũn mǎn ó o bía nǎn bĩa kúaa mǐn wǎn yi: «Isirayεlesa, mi cà hácírí bĩo mi ì wé lè ɓa nùpua na kà bĩo yi.

36 Nĩi ɓúí ɓueé còonía hĩnǎn á yèni ɓa le Tedaasi. O hĩa wee wé mĩten lòn nùpue na bĩo ɓúhũ wi. Nùpua na ɓueé tà bò a yi á à yí báawa khiá-náa síi. Bĩo ó o húrun, á bĩa ɓúenɓúen na tà bò a yi mu pǎahũ á saawaa, ó o bĩo ɓúhũ ɓó.

37 Bũn mǎn á ho mĩló pǎahũ, ó o Kalilee nĩi Zudaa ɓèn hĩnǎn á yú ɓa nùpua cèrèε á ɓa bò a yi. A wón ɓa mún ɓó, á bĩa bò a yi ɓúenɓúen saawaa.

38 Awa, á mi le ɓí bío mu na mi: Ba nùpua mu á mi díá bĩo. Mi díá ɓa le ɓa lén. Lé bĩo ká ɓa tonló mu á bĩo ló nùpue nĩi yi, á ho ɓúhũ á à ɓúe.

39 Ká ho bĩo ɓèn ló le Dónbeenĩ nĩi yi, á mi yí dà dèε ɓúí máa wé làa ho. Mi yí wó sese á mi ì kɛrí lòn nùpua na wee fi lè le Dónbeenĩ.»

Bĩo ó o fεera mí ɓi-cúa vó, á ho làndá tũíá fεerowà tà a bĩo.

40 Á ɓa von ɓa tonkarowà, á ɓueé han lè hã làbàaní, á ɓa le ɓa yí ɓĩnĩ yí bío bĩo o Yeesu yèni yi, á ɓa wáa díá ɓa à ɓa wà.

41 Ba tonkarowà ló le zĩi yi ká ɓa sía wan, lé bĩo le Dónbeenĩ le ɓa ko lè le lònbee o Yeesu yèni bĩo yi.

42 Làa wizoonĩ ɓúenɓúen ká ɓa wee kàrán ɓa nùpua, á wee bue le ɓín-tente le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi lè hã zĩnĩ na ká yi le o Yeesu lé *Yĩa le Dónbeenĩ mǎn léra á wó là a kǎnĩlo.

6

Ba nùpua na wé è séení ɓa tonkarowà

¹ Mu p̄ahũ ká 6a ñi-keninia wee dé wán ká 6a wà. A 6a *zuífùwa na wi 6a t̄lahũ na wee bío mu kerεkimu s̄ia yí wan bío á 6àn zàwa na lé 6a zuífùwa binbirí wee wé yi. Ba wee zá le làa wizooní búenbúen le mínén maháawa á 6a yí máa loñ yi sese ho ðínló sankaró p̄ahũ.

² A 6a tonkarowà píru jun von 6a ñi-keninia búenbúen kúaa mín wán bía n̄n yi: «Wàn zàwa, wa yí ko à wa día le Dónbeenĩ biónĩ bueró ká wa yèrémá wa yara s̄i ho ðínló bío.

³ Mi cén hueeka 6a nùpua nùwã h̄epun mi t̄lahũ na mi zũ le 6a téréna, á sú lè le Dónbeenĩ Hácírí lè mu bè-zũminĩ. Bán lé b̄ia á wa à dé mu níi yi.

⁴ Bũn ká warén 6èn dà à na waten ho fioró lè le Dónbeenĩ biónĩ bueró yi lè wa sòobéε.»

⁵ Bío 6a tonkarowà fεera mí ji-cúa vó, á 6a kuure nùpua tà 6a bío. Bia 6a hueekaa lé o Etiεna na lé o nùpue na s̄idéro wi, na sú lè le Dónbeenĩ Hácírí. A séení a Filiipu, là a Porokoore, là a Nikon̄ore, là a Tim̄n, là a Paamεnaasi, là a Antiosi ñi Nikolaa na h̄ia yèrémáa bò 6a zuífùwa mu 6àn Dónbeenĩ yi.

⁶ Ba 6uan 6a vannáa 6a tonkarowà c̄n, á bán bò mí níi 6a wán à 6a flora n̄n 6a yi.

⁷ Le Dónbeenĩ biónĩ wee ben fè h̄a lara ká le wà, á 6a ñi-keninia wee dé wán ho Zeruzalεmu yi, á 6a yankarowà c̄r̄ε á wee tà dé mí s̄ia o *Krista yi.

O Etiεna 6a w̄ira

⁸ O Etiεna le Dónbeenĩ dúbuua n̄n ho p̄anká yi, ó o wee wé mu yéréké bè-beera na wee zéení le Dónbeenĩ p̄anká 6a nùpua t̄lahũ.

⁹ A 6a zuífùwa nùwã yen búii á h̄in̄n p̄á a bío. Ba búii lé 6a zuífùwa kàránló z̄ii nùpua na 6a wee ve

làa wobáání na wi míten. Ba lé bía ló ho Sirεena lè ho Alekisāndiri lórá yi. Ká 6a 6úi lé bía ló ho Silisii lè ho Azii kána yi. Lé bán lé bía 6ueé wee wǎání là a Etiεna.

¹⁰ Ká 6a màhǎ yí dàrna a bǐo, lé bǐo le Dónbeenǐ Hácírí bè-zǔrminǐ na le wee na a yi lé bǐo ó o wee bíoráa.

¹¹ A 6a yà 6a nùpua jini à 6a le 6a bío bǐo kà: «Wa já ò o nǐ mu bía khon o *Moyiize lè le Dónbeenǐ dǎní yi.»

¹² Lé bǔn 6a bía á súkúra lè 6a zǎamáa, lè 6a *nǐ-kǎ, lè ho *làndá bǐo zéenílowa. Bǔn món á 6a 6ueé wǐira a Etiεna á 6uan vannáa ho làndá tǔiá fεerowà yahó.

¹³ Ba mún fó 6a nùpua 6úi bòráa na 6ueé fǔaa hǎ sabióní o Etiεna mu jii. A bán 6ueé bía: «Féεε ká a nǐ mu wee bío hǎ bín-kora à lé le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ là a Moyiize làndá yi.

¹⁴ Wa já ò o bía le o Yeesu, wón Nazareεte nǐ so, á à fio le Dónbeenǐ zǐ-beenǐ, á mún ñ yèrémá hǎ làndáwá na ó o Moyiize nǎn wεn.»

¹⁵ Ho làndá tǔiá fεerowà na wi le zǐ yi mu zon 6úen6úen fá mí yǐo o Etiεna yi, á mǎn ò o yahó 6onmín lè le Dónbeenǐ wáayi tonkaro yahó.

7

O Etiεna jì-cúa na ó ofεera

¹ Ba yankarowà jǔhǔso beenǐ tùara a Etiεna yi: «Hǎà! Bǐo 6a wee bío ũ jii so bon le?»

² O o Etiεna bía: «Minén wàn maáwà lè wàn zàwa, mi jí bǐo á ĩ bío á à na mia. Le Dónbeenǐ cùkúso hǎ zéeníá míten lè wàn 6úaa *Abara-haamu ká a wi ho Mezopotamii yi á ñin yí ló yí vaá kará ho Haran lóhó yi,

3 á bía nɔn wo yi: «Lé díá mìn kǎhǔ lè mìn zǐi á lén va ho kǎhǔ búii na á ì zéeni làa fo yi.»

4 O o Abarahaamu wáa hínɔn díá ho Kalidee kǎhǔ á vaá kará ho Haran yi. Bǐo ó o Abarahaamu bân maá húrún á le sǎ léra a ho Haran yi á bwararáa ho kǎhǔ mu na mi wi yi ho zuia.

5 Dónbeenǐ á yí nɔn tá wo yi bǐn. Hàrí hǐa lè le nín-tàahǔ bǐo ó o yí yú. Ká le Dónbeenǐ màhá nɔn le jii le mí ì na ho kǎhǔ mu na ká wo yi, orén lè mí mǎnmánia na à hǐní o mǎn. A ho páahǔ na le Dónbeenǐ wee bío mu yi làa wo ká za woon mía o cǎn.

6 Bǐo kà lé bǐo á le bía nɔn wo yi: «Ū mǎnmánia khíi kerí kǎ-veere yi, á à wé ba wobáani bǐn. Ba à beé ba lò há lúlúio khíi-náa yi.

7 Εε ká ho síi na à wé ba lè mí wobáani á ínén Dónbeenǐ màhá à cítí. Bǐn mǎn á ba à lé bǐn á à lén wé bueé búaaní mi ho lahó na ká yi.»*

8 Bǐn mǎn á le bò le *páanii là a Abarahaamu. Bǐo wee zéeni le páanii mu bǐo lé ho *kúiiro. Lé bǐn nɔn ó o Abarahaamu za *Izaaki teró wizooní bǐo hêtin níi yi ó o *kúio wo. Lé bǐn ó o Izaaki mún kúio o *Zakoobu, á wón bèn kúiora mí zàwa píru jún na lé wa zǐ-júná bân búawa.

9 «O zàwa mu dú le yandee lè mín fèeso Zozεεfu†, á yèera a ó o wó a wobá-nii ho *Ezipite yi. Ká le Dónbeenǐ màhá kera làa wo.

10 Le léra a mí lònbee búenbúen yi. Le wó ó o dàrna đin ho Ezipite béε yahó á zéenia mí bè-zúrini, ó o bǐo wó sína a yi. A wón bàrá a mí

* 7:7 Mi loŋ Bǐo jǐhǔ búeenii vǐahǔ (Genèse) 15.13-14, Léro vǐahǔ (Exode) 12.40 † 7:9 Mi loŋ Bǐo jǐhǔ búeenii vǐahǔ (Genèse) 37-50

zìi biowa lè ho Ezipite kǎhǔ biowa búenbúen jǔhǔ wán.

11 «Mu pǎahǔ á le hǐni ló ho Ezipite kǎhǔ búenbúen yi lè ho Kanan kǎhǔ yi mún. Mu wó lònbee làa sòobéé, á wàn bùaawa mu yí máa yí bǐo 6a à dí.

12 Bǐo ó o Zakoobu jǎ à 6a le ho dǐnló wi ho Ezipite yi, ó o nín-yání tonkaa wàn bùaawa le 6a va bǐn.

13 Mu cúa-jun níi na 6a bǐnía van bǐn, ó o Zozeefu wǎa zéenia mítén lè mín zàwa. Lé bǐn ó o béé bò yi zǔnánáa hen na ó o Zozeefu nǎnkǎni can yi.

14 O o Zozeefu wǎa tonkaa mín zàwa le 6a vaa fé mín maá lè mín zǐi nùpua búenbúen. Ba à yí nùpua búará-náa hònú mía.

15 O o Zakoobu wǎa buara ho Ezipite. Lé bǐn ó o buéé húrun yi, á wàn bùaawa mún húrun bǐn.

16 Ba buan 6a nǐ-hǐnmu vannáa ho Sisemu yi, á vaá nùuna le búure na ó o Abarahaamu hǐa yà a Hamǎore zàwa cǎn.

17 «Bìo ho pǎahǔ na le Dónbeenǐ ko à le tíi bǐo le hǐa dó mí jǐi nǎn o Abarahaamu yi jǐi wà buéé sùará, á bǐn wa nǐpomu boo, á wee dé wán ho Ezipite yi.

18 Bǐn món ó o béé búii na yí zǔna a Zozeefu á kará ho Ezipite kǎhǔ jǔhǔ wán.

19 O khà wa nǐpomu, á beéra wàn bùaawa lò, á kǐkǎa 6a yi le 6a pí mí zàwa kúia à 6a hí.

20 Lé bǐn pǎahǔ ó o *Mǎyiize ton yi. O hǐa léé kúnkúza na se, na bǐo sí le Dónbeenǐ yi. Pǐina bǐo tǐn ká a wi mín zǐi á bǎn nu wee yèení.

21 Ba día a yí máa loń yi, ó o béé hǐnló lé yǐa lá a buan á hǎn lè mí kùrú za bǐo.

22 Lé o béε zīi á 6a kenía o Mɔyīize yi lè ho Ezipitesa bīo na 6a zū búenbúen, ó o wó a nùpue na pànká wi mí bióní lè mí wára yi.

23 «Bīo ó o Mɔyīize lúlúio yú ho búará-ɲun, ó o kará lon mí yi, ó o hīnɔn le mí vaá loń mín zàwa na lé o *Isirayεele nīpomu.

24 O o vaá mɔn o Ezipite nīi búí ò o wee ha 6àn za nī-kéní, ó o tà mín za na 6a wee ha ɲii, ò o 6ó a Ezipite nīi.

25 O lá wee leéka le o Isirayεele nīpomu na lé 6àn zàwa á à zūń le le Dónbeenī le mí ì dīn orén wán à lénnáa 6a ɲúná, yaa 6a yí zūna mu.

26 Mu tá na lée tɔn, ó o Mɔyīize fò mín lè mín síí nùpua nùwá ɲun ká 6a wee fi. O o le mí ì yanka 6a, ó o bía bīo kà: «Wán zàwa, minén na lé lè dà-kéní á bīnía wee fi mín yi le?»

27 A yīa dà mí ninza na so á lío o Mɔyīize ò o bía nɔn wo yi: «Lé o yén bàrá fo wa ɲúhú wán le ũ wé cíí wɛn?»

28 Fo wi à ũ búe mi làa bīo á fo hīihú 6óráa o Ezipite nīi bīo síí le?»‡

29 Bīo ó o Mɔyīize ɲá h́n bióní so, ó o lùwa á vaá kará ho Madīa kǎhú yi. Lé bīn ó o yú 6a zàwa nùwá ɲun yi.

30 «Lúlúio búará-ɲun b́n món, á le Dónbeenī wáyí tonkaro búí zéénia ḿten làa wo le v́ndè-za dǎhú na wee cí yi, ho tá henī yi, ho Sinayii búee nísání. §

31 B́n bè-minii so wó a Mɔyīize coon. A bīo ó o wi ò o vaa sùará mu yi à wíoka loń sese, ó o ɲá a Núhúso tǎmu na bía làa wo:

‡ 7:28 Mi loń Léró v́ahú (Exode) 2.14 § 7:30 Mi loń Léró v́ahú (Exode) 3.2

32. O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu na lé mìn òuàawa bàn Dónbeenĩ lé mi.>* O o Mɔyĩize zãna, á wee zà wàwàwà, á yí wi ò o loĩ mu yi.

33 O o Nùhũso wãa bía làa wo: <Τεν ũ nakãa, lé bĩo á ho lahó na á ũ wi yi lée tá na bĩo sã miĩ.

34 Le lònbee na á ĩ nĩpomu wi yi ho Ezipite yi á ĩ mən. ĩ ɲá ɓa wée sã, á ĩ lion wà líí kãní ɓa. Wãa ɓuen. ĩ ì tonka fo ho *Ezipite yi.†

35 «O Mɔyĩize nĩ-kéní mu na ó o *Isirayεele nĩpomu fù pá bĩo le lé o yén dó a le o wé mí ɲuhũso lè mí cítí fi,‡ wón lé yĩa le Dónbeenĩ tonkaa ò o wé o ɲuhũso làa yĩa wee lén hã ɲúná. Le wó mu ho wáyí tonkaro pànká yi, yĩa hĩa zéeniá mĩten là a Mɔyĩize le vĩndè-za na wee cĩ yi.

36 O Mɔyĩize lé yĩa léra a Isirayεele nĩpomu ho *Ezipite yi. O wó mu yéréké bĩowa na wee zéeni le Dónbeenĩ pànká ho kǝhũ yi, lè ho muhũ na ɓa wee ve làa muhũ na mùia yi, lè ho tá henĩ yi hã lúlúio ɓúará-ɲun páahũ.

37 Lé o Mɔyĩize mu lé yĩa pá bía bĩo kà nən o Isirayεele nĩpomu yi: <Le Dónbeenĩ á à lén o ɲi-cúa fεero ɓúí mìn zàwa tǝahũ na ka lè ĩ bĩo síí á à tonka mi cǝn. §

38 Bĩo mu nĩpomu hĩa kúaa mìn wán ho tá henĩ yi, á lé orén pá hĩa wee vará wàn òuàawa lè le Dónbeenĩ wáyí tonkaro páahũ, yĩa hĩa wee bío làa wo ho Sinayii ɓúee wán. Lé orén á le Dónbeenĩ bíonĩ na wee na le mukãní á nən yi, ò o ɓúee lii na wεn.

* 7:32 Mi loĩ Léró vūahũ (Exode) 3.6 † 7:34 Mi loĩ Léró vūahũ (Exode) 3.7, 8, 10 ‡ 7:35 Mi loĩ Léró vūahũ (Exode) 2.14 § 7:37 Mi loĩ Lándá zéeniłó vūahũ (Deutéronome) 18.15

39 Ká wàn bùaawa màhǎ yí tà ká 6a à bè hǎ bíoní mu yi. Ba pǎ a bío, á wi 6a bíní va ho Ezipite yi.

40 Ba bíá nòn o *Aaron yi: «Cà hǎ wǝ̀nna búí na wɛn na à dí wa yahó, lé bío á wa yí zǔ bío wó a Mǝyiize mu na léra wɛn ho Ezipite yi.»*

41 A 6a wǎa pà a nòn-za kansí á wee wé mu hǎmu na yi, á dú ho sǎn-beení bío 6arén mítén dàrna wó bío yi.

42 Ká le Dónbeení màhǎ bínía 6a món, á día 6a á 6a wee bùaaní ho wáayi bíowa, làa bío mu túararáa 6a ɲi-cúa fɛerowà vǔahǔ yi:

«Isirayɛɛle ɲipomu,

hǎ lúlúio búará-ɲun na mi wó ho tá hení yi,

á 6a bà-kuio na mi fǔaana lè mu hǎmu na mi wó,

lé ínén á mi so wó mu nòn yi le?

43 Bùeé. Mu lé mi Mǝlooki wǎahǔ búkú za

lè mi Erefán† wǎahǔ mànàayiire á mi 6uan,

hǎn na á mi wó mítén á wee bùaaní,

lé bún nòn á ǐ ì sèráa mia á à dàráa ho *Babiloona wán.»‡

44 «Hǎ pǝnsòni búkú na hǎa wi wàn bùaawa cǝn ho tá hení yi lé hǎn á hǎ pɛnminí na le Dónbeení làndá túara wán wi yi. Lé hǎn pǝnsòni búkú so hǎa wee zéení le le Dónbeení wi 6a tǎahǔ. O *Mǝyiize hǎa wó ho làa bío le Dónbeení zéení le o wé làa ho. Le hǎa le o wé ho làa hǎa ó o mǝn bío síi. 45 Bún món á hǎ pǝnsòni búkú mu á wàn bùaawa lè mí mǝnmǎnía na sǎ mín á mún 6uan. Pǎahǔ na le

* 7:40 Mi lorí Léró vǔahǔ (Exode) 32.1, 23 † 7:43 Mǝlooki: Lé le Kanan kǝhǔ háání nùpua wǎahǔ na 6a fù wee há. Erefán: Lé le mànàayiire búí na ho Ezipitesa fù pà síí, á wó lè mí wǎahǔ à wee há. ‡ 7:43 Mi lorí Amǝsi vǔahǔ 5.25-27

Dónbeenĩ nɔn hã kãna nùpua á fó táwá nɔn ɓa yi ká a Zozue dú ɓa yahó ká lé horén ɓa ɓuan. A ho ɓèn wi bĩn fúuu fúaa o *Daviide pãahũ.

46 O Daviide ɓio hĩa wó sina le Dónbeenĩ yi, ó o flora le níi le cãn, à soráa ho laho ɓúí à na a *Zakoobu ɓàn Dónbeenĩ yi.

47 Ká a *Salomɔn lé yia màhã son le zĩi mu nɔn le Dónbeenĩ yi.

48 Εε ká le Dónbeenĩ na dà mu ɓio ɓúenɓúen wán màhã yí máa zo zoo κενί ɓa nùpua zĩ-sonia yi làa ɓio ó o ɓi-cúa fεero bíaráa mu.

49 Ho wáyai lé í béenĩ kanmúiní,
ká ho tá lé í zení bēení.

Lé le zĩi yén sĩí á mi dà à so á à na miĩ.

Lé ho laho yén á í dà a κενί yi?

50 Bũn ɓiowa so ɓúenɓúen so yínɔn mi wó mu iten le?§

51 «Búí! Isirayεεlesa, mi yiwa tunka dà, mi yí máa tà hén mi sĩa lè mi ɓikɔnna le Dónbeenĩ veró yi. Minén lè mĩn ɓùaaawa lée dà-kéní.

52 Lé o ɓi-cúa fεero yén á mĩn ɓùaaawa mu á yí beéra lò? Bĩa buera yia mí dòn na wee wé le Dónbeenĩ sĩa ɓio ɓuenló ɓio, ɓán à mĩn ɓùaaawa ɓó. ɓio ká wán, lé orén nĩ-kéní mu á minén ló mɔn á mún ɓó.

53 Minén na le Dónbeenĩ wáyai tonkarowà dó ho làndá níi yi, lé minén miten yí bò ho làndá mu bè-bionii yi.»

O Etiɛna ɓúeró ɓio

54 ɓio ho làndá tũíá fεerowà ɓá hã ɓioní mu á ɓa sĩa ka le hã à fáa o Etiɛna ɓio yi lè le sí-cĩlè.

---

§ 7:50 Mi loń Ezayii vũahũ 66.1-2

55 Ká arén wón sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, ó o hoonía mí yahó á lora ho wáayi, ó o mən le Dónbeenĩ cùkú là a Yeesu ò o wi le Dónbeenĩ nín-tiáni,

56 Ó o bía: «Mi tántá mi ñikōnna, ho wáayi ñii héra, á ĩmən o *Nùpue Za ká a ñin le Dónbeenĩ nín-tiáni.»

57 A 6a wee wāama p̄ñp̄ñ à 6a tun mí ñikōnna.

58 Bún món á 6a búenbúen dēnía kúaaka a wán á wĩira lóráa ho donkiahũ á lée wee lèeka lè hã huua á à búe. Bĩa wee wé mu á tenkaa mí sĩa bàrà a yàronza búí na 6a le Soole tá le o pa yi.

59 Bĩo 6a wee lèeka a Etiēna lè hã huua, ó o wee fio ká síi: «Núhũso Yeesu, tà fé ĩ mánákã.»

60 Bún món ó o ló lion mí n̄nkórúná wán, ò o wāamaa p̄ñp̄ñ: «Núhũso, yí bè mu bè-kohó na ká 6a wán.» Bĩo ó o bía h̄n bioní so vó, ó o húrun.

8

1 O Etiēna búeró ó o Soole tà.

O Soole wee beé bĩa tà a Krista bĩo lò

Mu n̄nzoñ mí b̄ere, á bĩa tà a *Krista bĩo na ho Zeruzal̄emu yi, á 6a búakáa wee beé lò làa s̄ob̄e. Ba tonkarowà níi ló, ká bĩa ká búenbúen saawaa zon ho *Zudee lè ho *Samarĩi kãna yi.

2 Ba nùpua búí na wee bè le Dónbeenĩ yi sese lé bĩa lá a Etiēna vaá nùuna, à 6a wá wá a bĩo yi.

3 O Soole wón b̄en lé bĩa tà a Krista bĩo ñúhũ búeró ó o h̄n̄on can mí kuio bĩo yi. O wee h̄e wĩika 6a báawa lè 6a h̄awa h̄a zĩní yi, à 6ua vaa kúee ho kàsó yi.

O Filiipu wee bue le b̄in-tente ho Samarĩi yi

⁴ Bĩa saawaa wà bán tò hã kãna yi, á wee bue le bín-tente.

⁵ O Filiipu wà van ho Samarii kãhũ ló-beeni yi, á vaá wee bue o Krista bío à na ho nùpua yi.

⁶ Bĩo ɓa zãamãa ɓá bĩo ó o Filiipu wee bío, á mún mɔn mu yéréké bĩowa na wee zéeni le Dónbeeni pánká na ó o wee wé, á ɓa wíokaa wee tántá mí ɓikõnna sese bĩo ó o wee bío yi.

⁷ Ba nùpua cèrèè na ɓa cínáwa wi yi, á ɓa wee fáara lé yi ká ɓa à wãamaka pónpón. A ɓa mùamúawà lè ɓa lóní cèrèè mún wee wa.

⁸ A mu wó sí-wɛ-beeni ho lóhó mu yi.

⁹ Nii búí na ɓa le Simɔn à hĩa wi ho lóhó mu yi, á wó mí níi símú bín míana. Ho Samarii nùpua búenbúen wee wé coon bĩo ó o wee wé bío yi. O lá wee wé míten lòn nùpue na bío ɓúhũ wi.

¹⁰ Ba nùpua búenbúen hĩa wee ɓí a cón sese, à lá ɓa háyúwá yi à yòo búe ɓa ñi-kía yi. Ba wee bío: «O nii na ká á le Dónbeeni pánká na ɓa wee ve làa pánká beeni á wi cón.»

¹¹ Bĩo nɔn ɓa wee ñín ɓínáa o cón sese ká síi, lé bĩo ó o wee wé ɓa coon lè mí níi símú biowa mu míana.

¹² Ká bĩo ɓa yèrèmaa dó mí sía le bín-tente na ó o Filiipu buera nɔn ɓa yi le *Dónbeeni béeni là a Yeesu *Krista bío yi, á ɓa báawa lè ɓa hãawa á ɓa bátízera.

¹³ O Simɔn mí bæere mún dó mí síi le yi, á ɓa bátízera a. Bũn ɓii wán, ó o wãa yí maa tà lé o Filiipu món. Mu yéréké bĩowa na wee zéeni le Dónbeeni pánká na ó o wee mi, ó o wee wé coon bío yi.

¹⁴ Bĩo ɓa tonkarowà na ho Zeruzalɛmu yi ɓá le

ho Samariisa búí tà le Dónbeenĩ bíonĩ bïo, á 6a tonkaa o Piere là a Zãn 6a c̣n.

¹⁵ Bïo 6a vaá ḍn á 6a flora n̄n 6a n̄i-kenĩnia n̄i-fia yi bèra a na à 6a yí le Dónbeenĩ Hácírí.

¹⁶ Le Dónbeenĩ Hácírí mu lá ḍn yí lion 6arén búí wán: ʼBa bátízera 6a o Nuhũso Yeesu yèni yi mí dòn.

¹⁷ O o Piere là a Zãn wáa bò mí níní 6a wán á 6a yú le Dónbeenĩ Hácírí.

¹⁸ Bïo ó o Sim̄n m̄n à b̄ia d̄o mí s̄ia o Krista yi yú le Dónbeenĩ Hácírí p̄ahũ na á 6a tonkarowà bò mí níní 6a wán yi,

¹⁹ Ó o b̄ia n̄n o Piere là a Zãn yi: «Mi fé le wárí à mi na ho d̄arló mu b̄an s̄ii miĩ, bèra a na ká í wé bò í níi n̄pue wán à wón yí le Dónbeenĩ Hácírí.»

²⁰ O o Piere b̄ia n̄n wo yi: «Le ũnén lè ũ wárí búenb̄uen páaní c̄ĩ, lé bïo fo wee leéka le le Dónbeenĩ bè-h̄anii á dà a yà.

²¹ Mu bïo mu á ũ níi yí túee yi, á fo mún yí ko làa b̄n, lé bïo á le Dónbeenĩ c̄n á fo yín̄n h̄uaarà.

²² Bïo wi ũ s̄ii yi yín̄n bïo na se. Cén día mu à ũ fio o Nuhũso yi ká mu dà a wé, ò o s̄én día na foñ h̄a yile-kora na wi foñ bïo yi.

²³ I m̄n à mu koomu zon fo dàkh̄ina ũ yí dà máa fé ũten mu bè-kora níi yi.»

²⁴ O o Sim̄n wáa b̄ia n̄n o Piere là a Zãn yi: «Minén miten fio o Nuhũso yi à na miĩ, bèra a na à bïo mi b̄ia kà búí yí yí mi.»

²⁵ O Piere là a Zãn wee zéení bïo 6a zũ a Nuhũso d̄ání yi lè 6a n̄pua, á wee bue o bíonĩ. B̄n m̄n á 6a b̄n̄ia n̄n ho Zeruzal̄emu, á wee bue le b̄intente ho Samarii lórá c̄èrèe yi ká 6a wà.

O Filiipu buera le bìn-tente nən o Etiopii n̄i yi

²⁶ Mu p̄ahũ ó o Núhũso wáayi tonkaro búí bía nən o Filiipu yi: «Híní dé ũ yahó lè le wii h̄en̄í b̄an nín-káahó. Lá ho w̄hũ na ló ho Zeruzalemu yi á lion ho Kazaa, ho bèrowà yí boo lònbió.»

²⁷ O o Filiipu d̄en̄ía h̄in̄ən wà. Ho w̄hũ na ó o lá, á Etiopii n̄i búí b̄ò. O lé ho Etiopii k̄hũ b̄éε h̄aa Kandaasi ton-sá been̄i na wi o n̄àf̄óró j̄uhũ wán. O buara ho Zeruzalemu buéé b̄uaan̄ía le Dónbeen̄i

²⁸ á b̄in̄ía wee b̄o. Le *Dónbeen̄i j̄i-cúa f̄εero *Ezayii v̄uhũ lé h̄ia ó o kará mí w̄tóró yi wee k̄arán.

²⁹ A le Dónbeen̄i Hácírí bía nən o Filiipu yi: «Bánbá vaa búé ho w̄tóró na kà yi à b̄í ho lén.»

³⁰ O o Filiipu lùwa vaá b̄ó ho yi, á j̄á ò o Etiopii n̄i wee k̄arán o j̄i-cúa f̄εero Ezayii v̄uhũ, ó o t̄àara a yi: «Bìo fo wee k̄arán kà á fo z̄ū kúará le?»

³¹ O o n̄i bía: «Í ì wé kaka á à z̄ūn̄áa mu ká a búí yí z̄éen̄ía mu làa mi.» O o w̄áa le o Filiipu buee yòo k̄εen̄í mí n̄is̄ání.

³² Ho v̄uhũ bió na ó o n̄i wee k̄arán lé bió kà: O bió bonmín là a pio

na 6a b̄uan wà vaá búé,

O bió bonmín là a pioza

na 6a wee khè vará,

ká a d̄in̄ c̄èkè yí máa wá.

³³ Ba z̄íira a j̄uhũ,

ȳia dà a f̄ε ho t̄úia o j̄ii á yí ló.

Ba v̄in̄ía o muk̄ān̄i ho tá wán,

á lé o yén á à dàní ñ bío

6a z̄àwa bió á a lé wo yi?*

* **8:33** Mi loñ Ezayii v̄uhũ 53.7-8

34 O o Etiopii nǎi tùara a Filiipu yi: «Lée wée ó o ñi-cúa fεero mu wee bío bío kà? Lé orén míten bío ó o wee bío lée tàá lée ñi-veere?»

35 O o Filiipu wáa ðín ho vūahǔ bío na ó o ñi kàráanna wán á láráa le bíonǎ, ò o buera a Yeesu *Krista bín-tente nǎn wo yi.

36 Bío 6a wi ho wǎhǔ wán wà, cúa-yen à 6a vaá ðǎn ho saahó búí na mu ñumu wi yi. O o Etiopii nǎi bía: «Lé mu ñumu na. Bío á à hè mi á ì máa bátízé lé mu yén.»

37 [O o Filiipu bía nǎn wo yi: «Ká fo tà a Krista bío lè ũ sǎi búenbúen á fo dà à bátízé.» O o ñi bía nǎn wo yi: «Ūuu, ì tà le o Yeesu Krista lé le Dónbeenǎ Za.»]

38 O o ðeɛnía le 6a ðíní ho wòtóró. O orén là a Filiipu lion líí zon mu ñumu yi, á wón bátízé a.

39 Bío 6a ló mu ñumu yi, á le Dónbeenǎ Hácírí lá a Filiipu wàráa, ó o Etiopii nǎi yí bínía yí mǎn wo. O o wáa lá mí wǎhǔ wà ká a sǎi wan làa sòobéε.

40 O Filiipu le mí ì loń ò o wi ho Azooté lóhó yi. Lé bín ó o ðín yi á wee héε bue le bín-tente hǎ lórá búenbúen na ó o wee kǎa yi, fúaa bío ó o vaá ðǎn ho *Sezaaree.

9

Bío wó a Soole yi ho Damaasi wǎhǔ wán

1 Hón pǎahǔ so yi à bío ó o Soole pá can mí kuio bío yi, lé hǎa tà a *Krista bío lò beéró lè 6a búeró. O o wà van 6a yankarowà ñúhǔso cǎn,

2 à wón na ho vūahǔ wo yi, ò o 6ua varáa ho Damaasi lóhó yi, à vaa zéení lè 6a *zúífùwa kàránló zíní ñúnása. Hón vūahǔ so lé hǎa á à zéení

le ká a yú 6a báawa lè 6a háawa na bò a Krista wǎhǔ, ò o wiika 6a 6ua varáa ho Zeruzalεemu.

³ Bǐo ó o lá ho Damaasi wǎhǔ á wà vaá sùará ho yi, yǐo 6ueé tí à khoomu 6úi ló ho wáayi líí kúaará a wán.

⁴ O o ló lùwá ho tá yi, á mu tǎmu 6úi wee bío làa wo: «Soole, Soole. Fo wee beé í lò kà síi lé we?»

⁵ O o tùara: «Núhúso, fo lée wée?» A mu tǎmu bíá nǎn wo yi: «Í lé o Yeesu na á fo wee beé lò.

⁶ Wǎa líi híní vaa zo ho lóhó yi. Ká fo zoó dǎn, á 6a à zéení bǐo fo ko à ũ wé.»

⁷ A 6a nùpua na bò là a Soole á dǐn coon yí dà máa bío. Ba wee jí mu tǎmu sǎ ká 6a yí mǎn nùpue.

⁸ O o Soole líi hínǎn á héra mí yǐo, ká a màhá yí máa mi bío. A 6a fù a níi yi á zonnáa ho Damaasi lóhó yi.

⁹ Wízoní bǐo tǐn ká a yí máa mi. O yí máa dí, á yí máa ju.

¹⁰ Nǐ-kenínii 6úi hía wi ho Damaasi lóhó yi á yèni 6a le Ananiasi. O Núhúso zéeníá míten làa wo á von wo: «Ananiasi.» O o tà: «Núhúso, lé mi na.»

¹¹ O o Núhúso bíá nǎn wo yi: «Dèení lén vaa lá ho wǎhǔ na 6a le «Wǎhǔ na muina», à va a Zudaa zǐi, à vaa tùà o Taasi níi na 6a le Soole bío. Bǐo ká wán ó o lan wee fio.

¹² A bǐo 6úi zéeníá míten làa wo. O mǎn níi 6úi na 6a le Ananiasi na 6ueé wee bè mí níni o wán, ò o yǐo dàń bíni mi.»

¹³ O o Ananiasi bíá: «Núhúso, nùpua cèrèe bíá a níi mu bío nǎn mií, á mún zéeníá mu bè-kora búenbúen na ó o wó lè ũ nùpua na ho Zeruzalεemu yi nǎn mií.

¹⁴ Ba yankarowà júnása á nǎn ho pànká wo yi

ò o buee wiikaràa bĩa búenbúen na wee ve ũ yèni hen.»

15 Ká a Nuhúso màhá bía nɔn wo yi: «Lén va, lé bïo ó o n̄i mu á ĩ léra le o sá ĩ tonló. Orén lé yĩa á à zéení ĩ bïo á a na hã s̄i-viò lè mí bá-zàwa là a *Isirayεele n̄ipomu yi.

16 Le lònbee búenbúen na a yí o ĩnén bïo yi á ĩ ì zéení làa wo.»

17 O o Ananiasi wãa h̄inɔn wà, á vaá zon le z̄i yi, á zoó bò mí n̄iní o Soole wán ò o bía nɔn wo yi: «Wàn za Soole, o Nuhúso Yeesu na zéenia m̄iten làa fo ho wõhũ na fo lá wee buennáa wán lé wón tonkaa mi ũ c̄n, à ũ b̄iní wé mi, à ũ mún sí lè le Dónbeenĩ Háciri.»

18 Mí lahó yi, á bïo búii lòn donkuuaa á ló a ȳio yi, á kùenkaa líi kúaará ó o wãa wee mi. O o h̄inɔn á ba bátizéra a.

19 Bún m̄ón ó o dú ó o b̄inía yú ho pànká.

O Soole wó a Yeesu Krista seéràso

O Soole wó hã wizooní bïo yɛn lè ba n̄i-kenínia na wi ho Damaasi yi.

20 Mí lahó yi ó o d̄ènia wee zéení le Dónbeenĩ bïo ba *zúifùwa kàránlò z̄iní yi, á wee bue le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za.

21 Bĩa búenbúen na n̄á a b̄ioní á mu vã, á ba wee bío: «Bia wee ve o Yeesu yèni ho Zeruzalεemu yi ó o n̄i na kà so h̄ia yí máa beé lò lè mí s̄òbéε le? A ȳinɔn̄ b̄arén ó o so ló bïo yí buara á wà buée wiika hen á vaá na ba yankarowà n̄únása yi le?»

22 Ká a Soole yàá wíokaa wee zéení le Dónbeenĩ bïo lè mí pànká f̄éεε. Bïo ó o wãa wee zéení mu wéréwéré le o Yeesu lé o *Krista, á ba zúifùwa na ho Damaasi yi wãa yí zū bïo ba à bío á à na a yi.

23 Wízoní bǐo yɛn bún mǎn, á ɓa zúifùwa wǎanía tò à ɓa le mí ì ɓúe o Soole.

24 Ká a ɓúí màhá ɓà a zeñ wán. Ho lóhó zūajiní á ɓa wee pa yi le wisoni lè ho tɛnàahú à dàñ yíráa wo ɓúe.

25 Hón pǎahú so yi ó o Soole nǐ-kenínia fó a ho tɛnàahú á dó ho lío-beenǐ yi, á léé liinía lè ho dándá na ɓa son kòonia ho lóhó yi mǎn.

26 O Soole wà vaá dǎn ho Zeruzalεemu, ó o wi ò o zo ɓa nǐ-kenínia tǎhú, ká ɓa ɓúenɓúen màhá zǎna a lé bǐo ɓa yí láa mu yi le o léé nǐ-kenínii binbirí.

27 O o Baanabaasi lé yǎ wǎa fó a á dú yahó á vannáa ɓa tonkarowà cǎn, á vaá lá bǐo ó o Soole mǎnnáa o Núhúso ho wǎhú wán làa bǐo á wón bíaráa làa wo á fεera nɔn ɓa yi. O mún fεera bǐo ó o Soole ponǐ séraráa á zéénia lè le Dónbeenǐ bǐo o Yeesu yèni yi ho Damaasi yi á nɔn ɓa yi.

28 A lá hón pǎahú so yi ó o Soole wǎa wi làa ba, á wee bue le Dónbeenǐ bíonǐ à tè ho Zeruzalεemu yi yò lé ká a ponǐ séra.

29 O mún wee bío lè ɓa zúifùwa na wee bío mu κεεεkimu, á wee wǎaní làa ba. Ká bán màhá wee cà bǐo ɓa à yíráa wo ò ɓúe.

30 Bǐo á bǐa tà a Krista bǐo zūna mu, á ɓa lèénia o Soole vannáa ho *Sezaaree, á día a bǐn ó o ɓɔn ho Taasi.

31 Mu pǎahú á bǐa tà a Krista bǐo wi ho héeà yi ho *Zudee, lè ho Kalilee, lè ho *Samaríi kǎna yi. Ba pǎnká wee dé wán, á wee ɓua mítén là a Núhúso k̀̀nbií, á le Dónbeenǐ Hácírí wee dé mí níi ɓa yi á ɓa wee ɓin.

O Piere wéeera a Enεε

32 O Piere hínɔn tò ho kǎhǎ búenbúen yi. Wizonle búí ó o wà van bǎa tà a *Krista bǎo yi cǎn ho Lidaa lóhó yi.

33 O vaá yú nǎi búí bǎn na yèni ɓa le Enɛɛ. O lé o mùamúá, á wi le dǎmu dɛɛ yi yú há lúlúio bǎo hɛtǎn.

34 O o Piere bǎa nɔn wo yi: «Enɛɛ, o Yeesu Krista wee wɛé fo. Hǎní hóoní ũ dǎmu dɛɛ.» O o Enɛɛ dɛɛnǎ líí hínɔn.

35 Ho Lidaa lóhó lè há lórá na wi ho Saarɔn kǎhǎ tá pɛerú yi nùpua búenbúen mɔn wo, á ɓa tà nɔn mítɛn o Núhúso yi.

O Piere vèenia o Tabita

36 Háa búí na tà a Krista bǎo na yèni ɓa le Tabita á hǎa wi ho Zopee lóhó yi. Le yèni mu lè mu kerɛkimu á ɓa le Dookaasi. Mu kúará le «há-wonǎ.» O hǎa wee wé mu bè-tentewà féɛɛ, á wee séení ɓa nǎ-khenia.

37 Mu pǎahǎ ò o tò mu vǎmú á húrɔn. Bǎo ɓa sùeenǎ wo vó, á ɓa yòó bàrá a ho nónwíohǎ yi.

38 Ho Lidaa lè ho Zopee sùarǎa mín yi. Bǎo ɓa nǎ-kenǎnia ná ò o Piere wi ho Lidaa yi, á ɓa léra ɓa nùpua nùwǎ nɔn tonkaa á bǎa bǎo kǎ nɔn yi: «Wa wee fio fo, bánbá à ũ buen wa cǎn fùafù.»

39 Á ɓa vaá bǎa mu nɔn wo yi, ó o dɛɛnǎ hínɔn bò làa ba. Bǎo ó o ɓueé dǎn, á ɓa fó a yòorarǎa ho nónwíohǎ na ó o nǎ-hío wi yi. Á ɓa mahǎawa búenbúen wee vá ɓuee búe o yi kǎ ɓa à wá. Há sǎ-zǎnia na ó o Dookaasi mu bǎ kǎ a dǎn yí húrɔn á ɓa wee lá zéení làa wo.

40 O o Piere le ɓa búenbúen lé, ò o líí fǎrá mí nɔnkórnǎ wán, ò o flora. Bǎn món ó o yèrémǎa

sánsáa o ñi-hío ò o bía: «Tabita, lii híní.» O o héra mí yío. Bïo ó o mən o Piere, ó o lii hínən yòó kará.

⁴¹ O o Piere buan o níi yi, á séení wo ó o líi hínən yòó ñín. Bún món ó o von bía tà a Krista bïo, lè ba maháawa, á buée zéení wo làa ba ká a yío wi lua.

⁴² Ho Zopee nùpua búenbúen ná mu, á ba cèrèè tà a Nùhúso bïo.

⁴³ Bún món ó o Piere dá cáakaa ho Zopee yi o sñ-fi búí na yèni ba le Simən cón.

10

O Piere veró bía yínáñ ba zuífùwa cón

¹ Nii búí hía wi ho *Sezaaree lóhó yi á yèni ba le Koronεεye. O hía lé ho Oroomu dásiwá ku-beení búí kuure nùhúso, ñio ba wee ve làa Itali dásiwá kuure.

² O nùpue mu hía wee bè le Dónbeení làndá yi sese, orén lè mí zii nùpua búenbúen wee kónbi le Dónbeení. Ba *zuífùwa ñi-khenia ó o hía wee séení lè mí sòobéε, á wee fio le Dónbeení yí máa khí.

³ Wizonle búí wi-háarè yi, á bïo búí zéení miten làa wo. O mən le Dónbeení wáayi tonkaro wéréwéré ò o buée zoó wee bío làa wo: «Koronεεye.»

⁴ O o yòó lora wo yi lè le zání ò o bía: «Nùhúso, mu wan le?» Á ho wáayi tonkaro bía: «Le Dónbeení tà ná ũ floró, á mún mən le séení na fo wee wé na ba ñi-khenia yi, á le leékaa ũ bïo.

⁵ Awa, wáa tonka ba nùpua bïo kà wán le ba va ho Zopee lóhó à vaa fé o ñii búí na ba le Simən buennáa, yia ba mún wee ve le Piere.

6 O làara a n̄i búí na wee fi hã s̄onna wán. O yèni 6a le Sim̄on, á z̄i wi mu yámú ɲumu ɲii.»

7 B̄io ho wáayi tonkaro na bía làa wo wà, ó o Koronεeye von mí ton-sáwá nùwã ɲun lè mí dásiwá n̄i-kéní na sá a c̄n míana á wa le Dónbeen̄i,

8 á bía b̄io wó búenbúen n̄on 6a yi, ò o tonkaa 6a le 6a va ho Zopee.

9 A 6a wà. Ho tá t̄on yú 6a ká 6a pá wi ho w̄ohũ wán. Le wii á a bío le mí yòó fárá à ð̄in, à 6a s̄uaráa ho Zopee. Lé hón p̄ahũ so yi ó o Piere yòora le z̄i lòho á wà yòó wé mí floró.

10 B̄io ó o yòó wi b̄in, á le h̄ini dà a, ó o le mí ì dí. B̄io 6a lan wee s̄i ho ð̄inló, á b̄io búí 6ueé zéenia m̄iten làa wo.

11 O m̄on ho wáayi à ho héra. A d̄ε búí lòn p̄onsò-been̄i á 6a 6uan ɲi-k̄aa b̄io náa yi, á yòó ló wee lii, á wà líi 6úe ho tá yi.

12 Le d̄ε mu yi á naɲuwà làa náa náa sowa, làa b̄ia wee várá mí píora wán, lè 6a ɲinzàwa lè mí s̄iíwá búenbúen wi yi. 13 A t̄amu búí bía n̄on wo yi: «Piere, lii h̄ini 6úe 6a à là.»

14 Ó o Piere bía: «Ébé, Nuh̄iso, ì máa wé mu. ð̄inló na ũ hò yi, làa h̄ia tun á ì ð̄in yí dú yí m̄on h̄úú.»

15 A mu t̄amu b̄inía s̄á ɲá á bía n̄on wo yi: «B̄io na le Dónbeen̄i le mu wee ce vó à ũn̄én yí wé làa b̄io na tun.»

16 Mu wó làa b̄in á ð̄on hã zen cúa-t̄in. B̄in m̄on á le d̄ε mu d̄enía 6uan yòora ho wáayi.

17 Ó o Piere w̄aa wee tùa m̄iten yi lè mu b̄io na ó o m̄on b̄an kúará. Hón p̄ahũ so yi, ò o Koronεeye nùpua na ó o tonkaa le 6a 6uen o Sim̄on z̄i á tùakaa 6ueé ð̄on le b̄an z̄uajii.

¹⁸ A 6a von à 6a tùara: «Lé hen kà ó o Simòn na 6a le Piere á làara yi le?»

¹⁹ Bïo ó o Piere pá lan wee le mí yi mí bè-minii 6àn kúará wán, à bïn le Dónbeenĩ Hácírí wee bío làa wo: «Loń, 6a nùpua nùwā tĩn wi hen á wee cà fo.

²⁰ Yí titika bïo, híní lii bè làa ba, ínén lé yĩa tonkaa 6a.»

²¹ O o Piere wáa hínòn lion 6a nùpua mu cón, á líí bía nòn 6a yi: «Yia mi wee cà lé ínén í beere, lée webio nòn mi buararáa hen?»

²² A 6a bía: «Ba dásíwá jùhũso búí na 6a le Koronεeye lé yĩa tonkaa wεn ũ cón. O lée nĩ-tente á wee kǝnbi le Dónbeenĩ, á 6a *zúífùwa búenbúen wee wíoka a yèni. Le Dónbeenĩ wáyí tonkaro búí bía nòn wo yi le o bío le 6a 6uee ve fo buennáa mí cón, ò o jí bïo fo ò bío á à na a yi.»

²³ O o Piere fó 6a, á 6a zoó cāana làa wo.

Bïo wó a Koronεeye zĩ

Mu tá na lée tǝn, ó o Piere làa ba páania lá ho wǝhũ, á bía tà a *Krista yi nùwā yεn búí ló ho Zopee yi á lènia 6a.

²⁴ Ba vará cāana á tá lée tǝn vaá dǝnnáa ho Sezaaree. Bïn ñ wé ò o Koronεeye, lè mín zĩ nùpua, lè mín bǝnlowà binbirí na ó o von á kará pan wo bïn.

²⁵ Pǝahũ na ó o Piere wà 6ueé zo yi, ó o Koronεeye hínòn sǝ a yahó, á vaá líí búrá a tá, ò o tēnia wo yi lè le kǝnbi.

²⁶ Ká a Piere màhá fù a yi á hónia ò o bía nòn wo yi: «Lii híní, ínén mún lé o nùpue lè ũ bïo sii.»

27 Bũn mɔn ɔ o pá lan wee bío làa wo á vaá zonnáa le zĩ yi, á zoó yú ɓa nùpua cèrɛɛ ká ɓa kúaa mín wán,

28 ɔ o bía nɔn ɓa yi: «Mi zũ le ɓa zúifùwa cɔn, á ho va ho sĩ veere nùpue cɔn, tàá à páaní κεεní làa wo lée bío na yí ko à mu wé, ká le Dónbeenĩ màhá zéenia mu nɔn miĩ le ĩ yí ko à ĩ lá nùpue woon lòn nĩ-tinii na á nùpue yí ko ò o wé va cɔn.

29 Lé bũn nɔn á ĩ yí pǎ mi veró à ĩ dèenia ɓuara. Awa, á mi wáa zéeni ĩ veró nũhũ.»

30 O o Koronεeye bía: «Mu wizoonĩ tĩn lée zuia, ho pǎahũ dà-kénĩ kénĩ na kà yi, le wi-háarè, á ĩ wee fio ĩ zĩ. Yio ɓueé tĩ à nùpue ɓúĩ na dà-zĩnii wee nũĩka á dĩn ĩ yahó,

31 ò o bía: «Le Dónbeenĩ tà ná ũ floró, á mún mɔn le séenii na fo wee wé à na ɓa nĩ-khenia yi, á le leékaa ũ bío.

32 Wáa tonka ɓa nùpua ho Zopee yi le ɓa vaa bío le o Simɔn na ɓa le Piere à ɓuen. O làara a Simɔn wán, yia wee fi há sɔnna, na zĩ wi mu yámú numu nii.»

33 A ĩ dèenia tonkaa ɓa nùpua le ɓa vaa ve fo, á fo tà ɓuara bũn se. Há làa na kà wán, á wa ɓúenɓúen wi le Dónbeenĩ yahó hen à nínáa bío ɓúenɓúen na ɔ o Nũhũso dó ũ nii yi le ũ bío.»

34 O o Piere wáa lá le bíonĩ á bía: «Bìo kà wán á ĩ wáa zũ kɛnkɛn le le Dónbeenĩ yí máa hueeka ɓa nùpua mín yi.

35 Nùpue lée nùpue, ò o lé kɔhũ lée kɔhũ yi, ká a wee kɔnbi le, á wee wé le sĩ bío, se wón bío sĩ le yi.

36 Mi zũ bío le Dónbeenĩ bía nɔn o *Isirayεele nĩpomu yi ká le nɔn ho héerà bín-tente ɓa yi, dǐo

ó o Yeesu *Krista buararáa, wón na lé 6a nùpua búenbúen Núhúso.

37 Bïo ó o Zān bía le Dónbeenĩ bïo lè 6a nùpua á bátízera 6a, á bïo búakáa wó ho Kalilee yi, à lá bïo wó ho Zudee yi búenbúen á mi mún zū.

38 Mi mən bïo le Dónbeenĩ liiníanaa mí Hácírí pánká o Nazarεete n̄i Yeesu wán. Mi mún zū bïo ó o Yeesu mu vararáa ho kōhú yi, á wee wé mu bè-tente ká a wεé b̄ia ó o *Satāni pánká wi wán búenbúen, lé bïo le Dónbeenĩ h̄ia wi làa wo.

39 Bïo búenbúen na ó o wó 6a zúifùwa kōhú lè ho Zeruzalεemu yi á wa mən, á lé mu seéràsa. Ba búaa wo ho *kùrùwá wán ó o húrun.

40 Ká le Dónbeenĩ mähá vèenía wo mu wizooní t̄in níi zon á 6a nùpua mən.

41 Mu yínəñ 6a nùpua búenbúen mən wo. Warén na lé fèra hueekaa wó lè 6a seéràsa lé warén mən wo. Bïo le Dónbeenĩ vèenía wo móndén, á warén làa wo páania dú á jun.

42 O henía mu nən wən le wa zéeni le Dónbeenĩ bïo, á mún bue na 6a nùpua yi le orén lé ȳia le Dónbeenĩ bàrá ò o cítí 6a yèn-vèeniasa lè 6a n̄i-hía.

43 Le *Dónbeenĩ ni-cúa fεerowà búenbúen bía a bïo, le nùpue lée nùpue na dó mí s̄i o yi, ó o ò yí mu bè-kora séndíaró o yèni pánká yi.»

44 Pāahú na ó o Piεre lan wee bío yi, á le Dónbeenĩ Hácírí lion b̄ia wee jí a bíoní wán.

45 B̄ia tà a *Krista bïo na lé 6a *zúifùwa binbirí na bò là a Piεre buararáa á wó coon dāk̄h̄ina le Dónbeenĩ Hácírí na le nən á le bera fò b̄ia yínəñ 6a zúifùwa bïo yi.

46 Lé bïo 6a wee jí à 6a wee bío h̄a s̄i-viò bíoní na 6a yí zū, á wee khòoní le Dónbeenĩ le bè-beera na le wó bïo yi. Ó o Piεre bía:

47 «Ba nùpua na kà á ba dà à hè le ba yí bátízé ba lè mu ñumu, ká ba ñòn yú le Dónbeenĩ Hácírí lè wa bïo síi le?»

48 O o ñòn le ñii le ba bátízé ba o Yeesu Krista yèni yi. Bũn món á ba flora a Piere le o wé hã wizooní bïo yèn làa mí.

11

O Piere fɛera bïo wó a Koronɛye zii

1 Ba tonkarowà làa bïa tà a *Krista bïo na wi ho *Zudee yi á ñá le bïa yínɔ́n ba *zúifùwa á mún tà le Dónbeenĩ bïo.

2 Bïo ó o Piere bínía van ho Zeruzalɛmu, á bïa tà a Krista bïo na lé ba zúifùwa binbirí á wee zá làa wo:

3 «Lée webio ñòn á fo vannáa bïa yínɔ́n ba zúifùwa cón á páanía dú làa ba?»

4 O o Piere wáa líí lá bïo mu wóráa lè mí dà-kéní kéní búenbúen á fɛera ñòn ba yi ká síi:

5 «Mu wee wé ká í wi ho Zopee lóhó yi á wee wé í fioró. Yïo bueé tí à bïo búí zéénia mítèn làa mí. Mu lée dèe búí lòn pònsò-beenĩ á ba buan ñi-káa bïo náa yi, na yòó ló ho wáayi á bueé líí bó miĩ.

6 A í lora le yi sese, á mɔn ba ñapuwà làa náa náa sowa, bïa ho lóhó yi làa bïa hã mana yi, làa bïa wee várá mí píorà wán, lè ba ñínzàwa.

7 A í ñá tãmu búí sã na wee bío làa mi: «Piere, lii híní búe ba à là.»

8 Ká í màhã bía: «Ebé, Nùhúso, í máa wé mu. Dínló na ũ hò yi, làa hĩa tun á í dín yí dú yí mɔn hùúu.»

9 A mu tãmu tĩn pá bínía sã ñá á bía ñòn miĩ: «Bïo na le Dónbeenĩ le mu wee ce wó ùnén yí wé làa bïo na tun.»

10 Mu wó làa bǔn á dǔn hǎ zen của-tǐn. Bǔn mǒn á le dèε mu dèεnía bǐnía buan yòora ho wáayi.

11 Hón pǎahǔ dà-kéní so yi, à bǔn 6a nùpua nùwǎ tǐn búí na 6a tonkaa á ló ho *Sezaaree yi á buéé dǔn le zǐi na á ĩ wi yi.

12 A le Dónbeenǐ Hácírí bía le ĩ yí titika, le ĩ hǐní bè làa ba. Wàn zàwa nùwǎ hèzǐn na bò làa mi buara hen, lé bán lèεnía mi vannáa ho Sezaaree, á wa waá páanía zon o Koronεeye zǐi.

13 A wón lá bǐo ó o wó wó mǎnnáa ho wáayi tonkaro mí zǐi ká a dǐn wee bío làa wo kà síi: <Tonka 6a nùpua le 6a va ho Zopee à vaa ve o Simǎn na 6a le Piere le o buen.

14 Hǎ bióní na á à kǎní ũnén lè ũ zǐi nùpua búenbúen lé hǒn ò o bío á a na fon.

15 «Bǐo á ĩ búakáa wee bío à bǔn le Dónbeenǐ Hácírí lion 6a wán, làa bǐo le hǐa lionnáa warén wán mu jǔhǔ búεníi bǐo síi.

16 A ĩ hácírí màhǎ buara bǐo ó o Núhǔso hǐa bía wán: <O Zǎn hǐa wee bátízé lè mu jumumu, εε ká minén bán á à bátízé lè le Dónbeenǐ Hácírí.>

17 Bǐo le Dónbeenǐ hǐa hǒn làa wεn, pǎahǔ na wa tà a Núhǔso Yeesu Krista yi, lé bǔn á le mún hǒn lè 6arén. A ĩnén léε wée á à pí bǐo le Dónbeenǐ le mí ĩ wé.»

18 Bǐo 6a ná hǒn bióní so, á 6a yòó wan tèn, á wee khòní le Dónbeenǐ kà síi: «Mu 6èntǐn bon. Le Dónbeenǐ mún tà nǎn ho wǒhǔ bǐa yǐnǎn 6a zúifùwa yi à 6a dàn yèrémá mí yilera lè mí wára, à yí le mukǎní binbirí na máa vé.»

Bǐo ho Antiosi kèrètɛwa kuure jǔhǔ búakáarǎa

19 Bǐa tà a *Krista bǐo lò beéró na búakáa o Etiεna búéró pǎahǔ lé bǔn nǎn á 6a saawaarǎa. Ba búí wà fúaa ho Fenisii lè ho Siipere kǎna, lè ho Antiosi

lóhó yi. Ká 6a màhã vaá yí máa bue le Dónbeenĩ bíonĩ à na ñi-vio yi, ká mu yínǎn 6a *zúífùwa.

²⁰ Εε ká 6ia tà a Krista 6io nùwã yen 6úi na wee lé ho Siipere lè ho Sirεena yi, á ló van ho Antiosi, á mún vaá wee bue le Dónbeenĩ bín-tente na 6io ciran o Nùhũso Yeesu à na 6ia yínǎn 6a zúífùwa yi.

²¹ O Nùhũso dànló fù wi làa ba, á nùpua cèrèè á tà yèrèmáa bò a Nùhũso yi.

²² Ho Zeruzalεmu kèrètíewa kuure ñá mu 6io mu, á 6a wãa tonkaa o Baanabaasi le o va ho Antiosi.

²³ 6io ó o vaá dǎn bǐn ó o mǎn 6io le Dónbeenĩ dú6uaaráa 6ia tà a Krista 6io yi, ó o zámakaa mu 6io yi, ò o henía 6a 6úen6úen sía, à 6a yí lé o Nùhũso món, ká 6a tà a 6io mí sía yi.

²⁴ Mu bon, o Baanabaasi 6èntǐn fù lée nùpue na se, á sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, á dó mí síi o Nùhũso yi. Nùpua cèrèè tà nǎn míten o Nùhũso yi.

²⁵ Bún món ó o Baanabaasi wà van ho Taasi lóhó, á wà vaá cà a Soole.

²⁶ 6io ó o vaá yú a, ó o bò mín làa wo 6uara ho Antiosi yi. Ba mí nùwã ñun á wó le lúlú-kùure ká 6a wee páaní kúee mín wán lè ho Antiosi kèrètíewa, á kàráanna nùpua cèrèè. Lé ho Antiosi yi á 6a 6úakáa wee veráa 6ia tà a Krista 6io làa kèrètíewa.

²⁷ Mu pãahũ á le *Dónbeenĩ ñi-cúa fεerowà 6úi ló ho Zeruzalεmu yi á van ho Antiosi.

²⁸ Ba ñi-kéní na 6a le Akabuusi á le Dónbeenĩ Hácírí bía nǎn yi, ó o hǐnǎn yòó ñin ò o bía le hen làa cǐnú ká le hǐn-sǔmúi á à lé ho tá 6úen6úen wán. Á le 6èn ló pãahũ na ó o Koloode wó ho *Oroomu bá-zàwa bée yi.

29 A 6a nì-kenínia wãanía tò, le mí nì-kéní kéní á a na bïo na mí dà a na á à wé lè le séení á à toní ì na bíà tà a Krista bïo ho *Zudee yi.

30 A bűn lé bïo 6a wó, à 6a tonkaa o Baanabaasi là a Soole le 6a 6ua mu vaa na ho Zudee kòhű kèrètíewa kuio ya-díwá yi.

12

O Piere léro ho kàsó yi bïo

1 Mu pãahű ká a βέε *Heroode* wee beé 6a kèrètíewa nùwã yèn búí sánía lò.

2 O 6ó a Zãn 6àn kınle Zaaki lè ho khà-toní.

3 Bűn món, á bïo ó o mən à mu sí 6a *zúifùwa yi, ó o mún wĩira a Piere. Bűn wó ho *búurú na á ja-fni yí dó yi sánú díró pãahű.

4 Bïo ó o Piere 6a wĩira, ó o Heroode nən le pii le 6a dé o ho kàsó yi, ò o bàrá 6a dásíwá nùwã náa náa kuio bïo náa le 6a pa a yi. O lá wee leéka le ká ho *Paaki sánú dú khíina, o ò cítí o 6a nùpua yïo yi.

5 O Piere wón 6a wãa pan yi ho kàsó yi, ká 6a kèrètíewa kuure 6èn wee fio le Dónbeení yi na a yi lè mí sòobéé.

6 Ho tınàahű na tá lée tí ó o Heroode á à cítí o 6a nùpua yïo yi, ká a Piere 6a can lè hã zúakuaríwà bïo jun ó o dũma 6a dásíwá nùwã jun pãahű. A 6a parowà mún đın mí lara yi ho kàsó zii zũajii.

7 Yïo 6ueé tí à wáayi tonkaro búí đın, á mu khoomu búí juiína zoó ho kàsó zii. O o Nuhúso wáayi tonkaro líí búanbúaa o Piere dòkóní, á sńía wo, ò o bíà nən wo yi: «Lii híńí fùafù.» Hón pãahű so yi á hã zúakuaríwà feera a níní yi líí kúaará.

* 12:1 O Heroode na 6a wee bío bïo hen lé o Heroode Akiripaa nín-yániso.

⁸ A ho wáayi tonkaro bía nɔn wo yi: «Ca ũ kírí à ũ zí ũ nakāa.» O o Piere wó bǔn. O o bía nɔn wo yi: «Lá ũ kánbun zí à ũ bè mi.»

⁹ O o Piere wó bǔn ò o ló lée bò a yi. O yí máa leéka le bǐo ho wáayi tonkaro wee wé á bon. O wee leéka le hã lée kònkórá.

¹⁰ Ba lée khiina ba nín-yání parowà, á bínía vaá khiina bía sã, á wà vaá bó ho hǎnló woohũ na sánsáa ho lóhó yi, á hón héra mítén á ba yóó ló. Bǐo ba lá ho wǎhũ wà, yǐo bueé tí à ho wáayi tonkaro wà ò o día a Piere.

¹¹ O o Piere wáa zǔna le bǐo wó kà bon, ó o bía: «Hã laà na kà wán á ĩ wáa zǔ mu kénkén le o Núhúso lé yǐa tonkaa mí tonkaro na ló ho wáayi ó o bueé lí kánía mi o Heroode níi yi, á mún kánía mi le lònbee búenbúen na ba zúifùwa lá wee fan le le yí mi yi.»

¹² Bǐo ó o lon mí yi wó, ó o wà van o Zǎn na ba le Maaki bǎn nu Mari zǐi. Ba nùpua cèrèe kúaa mín wán bǐn á wee fio.

¹³ O vaá búanbúaa ho zǔajii woohũ, ó o ton-sá hǎa búii na ba le Oroode á hǐnɔn wà bueé hén ho.

¹⁴ Bǐo ó o bueé zǔna a Piere tǎmu, ó o sǐi wan wan á yí héra ho woohũ ò o bínía lùwa zoó bía le o Piere lée wi ho zǔajii.

¹⁵ A ba bía nɔn wo yi: «Fo yáá wee khée.» Ká a màhá wee bío le mu bon kénkén. A ba wáa bía: «Áyí! Mu lé o nǐ-hǎnbómu.»

¹⁶ O o Piere pá đǐn wee búanbúaa ho woohũ. Bǐo ba wó san héra ho, á ba mɔn wo á mu wó ba coon.

¹⁷ O o lá mí níi dá ba yi le ba wé tété, ò o zéenia bǐo ó o Núhúso wó wó léraráa wo ho kásó yi làa ba, ò o pá bínía bía: «Mi bío mu na a Zaaki lè wán zàwa na so yi.» Bǔn món ó o ló á wà van lòn-veere.

18 Bïo ho tá tǝn á 6a dásíwá búenbúen kánkáa, á wee cà à 6a zǝn bïo ó o Piere bïo wóráa.

19 O o Heroode le 6a cà a, á 6a cà a san 6a yí yú a, ó o tùakaa bíá lá pan wo yi, ò o nǝn le jii le 6a búe 6a. Bún món ó o Piere ló ho *Zudee yi á vaá kará dóka mí yi ho *Sezaaree yi.

O bée Heroode húmú bïo

20 O Heroode sïi híá wee cí ho Tiire lè ho Sidǝn lórása yi dàkhíina. A bïo 6a bè-dínií wee lé o Heroode mu bàn kǝhú yi, á 6a wó le jii dà-kéní à 6a le mí ì va a cǝn. A 6a búeé dǝn o Bilasutuusi wán, yíá wi o Heroode mu zii tonni júhú wán. Ba wá zoó yanka a ò o le mí véení há bíoní.

21 Bïo le wizonle na 6a bàrá dǝn, ó o Heroode lá mí bá-zámu síá zǝ, ò o kará mí béeñi kanmúini wán, ò o lá le bíoní 6a zǝamáa yahó.

22 A mu nǝpomu búenbúen bíá pǝnpǝn: «Mu yí nǝn nùpue wee bío, mu léé dofiní búí.»

23 Pǝahú na 6a wee bío mu yi, à bún le Dónbeení wáyí tonkaro búí vína a Heroode, lé bïo ho cùkú na bío sǝ le Dónbeení yi ó o fó bò mítén wán. A 6a sǝnbówa zon wo ó o húrun.

24 Le Dónbeení bíoní wee bèn fè há lùá ká le wà.

25 Bïo ó o Baanabaasi là a Soole tonló wó ho Zeruzalǝmu yi, á 6a fó a Zǝn na 6a le Maaki á wàráa.

13

Ba hueekaa o Baanabaasi là a Soole á tonkaa

1 Ho Antiosi kèrètíewa kuure yi á 6a ji-cúa fǝerowà lè 6a ní-kàránlowà híá wi yi. Ba lé o Baanabaasi là a Soole, là a Simion na 6a wee ve làa

Nĩ-bírí, là a Sirεεna nĩ Lisiyuusi, là a Manαηεε na páania dōn là a βέε *Heroode.*

² Wizonle búí, ká 6a wee 6uaaní a Nũhũso, á lù mí jíní, á le Dónbeenĩ Hácírí bía nɔn 6a yi: «Mi lén o Baanabaasi là a Soole mí dòn à 6a sá ho tonló na á ĩ von 6a bĩo yi.»

³ A bĩo 6a lù mí jíní à 6a fiara vó, á 6a bò mí níní 6a wán à 6a nɔn ho wǒhũ 6a yi á 6a wà.

⁴ Bĩo ó o Baanabaasi là a Soole á le Dónbeenĩ Hácírí wǎa von kà síí, á 6a wà van ho Selesii lóhó. Lé bĩn á 6a zon ho won-beenĩ yi vannáa ho Siipere kǒhũ na wi mu jumu tǎahũ.

⁵ Bĩo 6a vaá dōn ho Siipere kǒhũ lóhó na 6a le Salamiina á 6a wǎa wee bue le Dónbeenĩ bionĩ 6a *zúifùwa kàránló zíní yi. Yia kera bĩn làa ba á wee séení 6a lé o Zǎn Maaki.

⁶ Ho kǒhũ búenbúen 6a tò yi yòò ló, á vaá 6ó ho Pafóosi lóhó yi. Lé bĩn á 6a fò mín là a zúifù nĩ búí na wee wé mu nín-símú na 6a le Bara-Yeesu yi. O lá wee lá mítén lòn jĩ-cúa fεero.

⁷ O hĩa wi ho kǒhũ mu jũhũso na 6a le Σεεziyuusi Poluusi cǎn. O nĩ mu fù léé nùpue na hácírí wi. O wi ò o jí le Dónbeenĩ bionĩ. O o von o Baanabaasi là a Soole le 6a buen mí cǎn.

⁸ Ká a nín-símú 6ànsò Elimaasi á yí wi à ho kǒhũ mu jũhũso à tà a *Krista bĩo ó o wi ò o hè 6a. (Ba *Kεεεsisa wee ve o Bara-Yeesu mu làa Elimaasi.)

⁹ Hón pǎahũ so yi, ó o Soole na 6a mún wee ve

---

* **13:1** O Heroode na 6a wee bío bĩo hen lé o Heroode Antipaasi na wi ho Kalilee jũhũ yi.

làa Poole† á le Dónbeenĩ Hácírí wáa sú ó o fá mí yĩo wo yi,

¹⁰ ò o bía: «Ũnén *Satāni za sabín-fũaalo yén. Fo wee vĩini 6a nùpua. Mu bĩo na se búenbúen fo wee firáa. O Nùhũso s̄ii bĩo bũn téréna, à ũnén wón wee báaráka làa bũ. Cén kí mu yi.

¹¹ Awa, wáa loĩ mu. O Nùhũso á à 6óoní foñ. Fo ò wé o muii, á à cāaka ká ũ máa mi le wii khoomu.» Mí lahó yi ó o Elimaasi yĩo dèenía coora, á wó mí tíbírí. O o wee hée vĩná, á wee cà yĩa á à tè o níi yi ì lénnáa.

¹² Bĩo ho k̄hũ jùhũso m̄on bĩo wó, ó o tà dó mí s̄ii o Krísta yi. O Nùhũso bĩo na ó o wee jí á zon wo dà.

O Baanabaasi là a Poole van ho Antiosi

¹³ O Poole lè mí ninzàwa á zon ho won-beenĩ ho Pafóosi yi á van ho Pānfilii k̄hũ lóhó na 6a le Pεεze. Bĩo 6a vaá d̄n b̄n, ó o Zān Maaki día 6a, ò o b̄nía van ho Zeruzalεemu.

¹⁴ Barén bán đ̄n ho Pεεze yi à 6a lá ho won-beenĩ, á vaa đ̄n ho Pizidii k̄hũ lóhó na 6a le Antiosi. Ho *Sabaa zon, á 6a zon ho k̄ránló z̄i yi á zoó kará.

¹⁵ Bĩo 6a k̄ránna ho làndá vũahũ lè le *Dónbeenĩ j̄i-cúa fεerowà vũahũ vó, á ho k̄ránló z̄i jùhũso le 6a bío bĩo kà na 6a yi: «Wàn zàwa, hen ká b̄onĩ wi mi c̄n á mi le mi ì h̄ĩ lè 6a nùpua s̄ia se mi wáa dà à bío.»

† **13:9** Bĩo n̄n ó o Soole 6a yèrémáa wee ve là a Poole: Ba zúifùwa na bío s̄a ho Oroomu yi á yènnáa fù lé mu bío j̄un j̄un. Ba zúifùmu yèni wee kerí. Ká yĩa bío s̄a ho Oroomu yi, à wón 6a b̄nĩ cé le 6úu na yi. Ho Soole lé 6a zúifùwa yèni. Ká ho Poole lé bío ó o bío s̄a ho Oroomu yi.

16 O o Poole líi hínən yòó dīn ò o dá mí níi le 6a wé tété, ò o bía: «Minén *Isirayεlesa, lè minén na wee kònbi le Dónbeenĩ búenbúen, mi jii bío á ì bío:

17 O Isirayεle nīpomu na kà 6àn Dónbeenĩ lé dén hueekaa wàn 6ùaaawa. Le wó á mu nīpomu na kà jina ho *Ezipite yi p̄ahũ na 6a wi mu nĩ-hāmu yi bīn. Būn món á le léra 6a bīn lè mí p̄anká.

18 Le 6uan 6a hã mana tá henĩ yi á yú lòn lúlúio 6úará-jun síi.

19 Ho Kanan kōhũ yi á hã síiwà bío hējun núpua á le 6ó jūhũ, á fó táwá nən mí nīpomu yi, à hã bío sí 6a yi.

20 Mu búenbúen wó á míana yú hã lúlúio khiá-náa làa 6úará-jun làa píru síi.

«Būn món á le Dónbeenĩ hueekaa 6a búí wàn 6ùaaawa t̄ahũ á wó lè 6a júnása, à bán wé fáa 6a t̄iáwà. A mu wó làa būn f̄εε á 6ueé 6ó a jī-cúa f̄εero Samuwεele p̄ahũ yi.

21 Būn món á 6a flora a b̄εε le Dónbeenĩ cón á le nən o Kiisi za Sayuule 6a yi. Wón na wee lé o Bēnzamεε zī-jūhũ yi. A wón kera 6a jūhũ wán á dōn hã lúlúio 6úará-jun.

22 Bío le h̄ia p̄á a Sayuule díá á le nən o *Daviide 6a yi á wó lè 6a b̄εε. Wón Daviide so á le bía bío kà d̄ání yi: «Í síi núpue á ì w̄aa yú, o lé o Zesee za Daviide‡ wón lé yia á à wé bío búenbúen na á ì bío le o wé á à tí jii.»

23 O Daviide m̄onm̄anii nĩ-kéní búí lé o Yeesu. Lé wón le Dónbeenĩ wó là a Isirayεle nīpomu k̄ánílo, làa bío á le h̄ia dóráa mí jii le mí ì wé làa bū.

‡ 13:22 Mi lorĩ Samuwεele nín-yání v̄ahũ 13.14

24 Sǎni ò o Yeesu buen, à bǔn ó o Zǎn buera nǎn o Isirayεele nǐpomu búenbúen yi le 6a yèrè má mi yilera lè mi wára à 6a bátízé 6a.

25 Pǎahǔ na ó o Zǎn mukǎnǐ véro wà buée dǎ, ó o wee bío: «Mi wee leéka le ǐ léé wée? Yia mi wee lóonǐ wi mí dòn le ǐnén. Εε ká mi màhá loń, 6anso wi ǐ món lù. Hàrí o nakáa tenló á ǐ pá yí koráa.»

26 «Wàn zàwa, minén na lé o *Abarahaamu mǎnmǎnía làa bǐa mi tíahǔ na wee kǎnbi le Dónbeenǐ, lé warén á ho fenló bíonǐ na kà á buera nǎn yi.

27 Ho Zeruzalεemusa lè mí júnása á yí zǔna a Yeesu bío 6àn jǔhǔ á mún yí zǔna 6a jǐ-cúa fεerowà bíonǐ na wee kàrán ho *Sabaa wizoonǐ lè mí dà-kénǐ kénǐ yi kúará. O Yeesu mu á 6a síinía jǔhǔ á tíraráa 6a jǐ-cúa fεerowà bíonǐ jǐi.

28 Bío 6a à dǐn wán á à búeráa wo á 6a yí yú, á 6a le o *Pilaate bío le 6a búe o.

29 Bío á bío búenbúen na le Dónbeenǐ bíonǐ vǔahǔ bǐa a Yeesu dǎnǐ yi á 6a wó á mu jǐi tun á 6a liinía wo ho *kùrùwá wán á líí nùuna.

30 Ká le Dónbeenǐ màhá vèenía wo.

31 Hǎ wizoonǐ cèrèε yi ó o Yeesu zéenía mítén làa bǐa na hǐa lèenía wo ho Kalilee yi fúaa ho Zeruzalεemu. Lé bán wǎa wó a seérása á wee bío o bío à na a Isirayεele nǐpomu yí.

32 «Warén lé bǐa wee bue le Dónbeenǐ bín-tente à na mia: Le Dónbeenǐ jǐi na le dó nǎn wàn 6úaawa yi

33 á bío jǐi sú. Le vèenía o Yeesu á tíraráa mu jǐi bío kà wán á nǎn warén na lé 6a mǎnmǎnía yi, làa bío mu túraráa hǎ Lení vǔahǔ lení bío jǐn níi yi: «Fo lé ǐ Za. Ho zuia jǐi wán á ǐ lé mǐn Maá.» §

34 Le Dónbeenĩ hĩa bía mu le mí ì vèní a ó o máa bĩní máa hí. Bĩo kà lé bĩo le hĩa bía: ‹Ì ò dúbua mia lè hã dúbuaa na láayi wi. Hĩa á ì dó ì jii nòn o Daviide yi le ì na›.*

35 Lé bũn nòn ó o pá wíokaa bía mu le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ lahó búí yi: ‹Fo máa díá á yĩa bĩo sã foñ máa soo le búure yi›.†

36 O Daviide pãahũ, ó o hĩa tà sá ho tonló na le Dónbeenĩ le o sá. Bũn món ó o húrun á ɓa nùuna a ɓàn ɓàaawa nĩsání ó o soora.

37 Ká yĩa le Dónbeenĩ vènía wón yí soora.

38-39 «Wàn zàwa, mi ko mi zũn mu le lé o Yeesu bĩo yi á mu bè-kora sèndíaró bĩo á bueraráa nòn mia. Orén lé yĩa á nùpue léé nùpue dó mí sũ yi, ó o ò fen mí bè-kora búenbúen yi, bĩo ó o *Moyiize làndá lá yí dà máa fení mia yi.

40 A mi cén pa miten bĩo, à bĩo ɓa ji-cúa fɛerowà bía à yí yí mia, mu bía kà sí:

41 ‹Minén khònlowà, mi loñ. Mi bĩo á à vĩníka mia. Mi ì hí á à lé bĩn. Bĩo mi yĩo wi lua, á ì ì wé yéréké bĩo búí na ɓa bía bĩo nòn mia, á mi máa dé mi sĩa mu yi.›‡»

42 Bĩo ó o bía bũn vó, ó orén là a Baanabaasi ló ɓa *zúífùwa kàránló zii yi. A bía wi bĩn flora ɓa le ɓa bĩní buen ho *Sabaa wizonle na sã yi, à wíoka ɓuee bío mu bĩo dà-kéní mu dǎní yi.

43 Ho kúeemínwánló mónǎn á ɓa zúífùwa cèrèè, lè ɓa nĩ-vio na yèrémáa zon ɓa yi, á tà bò a Poole là a Baanabaasi yi. A bán wee bío làa ba ká ɓa à hení ɓa sĩa à ɓa ca tĩn le Dónbeenĩ sãamu yi.

---

* **13:34** Mi loñ Ezayii vūahũ 55.3 † **13:35** Mi loñ Lení vūahũ (Psaumes) 16.10 ‡ **13:41** Mi loñ Habakuuki vūahũ 1.5

44 Ho Sabaa na sã zoñ, lée cīnú ká, ká ho lóhó nùpua búenbúen á lá à lé è vé, á buée jí a Nùhúso bíoní.

45 Bío 6a zúifùwa mən 6a zãamáa, á le yandee sú 6a, á 6a wee kán o Poole ká 6a à là a.

46 O o Poole là a Baanabaasi wãa wee bío bío kà làa ba ká 6a poní séra: «Le Dónbeení bíoní á lá ko à le bue na minén yi vé. Ká bío mi pá le, á wee leéka le mi yí ko lè le mukānī binbirī na máa vé, à wa wãa a yèrémá à va bíà yínən 6a zúifùwa cǎn.

47 Bío kà lé bío le Dónbeení bíà nən wen: «I bàrá fo á wó lè hã kãna búenbúen nípomu khoomu, bèra a na à ũ bue ho fenló bío ho ðímíjá kùarãa búenbúen yi.»

48 Bío á bíà yínən 6a zúifùwa jíá hǎn bíoní so, á 6a wee zãmaka ká 6a à khòoní a Nùhúso bíoní. Bíà búenbúen na bío sã le mukānī binbirī na máa vé yi, á tà nən mīten.

49 O Nùhúso bíoní wee ben fè ho kōhú búenbúen nípomu.

50 Ká 6a zúifùwa màhá hínən sǎna 6a háawa na níní se na wee kǎnbi le Dónbeení, lè ho lóhó ya-díwá, á wó le jíi dà-kéní làa ba, à 6a wee beé o Poole là a Baanabaasi lò, á jən 6a léra mín kōhú yi.

51 A 6a báawa nùwã jún mu púara mí zení khúnkhúní á kúaa 6a wán,§ à 6a wà van ho Ikoniyuumu lóhó.

52 Ba nǐ-kenínia á sǐa wan làa sòobéé, á sú lè le Dónbeení Hácírí.

14

---

§ 13:51 Mi loñ Matiye vǎahú 10.14

O Poole là a Baanabaasi van ho Ikoniyuumu

¹ Bïo ó o Poole là a Baanabaasi vaá dǔn ho Ikoniyuumu lóhó yi, á 6a vaá zon 6a *zúifùwa kàránló zii. A bïo 6a zoó bía á wó, á 6a zúifùwa làa bïa yínǎn 6a zúifùwa cèrèè á tà a *Krista bïo.

² Ká 6a zúifùwa na pǎ a Krista bïo á súkúra bïa yínǎn 6a zúifùwa, fúaa 6a wee leéka mu bè-kora làa bïa tà a Krista bïo.

³ Bún lé bïo nǎn ó o Poole là a Baanabaasi á kará míana ho Ikoniyuumu yi. Ba wee bío ká 6a ponǎ séra, á dó mí sía o Núhũso yi. O Núhũso wee na mí pànká 6a yi á 6a wéráa mu yéréké bïowa na wee zéeni le Dónbeenǎ pànká, à zéeni le bïo 6a wee bío o sǎamu dǎní yi léé tũíá.

⁴ A ho lóhó nùpua sankaa lè hǎ kuio bïo jun. Ba sǎn-kení tà 6a zúifùwa jii, ká bïa so 6èn tà 6a tonkarowà jii.

⁵ Ba zúifùwa làa bïa yínǎn 6a zúifùwa lè mí júnása wee wíoka mítén ká 6a à beé o Poole là a Baanabaasi lò, á à lèeka 6a lè hǎ huua á à 6úe.

⁶ Bïo 6a mí nùwǎ jun zũna mu, á 6a lùwa, á dó mí yara lè ho Lisitere lè ho Dεεbe na lé ho Likawonii kǎhũ lórá cǎn, lè hǎ lórá na bǎmakaa hǎ.

⁷ Bïo 6a vaá dǔn á 6a lan wee bue le bín-tente bín.

O Poole là a Baanabaasi wi ho Lisitere lè ho Dεεbe yi

⁸ Nii 6úí wi ho Lisitere yi á zení húrun kará. O ton ká a lé o mùamúa, á ðĩn yí varákaa yí mǎn hùúu.

⁹ O kará wee jí bïo ó o Poole wee bío. O o Poole fá mí yǎo wo yi, á mǎn à bïo ó o dó mí sǎi o *Krista yi á dà à wee weé,

10 Ó o wáa bíá nɔn wo yi pónpón: «Lii híni yòo muin òn ũ zení wán.» Ó o nni yéran fára mí zení wán á varákaa wà.

11 Bìo ɓa zãamãa mɔn bìo ó o Poole wó, á ɓa bíá pónpón lè ho Likawonii kôhũsa bíoni: «Éee! Hã dofiina ɓúi lá a nùpue síi á ɓueé líí ɓó wɛn.»

12 O Baanabaasi ɓa wee ve làa Zeesi, ká a Poole ɓa wee ve làa Ηεμεεσι, lé bìo ká mu lée bìo na ò o Poole lé yia bío.*

13 Ho Zeesi na lé ɓa dofiní ɓúi á zii hĩa wi ho lóhó jii. Dén dofiní so yankaro lé yia ɓuan ɓa dãani na ɓa donkhueéra lè le pũílè á ɓueé ònnãa ho lóhó dándá na son kòonia ho zũajini jii. O wi ò orén lè ɓa zãamãa à wé mu hãmu à na a Poole là a Baanabaasi yi.

14 Bìo ɓa tonkarowà mí nùwã jɔn zũna mu, á ɓa lèekaa mí sí-zinia à zéeni ká ɓa yí wa bìo ɓa le mí ì wé, à ɓa fáara yòó zon ɓa zãamãa tãahũ,

15 ká ɓa à bío pónpón: «Éee! Minén nùpua mu, lée webio nɔn á mi wee wérãa bìo kà? Warén mún lé ɓa nùpua lè mí bìo síi, á wee ɓue le bín-tente na mia le mi ko à mi díã hõn wòn-kãamãawa so, ká mi yèrè má sãnsá le Dónbeenĩ na wi fẽẽ, òño léra ho wáayi, lè ho tá, lè mu yámú jumu làa bìo wi mu yi ɓúenɓúen.

16 Hã pònna na khĩna yi, á le Dónbeenĩ díã hã síiwà nùpua ɓúenɓúen á ɓa bò mí síi wãna.

17 Ká le jòn wee zéeni mítén lè mu bè-tentewà na le wee wé: Làa lúlúio ká le wee na ho viohó mia, à ho ònló be wé se, à mi wé dí sí à síã wa.»

* 14:12 Ho Κεεσις lè ho Oroomusa dofiina boo. Dño ɓa le Zeesi lé dén wi hã ɓúenɓúen jũhũ wán. Ká òño ɓa le Ηεμεεσι dén lé hã tonkaro.

18 Hàrí hã bíoní na ó o Poole là a Baanabaasi bíá kà à hèráa 6a zãamáa mu hãmu na 6a le mí ì wé á à na 6a yi bío yi, á pá wó le lònbee.

19 Mu pãahũ, à 6a zúifùwa búí ló ho Antiosi lè ho Ikoniyuumu lórá yi á 6uara ho Lisitere yi. Lé bán lè 6a zãamáa wó le jii à 6a lèekaa o Poole lè hã huaa, á várá wo lóráa ho donkiahũ, lé bío 6a wee leéka le o húrun.

20 Bío 6a nĩ-kenínia ló lée dín kínía wo yi, ó o líí hínɔn, á zon ho lóhó yi. Mu tá na lée tɔn, ó orén là a Baanabaasi bò mín van ho Dεεbe.

O Poole là a Baanabaasi bñia 6uara ho Antiosi

21 O Poole là a Baanabaasi buera le bín-tente ho Dεεbe yi, á 6a nùpua cèrèε tà wó 6a nĩ-kenínia. Bún món, á 6a yèrèmaa van ho Lisitere lè ho Ikoniyuumu yi, lè ho Antiosi na wi ho Pizidii kōhũ yi.

22 Ba wee hení bíá tà a *Krista bío síá, á wee hení mu na 6a yi le 6a fárá dín, à dé mí síá o Krista yi. Ba wee bío bío kà na 6a yi: «Wa ko wa kãa lònbee cèrèε yi à bè yi zoráa le *Dónbeenĩ béeñĩ yi.»

23 Ba hueekaa 6a nùpua búí 6a kèrètíεwa kuio lè mí dà-kéní kéní yi á wó lè 6a ya-díwá. Bún món á 6a lù mí jini à 6a flora, á dó 6a bío o Núhũso na 6a tà nɔn míten yi níi yi.

24 Bún món á 6a kãa ho Pizidii kōhũ yi á vaá dñn ho Pãnfílii kōhũ.

25 Ba buera le Dónbeenĩ bíonĩ ho Pεεze lóhó yi à 6a wà jɔn ho Atalii lóhó.

26 Lé bín á 6a dín yi láráa ho won-beenĩ á van ho Antiosi. Lé hón lóhó so yi á 6a híá dó 6a bío le Dónbeenĩ sãamu bãnso níi yi, à le séení 6a ho tonló na 6a vaá sá á ho jii sú bío yi.

na tà a Krista bïo ko 6a *kúio. O o Məyïize làndá bèró bïo mún hení na 6a yi.»

⁶ A 6a tonkarowà lè 6a ya-díwá kúaa mín wán, à loínáa le bionĩ mu yahó yi.

⁷ Ba kára mín míana. Bũn món ó o Piere líi hĩnɔn lá le bionĩ ò o bía nɔn 6a yi: «Wàn zàwa, mi zũ le le Dónbeenĩ mɔn mi léra mi t̄ahũ mu míana à ï bue le bín-tente à na bĩa yínɔn 6a zúifùwa yi, bèra a na à 6a jí le, à tà le bïo.

⁸ Le Dónbeenĩ zũ bïo wi 6a nùpua sĩa yi. Le nɔn mí Hácírí 6a yi làa bïo warén yúráa le bïo síi, à zéení le le tà 6a bïo.

⁹ Le yí wó bïo woon na wee zéení le warén làa ba wi mín júná yi. Le ceéra 6a sĩa, lé bïo 6a tà le bïo.

¹⁰ A lée webio nɔn á mi wáa wi à mi sèení 6a lè ho sèró na á wàn òuaawa lè warén wa bæere á yí dàina yí sò, á à khũaanáa le Dónbeenĩ jii yi?

¹¹ Bùéé dé. Bïo warén kánía o Núhũso Yeesu sãamu bïo yi, lé bũn 6arén bïo mún wóráa.»

¹² A bĩa wi bĩn 6úen6úen wó tété. Bũn món á 6a wee jí á Baanabaasi là a Poole cɔn. Ba wee bío mu yéréké biowa na wee zéení le Dónbeenĩ pánká na le wó lè 6a níní bĩa yínɔn 6a zúifùwa cɔn.

¹³ Bïo á 6a bía vó, ó o Zaaki hĩnɔn lá le bionĩ ò o bía: «Wàn zàwa, mi jí bïo á ï ï bïo.

¹⁴ Bïo le Dónbeenĩ tà lora bĩa yínɔn 6a zúifùwa bïo hàrí mu jùhũ 6úɛnĩi, á léraráa mu nĩpomu na bïo sã le yi 6a t̄ahũ, ó o Simɔn* zéení.

¹⁵ «Mu fò mín lè le *Dónbeenĩ jĩ-cúa fɛerowà bioní, lé bïo mu túara le Dónbeenĩ bionĩ vùahũ yi kà síi:

---

* **15:14** Simɔn: Le lé o Piere zúifùmu yèni na có nɔn wo yi. Ká diò 6a le Piere dén lé o Yeesu có le.

16 O Núhũso bía: «Bún mǎndén á ĩ ì bĩnĩ ì ɓuen á ɓueé so a *Daviide zĩi na lá tò. Le soni na fù á ĩ ì bĩnĩ ì hóonĩ, á le è fǎrá á à dǐn.

17 Hón pǎahũ so yĩ á ɓa nùpua na ká ɓúenɓúen, lè hã kǎna ɓúenɓúen na á ĩ von à hã ɓĩo sǐ miĩ á à cà a Núhũso.†

«Hĩa kà lé o Núhũso ni-cúa,
yĩa nɔn á mu ɓĩowa mu
18 ɓĩo zũnnanáa hàánĩ.»

19 O Zaaki pá bĩnĩa bía: «Lé bũn nɔn á ĩ le mu sũaanĩ à ɓĩa yĩnɔn ɓa zúifùwa na yèrémáa bò le Dónbeenĩ yi à ɓa yĩ sɛé.

20 Ká mi mǎhã wa túa ɓa yĩ, à ɓío na ɓa yĩ le ɓa wé yĩ là le muinĩ taa, lé ɓĩo hã tun. A pa míten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐwà yĩ. A yĩ là bùaa na yĩ fũaana taa. A yĩ dí cǎni.‡

21 Hàánĩ bĩn ká ɓa nùpua wee kàrán o Mɔyiize làndá làa mín hã lórá lè mí dà-kénĩ kénĩ yi, à kàrán ho ɓa zúifùwa kàránló zĩnĩ yi hã *Sabaawa ɓúenɓúen zoñ.»

Ba kèrètɛwa na yĩnɔn ɓa zúifùwa vũahũ ɓĩo

22 A ɓa tonkarowà, lè ɓa ya-díwá, lè ɓa kèrètɛwa kuure wǎanía tò le mí ì hueeka ɓa ɓúii mí tǎahũ á à dé o Poole là a Baanabaasi wán, á à tonka ho Antiosi yi. A ɓa hueekaa o Silaasi là a Zude na ɓa wee ve làa Baasabaasi. Ba mí nùwǎ ñun á ɓĩa tà a *Krista ɓĩo wee kǎnbi.

23 ɓĩo kà lé ɓĩo túara ho vũahũ na ɓa a ɓua á à varáa yi:

† 15:17 Mi loñ Amɔsi vũahũ 9.11-12 ‡ 15:20 Mi loñ Léró vũahũ (Exode) 34.15-16; Levii nùwǎ vũahũ (Lévitique) 18.6-23; 17.10-16

«Warén tonkarowà lè 6a kèrètɛwa ya-díwá wee tɛnɪ minén na lé wàn zàwa na yínɔ́n 6a *zúifùwa yi, bɪa ho Antiosi lóhó yi lè ho Siirii lè ho Silisii kána yi.

²⁴ Wa ná à 6a nùpua 6úi ló wa cón, ká warén nɔ́n yí tonkaa 6a, á 6ueé lùnkaa mi yilera lè mí bióní, á mi yí zū bío mi ì wé.

²⁵ Lé bɪn nɔ́n á wa wáanɪa tò à wa le wa à hueeka 6a 6úi á à tonka mi cón. Ba à bè là a Baanabaasi là a Poole na lé wàn bɔ́nlowà na wa wa làa sòobéɛ,

²⁶ bán na zàanɪa mí mukáni wa Nùhúso Yeesu *Krista tonló bío yi.

²⁷ O o Zude là a Silaasi lé bɪa wa wáa tonkaa mi cón, à bán mítɛn 6uee wíoka fɛɛ bío túara ho vūahú yi à na mia.

²⁸ Warén á tò mu wán á le Dónbeenɪ Hácírí mún tà mu le wa máa nɪ sèró mi wán máa dà máa kɪí. Hã làndáwá na bío henía nɔ́n mia na mi ko mi bè yi lé hɪa kà:

²⁹ Mi wé yí là le muinɪ taa. Mi yí dí cāni. Mi yí là bùaa na yí fūaana taa. Mi pa mitɛn ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà yi. Ká mi wee dàn pa mitɛn bío bɪn 6úen6úen yi, se mu se.

Ká mi foó.»

³⁰ Bɪn món á 6a nɔ́n ho wɔ́hú bɪa 6a le mí ì tonka yi á 6a wà van ho Antiosi. Bío 6a vaá dɔ́n bɪn, á 6a von bɪa 6úen6úen na tà a Krista bío á kúaa mín wán, à 6a nɔ́n ho vūahú mu 6a yi.

³¹ Bío 6a kàráanna ho, á 6a 6úen6úen zámakaa ho 6àn bióní na henía 6a sía bío yi.

³² Bío ó o Zude là a Silaasi hɪa lé 6a nɪ-cúa fɛɛrowà 6úi, á 6a kará bɪn míana lè mín zàwa kèrètɛwa, á henía 6a sía, à 6a wíoka yí ho pánká.

³³ Ba dá dóka mí yi ho Antiosi yi. Bǔn món á 6a dó 6a cǎawése, á bán le 6a bè wǎ-tente, à 6a díá 6a á 6a yèrémáa van bíá tonkaa 6a cǎn,

³⁴ [§]

³⁵ ò o Poole là a Baanabaasi kará ho Antiosi yi. A 6arén làa bíá tà a Krista bío cèrèè 6úi wee kàrán 6a nùpua, á wee bue o Nùhúso bíoní.

O Poole là a Baanabaasi saawaa mǎn yi

³⁶ Wizooní bío yen bǔn món, ó o Poole bíá nǎn o Baanabaasi yi: «Wa bíní tē hǎ lórá 6úen6úen na wa buera le Dónbeení bíoní yi, à 6úεεkí wǎn zàwa kèrètíewa à lon le 6a bío wó kaka.»

³⁷ O Baanabaasi lá wi ò o fé o Zǎn na 6a le Maaki à bèráa.

³⁸ Ká a Poole mǎhǎ yí tà a féró, lé bío ó o bínía 6a món ho Pǎnfilii kǎhú yi, á yí bínía yí sá tonló làa ba.*

³⁹ Wǎaní na here kera 6a pǎahú mu bío yi, fúaa 6a saawaa. O o Baanabaasi fó a Maaki á 6a lá ho won-beení à 6a nǎn ho Siipere kǎhú.

⁴⁰ O o Poole wón 6èn léra a Silaasi. Sǎni ò o lén, á 6àn zàwa kèrètíewa kàràfáa wo o Nùhúso yi.

⁴¹ O kǎa ho Siirii lè ho Silisii kǎna yi, á wee séení 6a kèrètíewa kuio à 6a sǎdéró o Krista wíoka fǎrá tǎn.

16

O Poole fó a Timotee á 6a bò mǎn

¹ Bǔn món ó o Poole wà van ho Dεεbe lóhó, á đǎn bínn vannáa ho Lisitere lóhó. Níi 6úi na 6a le

---

§ **15:34** Le Dónbeení bíoní vǎnna 6úi yi á bío kà lé bío túara sǎ lè bíoní mu jii: «Ká a Silaasi wón le mí ì kεení bínn.» * **15:38** Mí lon Bè-wénia 13.13

Timotee na tà a *Krista bïo á wi ho lóhó mu yi. O lé o zúifù hínzoró na lé o kèrètíewa háa á te mí za. Ká bân maá lé o *Kεεεki nñi.

² Ba kèrètíewa na wi ho Lisitere lè ho Ikoniyu-umu lórá yi á wee wíoka a yèni.

³ O Poole lá wi ò o fé o à 6a wé páaní bè mín. O o le 6a kúii wo 6a *zúifùwa na wi bín bïo yi, lé bïo 6a búenbúen zū mu le bân maá lé o Kεεεki nñi.

⁴ Há lórá búenbúen na 6a wee káa yi, á 6a wee bío bïo 6a tonkarowà lè 6a kèrètíewa ya-díwá wãanía tò wán ho Zeruzalεemu yi à na bïa tà a Krista bïo yi, ká 6a à bío na 6a yi le 6a wé bè mu yi.

⁵ Ba kèrètíewa kuio wíokaa fára ðin, á síadéro o Krista yi wi, á bïa tà a Krista mu bïo wee dé wán làa wizooní.

Le Dónbeenĩ le o Poole lén va ho Maseduana

⁶ Le Dónbeenĩ Hácírí hò 6a le 6a yí vaá bue le Dónbeenĩ bíonĩ ho Azii kǎhũ yi. A 6a káa ho Firizii lè ho Kalasii kána yi á wà.

⁷ Bïo 6a vaá ðǎn ho Mizii kǎhũ jii á 6a le mí ì va ho Bitinii kǎhũ yi á à loí. Ká a Yeesu Hácírí màhá yí nǎn mu wǎhũ 6a yi.

⁸ A 6a wáa káa ho Mizii kǎhũ yi á lion ho Torowaasi lóhó wonna ðinní.

⁹ Ho tĩnàahũ á bïo búii zéenia míten là a Poole. O mǎn ho Maseduana kǎhũ nùpue búii ò o muina ðin á wee fio wo ká síi: «Buen ho Maseduana yi à 6uee séení wɛn.»

¹⁰ Mí lahó yi á wa ðèenía wee cà bïo wa à wé wé á à varáa ho Maseduana, lé bïo wa wáa zū le lé bín á le Dónbeenĩ von wɛn le wa vaa bue mí bín-tente à na ho kǎhũ mu nùpua yi.

Ho Filiipu yi, ó o háa na 6a le Lidi tà a Nuhũso bïo

11 Wa zon ho won-beeni ho Torowaasi yi á téréna van ho Samotaraasi kōhū na mu nūmu kīnía yi. Mu bān tá na léé tōn, á wa van ho Niapoliisi lóhó.

12 Lé bīn á wa dīn yi vannáa ho Maseduana kōhū sōn-kéní na bīo sǎ ho Oroomu yi bān ló-beeni na 6a le Filiipu. Ho Oroomusa cèrèè hía kará ho lóhó mu yi. Hón lóhó so á wa wó wizooní bīo yēn yi.

13 Ho *Sabaa zon, á wa hīnōn ló ho donkīahū á wà lion ho vūhū nīi, le nūn-sí á wa líí yí 6a *zúífùwa floró lahó bīn. Wa líí yú 6a hǎawa búi à 6a kúaa mín wán, á wa kará tà hǎ láakáwá làa ba.

14 Ba hǎawa mu nī-kéní 6a le Lidi. O wee lé ho Tiatire lóhó yi, á wee duan lè hǎ pōnsò-muna na yàwá here. O wee kǎnbi le Dónbeeni. O kará wee tántá mí jikōnna wa bioní yi, ó o Nuhūso wó ó o wíokaa wee jí bīo ó o Poole wee bío sese.

15 Orén lè mí zīi nūpua á 6a bátízera. Būn món ó o bía bīo kà á vonnáa wēn: «Ká mi wee leéka le í tà a Nuhūso yi bīo bon, à mi buee làa í zīi.» O o dīn lan wēn fúuu á wa tà van.

Bīo wó ho Filiipu kàsó zīi yi

16 Wizonle búi, ká wà wee wa ho floró lahó yi, á ton-sá hǎa búi na lé o tīahānīi bueé sǎ wa yahó. O wee yí wári cèrèè ho tīnló mu bīo yi à na mí nūnáasa yi.

17 O bò warén là a Poole món, á wee bío pōnpōn kà síi: «Ba nūpua na kà lé le Dónbeeni na dà mu bīo búenbúen wán ton-sáwá. Ho wǎhū na wee kǎnī 6a nūpua lé hón bīo 6a wee bue à na mia.»

18 Wizooní cèrèè yi ká lé būn ó o hǎa mu wee wé. Fúaa o Poole síi cǎ cǎ, á yèrémáa bía nōn o cíná na

ó o wee sáráa yi: «Le í bío mu na fon: O Yeesu yèni pànká yi, à ù lén díá a háa mu lònbiò.» Mí lahó yi ó o cíná dèení wà díá a háa.

¹⁹ Bìo ó o háa mu núnáa mən à bïo ó o lá wee yí na 6a yi á nùhú wáa 6ó, á 6a wíira a Poole là a Silaasi vannáa ho pànká b̀ansowà c̀n 6a z̀amáa f̀emínló lahó yi.

²⁰ Ba buan 6a vannáa bán na lé ho *Oroomusa t̀iá f̀erowà c̀n, à 6a bíá: «Ba nùpua na kà òn wee kánká wa lóhó. Barén lé 6a *z̀uíf̀uwa,

²¹ à warén na lé ho Oroomusa á 6a màhá wee kàrán lè mu bè-wénia búí na wa làndá le wa yí wé.»

²² A 6a z̀amáa mún s̀a c̀a a Poole là a Silaasi yi. A 6a t̀iá f̀erowà le 6a ten 6a s̀a, à 6a le 6a ha 6a le há f̀infoóní.

²³ Bìo 6a han 6a vó, á 6a kúaa 6a ho kàsó yi, à 6a henía mu nən o paro yi le o pa 6a yi sese.

²⁴ Bìo ó o paro ná bún kà síi, ó o buan 6a zoó kúaa ho kàsó z̀i f̀ik̀hú, á kúaa há s̀urúk̀uwa 6a zení yi.

²⁵ Bìo ho tá wà vaá sanká à màní, ó o Poole là a Silaasi wee fio ká 6a à khòoní le Dónbeení. A 6a kàsósa na ká wee jí 6a c̀n.

²⁶ Yìo buéé t̀i à ho tá zà lè mí s̀obéé, á dèkíó ho kàsó z̀i. Há wonna búenbúen dèení hénkaa, á 6a kàsósa búenbúen z̀iak̀aríwà feera.

²⁷ O o paro s̀ina. Bìo ó o mən à ho kàsó z̀i z̀uapíní hénkaa, ó o wee leéka le 6a kàsósa búenbúen l̀uwa, ó o dò mí khà-tóní le mí ì búé lè mítén.

²⁸ O o Poole wáamaa p̀nnp̀n o wán: «Yí yáa ùten. Wa búenbúen wi hen.»

²⁹ O o paro le 6a buen lè mu khoomu. A 6a buan mu buararáa ó o fó ò o bánbáa vaá zon le z̀i-za yi ká

a wee zà lé le zǎní, á zoó búrá a Poole là a Silaasi tá.

³⁰ Bǔn món ó o fó 6a lóráa ò o tùara 6a yi: «Minén nùpua mu, lé mu yén á ì ko à ì wé à fennáa?»

³¹ A bán bía nòn wo yi: «Tà a Nùhúso Yeesu bǐo, á ùnén lè ù zǐi nùpua á à fen.»

³² A 6a bía a Nùhúso bǐo nòn orén là a zǐi nùpua búenbúen yi.

³³ Ho tǐnàahǔ mu yi, ho pǎahǔ dà-kéní kéní mu yi, ó o nǐi fó 6a vaá sɛera dokuaa. O orén lè mí zǐi nùpua búenbúen á 6a dɛɛnía bátízera.

³⁴ Bǔn món ó o fó a Poole là a Silaasi yòoraráa mí zǐi, á yòò nòn mu bè-dínii 6a yi. O nǐi mu lè mí zǐi nùpua búenbúen sǐa wan, lé bǐo 6a tà le Dónbeenǐ bǐo.

³⁵ Bǐo ho tá tǔn, á ho Oroomu tǔiá fɛerowà tonkaa 6a nùpua le 6a vaa bío le yǐa wee pa ho kàsó zǐi yi à kúia 6a nùpua mu le 6a lén.

³⁶ O o paro bueé bía mu nòn o Poole yi kà sǐi: «Ba tǔiá fɛerowà á nòn le jii le 6a kúia mia. Mi wǎa dà a lé á à lén làa héera»

³⁷ Ká a Poole màhǎ bía nòn bía 6a tonkaa yi: «Warén na bǐo sǎ ho Oroomu yi á 6a han 6a zǎamáa yǐo yi à 6a yí cítíio wɛn làa bǐo mu lá ko mu wéráa, á buan wɛn vaá kúaa ho kàsó yi. A 6a wǎa dǐn dǐn le mí ì kúia wɛn ká mu sǎ máa jí. Bǔn lée bǐo na yí dà máa wé. Mi vaa bío le barén mítɛn buen bue kúia wɛn.»

³⁸ A bán bǐnía vaá bía mu nòn ho Oroomu tǔiá fɛerowà yi. Bǐo 6a já le o Poole là a Silaasi á bǐo sǎ ho Oroomu yi, á 6a zǎnkaa.

³⁹ A 6a wǎa buara bueé bía nòn 6a yi le mí wó khon. Bǔn món á 6a kúaará 6a, à 6a yankaa 6a le

6a lé ho lóhó yi à lén.

⁴⁰ Bïo ó o Poole là a Silaasi ló ho kàsó yi, á 6a wà van o Lidi zîi. Ba mənka mìn zàwa kèrètɛwa wán, á henía 6a sía. Bűn món á 6a wà.

17

O Poole là a Silaasi wà van ho Tesaloniiki lóhó

¹ O Poole là a Silaasi ló lè ho Anfipoliisi lè ho Apolonii lórá yi á vaá dōnnáa ho Tesaloniiki. Ho lóhó mu á 6a *zuífùwa kàránló zîi wi yi.

² O o Poole wà van bűn làa bïo ó o lá wee wé wéráa mu. Orén lè 6a nùpua na bűn wāanía le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ bionĩ wán hã *Sabaawa bïo tĩn na sã mìn yi.

³ O wee zéení hã bionĩ mu yara làa ba, le mu túara ho vūahũ mu yi le yĩa le Dónbeenĩ mən léra ko ò o lò be, à hí, à vèe. O wee bío na 6a yi: «O Yeesu mu na á ĩ wee bío bïo làa mia, wón lé *Yĩa le Dónbeenĩ mən léra.»

⁴ Ba nùwã yen búii tà mu yi, á lɛéra là a Poole là a Silaasi. Ho *Kerɛɛsisa cèrɛɛ na wee kònbi le Dónbeenĩ á mún tà 6a bïo á wee bè làa ba, lè 6a hãawa cèrɛɛ búii na níni se mún.

⁵ Ká 6a zuífùwa á le yandee màhã sú mu bïo yi. A 6a hĩnɔn cōnkaa 6a nĩ-kora nùwã yen búii hã bonfúaa yi á kúaa mìn wán, á súkúra 6a zāamāa séenía, á kánkāa lè ho lóhó dńńia. Ba fiira van o Zasōn zîi á wà vaá zoó cà a Poole là a Silaasi á à léráa ho lóhó nùpua na kúaa mìn wán yahó.

⁶ A bïo 6a zoó khon 6a yi, á 6a fó a Zasōn làa bĩa tà a *Krista bïo nùwã yen búii á lórāa ho lóhó túiá fɛerowà cōn, à 6a wee bío pńnpń: «Ba nùpua na kà hɛera kánkāa 6a nùpua hã lùà búenbúen yi lè mí kàránló. Ba mún wāa bueé dñn hen,

⁷ Ó o Zasōn tà á 6a làara a wán. Ba 6úen6úen yí máa tà bè 6a bá-zàwa béε Sezaare làndá yi. Ba le béε 6úi wi á yèni 6a le Yeesu.»

⁸ Hã bíoní mu á cǐna 6a zãamãa lè ho lóhó tũíá fεεrowà sĩa.

⁹ O Zasōn làa bĩa tà a Krista bío á sàánía le wárí na 6a ko 6a sàání á 6a díá 6a.

O Poole là a Silaasi wà van ho Beeree

¹⁰ Ho tá hĩnĩ, á 6a kèrètíεwa na bĩn dèenía le o Poole là a Silaasi lé à lén va ho Beeree lóhó. Bío 6a vaá dōn bĩn á 6a wà van 6a zúifùwa kàránló zĩi yi.

¹¹ Ba zúifùwa na 6a vaá yú bĩn á wee tà hén mí yiwa á po bĩa ho Tesaloniiki lóhó yi. Ba tà ná le Dónbeenĩ bíonĩ sese. Làa wizooní ká 6a wee kàrán le Dónbeenĩ bíonĩ sese, à loń le bío ó o Poole wee bío so bon le.

¹² Bĩa tà a Krista bío 6a tĩahũ á boo. Ho Kεεεsisa tĩahũ, á 6a hãawa na nĩnĩ se cèrèε lè 6a báawa cèrèε á mún tà a Nũhũso bío.

¹³ Ká bío ho Tesaloniiki zúifùwa ná ò o Poole wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ ho Beeree yi, á 6a wà 6uara bĩn á tĩn 6ueé kánkãa hón lóhó so nùpua, á lùnkãa 6a yilera.

¹⁴ A 6a kèrètíεwa dèenía le o Poole hĩnĩ lén à dé mí yahó lè mu yámú ñumu cǐn. O o Silaasi là a Timotee bán kará ho Beeree yi.

¹⁵ Bĩa bò là a Poole á lèenía wo fúuu fúaa ho Ateena lóhó. Bío 6a le mí ì bĩnĩ á à va ho Beeree, ó o Poole háanía 6a le 6a vaa bío le o Silaasi là a Timotee bánbá ña mí món 6uen fúafúa.

O Poole ñi-cúa na ó o fεera ho Ateena yi

¹⁶ Pãahũ na ó o Poole wi ho Ateena yi á pan o Silaasi là a Timotee, ó o mōn à ho lóhó mu sú lè hã dofi-kansiwà, á mu wee vá a yi.

17 O wee wãaní lè 6a *zúífùwa làa bìá yínǎn 6a *zúífùwa na wee 6ùaaní le Dónbeení na ó o wee yí 6a kàránló zii yi. Làa wízoní ká a wee wãaní lè 6a nùpua na ó o wee yí 6a fèminló lahó yi.

18 Ba Epikuríewa* lè 6a Sitoyisíewa† nùwã yèn mún wee 6uee wãaní làa wo. Ba 6úi wee tùaka mín yi ká síi: «O dàn bíoro mu, lée webio ó o yàá ðín wee bío kà.» Ba 6úi bán 6èn le: «Mu ka lòn dofi-vio bío ó o wee bue.» Ba wee bío bún lé bío ó o Poole wee bío o Yeesu bío, lè ho vèeró bío.

19 A 6a 6uan wo vannáa ho lóhó tũíá fèerowà cǎn, à 6a bíá nǎn wo yi: «Mu bè-finle na á ù wee kàrán lè 6a nùpua á fo dà a zéení yahó làa wèn le?

20 Bío wa wee jí ká lée bè-fla wa cǎn, á wa wi à wa zǔn mu kúará.»

21 A bío ho Atèenasa 6úen6úen lè mí kàyáwá 6èn wa lè mí sòobéé lé mu bè-fla na wee wé 6àn jíló lè mu láakáwá tàró.

22 O o Poole wáa líí hínǎn yòò ðín ho lóhó tũíá fèerowà yahó ò o bíá: «Atèenasa, í mǎn mu le há dofiina 6ùaaníló bío 6èntín wi mia làa sòobéé.

23 Lé bío á í héekaa mi lóhó yi á mǎn mu bíowa na mi sonka mi dofiina 6ùaaníló bío yi. I yàá pá mǎn le muini yèníi lahó 6úi à bío ká lé bío túara le wán: «Dofiní na á nùpue yí zǔ.» Awa! A bío mi wee 6ùaaní ká mi yí zǔ mu, lé bún á ínén 6uara wà 6ueé zéení làa mia.

* 17:18 Epikuríewa: Ba lé ho Keréesi kǎhú bè-zǔnlo 6úi na lé o Epikuure nǎ-kenínia. Ba wee cà bío 6a a wé ká le lònbee máa yí 6a. Ba wee leéka le ho ðmǎná bío 6úen6úen lé ho wé fèráa mín.

† 17:18 Sitoyisíewa: Ba lé ho Keréesi kǎhú bè-zǔnlo 6úi na 6a le Zenǎn nǎ-kenínia. Ba wi 6a zǔn bío ho ðmǎná bíowa wee wéráa, á wi 6a yí le sí-he6úee à sánsá le lònbee lè mí síiwá 6úen6úen.

24 Le Dónbeenĩ na lera ho ðímíjǎ lè mu biowa na wi ho yi búenbúen, na lé ho wáayi lè ho tá Núhũso, á yí máa zoo keení hã zíní na ɓa nùpua wee so míten na le yi.

25 Le màkóo mía à nùpue wé bïo búii na le yi. Lerén lé ðio wee na le mukāñĩ ɓa nùpua yi, lè mu bïo búenbúen.

26 Le ðĩn o nùpue ñĩ-kení wán á léraráa hã síiwà nùpua búenbúen héera bàráka ho tá wán, á wãana ɓa kãna sũaa, á fũaana hã pǝnna jini ðĩnia.

27 Le Dónbeenĩ wó kà síi bèra a na à ɓa nùpua cànka le. Hàrí ká ɓa wee héε vĩná càráa le, jún-sĩ ɓa à yí le. Túiá poni, le Dónbeenĩ yí khèra lè wa ñĩ-kení kení.

28 «Lé bïo wa mukāñĩ ló lerén lé ðio níi yi. Lé lerén nɔn wa wee ðañ varákaráa.» Mi len-béwá búii yáa mún bía mu wéréwéré kà síi: «Wa lé le zàwa.»

29 A bïo wa lé le zàwa, á wa yí ko à wa tée le Dónbeenĩ làa sánú tàá wárí tàá huua kansiwà hùúu, búñ na ɓa nùpua kará lon mí yiwa á wó míten.

30 Hã pǝnna na ɓa nùpua fù yí zũ mu bïo yi, búñ le Dónbeenĩ wãa yí máa loñ yi ho zuia. Bïo kà wán á ɓa nùpua búenbúen lé bía le wee ve hã lùà búenbúen yi, le ɓa yèrè má mí yilera lè mí wára.

31 Wizonle ðà-kení búii lé ðio le Dónbeenĩ bàrá, ò o nùpue na le lera à cítí ho ðímíjǎ búenbúen lè ho térénló. Le vèenía o nùpue mu, à zéení lè ɓa nùpua le orén lé yĩa le lera ò o fi le cítii mu.»

32 Bïo ɓa jǎ ò o Poole wee bío ho vèeró bïo, á ɓa búii wee yáa mí jini yi na a yi. Ba búii bèn wee bío: «À ũ bíoní mu jíló á wa à pa làa pǝn-veere.»

33 Lé búñ wán ó o Poole bèn wà ò o día ɓa.

34 Ká 6a nùwã yɛn búí bán pá bò a Poole yi, á tà a *Křta bǐo. O búí lé 6a tǔiá fɛɛrowà nǐ-kéní na 6a le Denii, là a hãa búí na 6a le Damariisi, à pá bǐnǐ sɛnǐ 6a búí.

18

O Poole van ho Korente

1 Bǔn món ó o Poole ló ho Atɛna yi á van ho Korente* lóhó yi.

2 O vaá fò mín làa zúifù nǐ búí na 6a le Akilaasi bǐn. O nǐ mu ton ho kǔhǔ na 6a le Pǎn yi. Orɛn lè mín hãa Pirisiye ló ho Italii kǔhǔ yi á ɓuara ho Korente yi yí míana, lé bǐo ho *Oroomu bá-zàwa béɛ Koloode nǎn le jii le 6a *zúifùwa ɓúenɓúen lé ho Oroomu lóhó yi. O o Poole wà van 6a cǔn.

3 A bǐo ó orɛn làa ba tonló léɛ dà-kéní, á 6a wãa páania kará wee bǐ hã sǔnna na wee tá lè hã bǔkúwá.

4 Hã *Sabaawa lè mí dà-kéní kéní yi ó o Poole wee wé lá le bionǐ 6a zúifùwa kàránló zǐi yi, á wee cà ò o bío ɓúe 6a zúifùwa lè ho *Kɛɛɛsisa júná.

5 Bǐo ó o Silaasi là a Timɔtee ló ho Maseduana yi ɓueé dǎn, ó o Poole yahó wãa sã le Dónbeenǐ bǐo zéeníló mí dòn, á wee bío mu wéréwéré na 6a zúifùwa yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenǐ mǎn léra.

6 Ká 6a zúifùwa mu màhã pá a bǐo à 6a wee là a, ó o Poole pùrúnna mí sǐ-zǐnia khǔnkhǔnǐ kúaa 6a wán† ò o bía nǎn 6a yi: «Hen ká mi vǔnun, se mu lé minén mi béere á mu ló yi. Nùpue máa tùa mi

---

* **18:1** Korente: Ho lé ho Akayii kǔhǔ ló-beenǐ. O Poole páahǔ ká ho nǐpomu boo làa sòobɛɛ. Ho yèni hía wee lé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐiwà na wee wé ho yi bǐo yi. † **18:6** Mi loǐ Matiye vǔahǔ 10.14

bïo làa mi. Bïo kà wán á ï wáa à va bïa yínǎn̄ 6a zúifùwa cǎn.»

⁷ O o ló bǐn á wà van n̄i búí na 6a le Titiyuusi Zusituusi cǎn. O n̄i mu wee kǎnbi le Dónbeen̄i, á z̄i wi 6a zúifùwa kàránló z̄i n̄isǎní.

⁸ Ba zúifùwa kàránló z̄i j̄uh̄so na 6a le Kirisipuusi lè mí z̄i n̄upua búenbúen á tà a N̄uh̄so bïo. A ho Koréntesa cèrèe na j̄á a Poole bióní á mún tà a N̄uh̄so bïo á 6a bátízera.

⁹ Ho t̄nàah̄ búí yi, ó o N̄uh̄so zéenia m̄iten là a Poole, á bía n̄on wo yi: «Yí z̄ón bïo búí. Yí wé tété, wé bío ká ũ wà.

¹⁰ Inén wi làa fo á n̄upue na dà a sánsá fo á à 6óoní yi wón m̄ía, lé bïo 6a n̄upua na bïo s̄a m̄i á boo ho lóhó na ká yi.»

¹¹ O Poole wó le lúlú-kùure lè mí sanká ho Korénte yi, á kàránna 6a n̄upua bǐn lè le Dónbeen̄i bïo.

¹² B̄un món á ho Oroomu n̄i Kaliyon á 6a bàrá ho Akayii k̄sh̄ j̄uh̄ wán. Lé b̄un p̄ah̄ á 6a zúifùwa lò a Poole wán. Ba w̄ira a búan vannáa le cítii f̄iníi,

¹³ à 6a wee bío: «Bìo ó o n̄i na kà le 6a n̄upua wé búaanínáa le Dónbeen̄i á wi mí dòn làa bïo á wa làndá le mu wéráa.»

¹⁴ Bïo ó o Poole le mí zoó bío, ó o Kaliyon kúio o j̄i ò o wee bío lè 6a zúifùwa: «Minén zúifùwa, mu lá lée wékhe búí na búaa tàá bè-vio búí na wa làndá hò á ï lá à tà á à j̄í mí cǎn làa bïo mu lá ko mu wéráa.

¹⁵ Ká bïo mu lé h̄a bióní, lè h̄a yènnáa, lè mí kùrú làndá bïo, á lé minén m̄iten ko à mi loñ mu yahó yi. Inén m̄áa f̄i h̄ón t̄iáwà so síi 6àn cítii.»

¹⁶ O o le 6a lén.

17 A 6a 6úen6úen wáa wíira a Sositeena na lé 6a kàránló zii jùhúso á wee ha le cítii finíi. O o Kaliyon cèkè ò o yí dó mí jii 6a yi.

O Poole bínia van ho Antiosi

18 O Poole pá kará dá dóka mí yi ho Korente yi. Bún món ó o díá mín zàwa kèrètíewa ò o wà van ho Sankeree lóhó wonna ðinníi. Sáni ò o zo ho won-beení ó o nòn mí jùhú á 6a lera, lé bío ó o lá dó mí jii nòn le Dónbeení yi bío 6úi dání yi.† O orén là a Pirisiye le mín báa Akilaasi á zon ho won-beení á vannáa ho Siirii kòhú.

19-21 Bío 6a vaá dõn ho Efeze yi, ó o Poole wà van 6a *zúifùwa kàránló zii yi, á vaá zoó wee wãaní làa ba. Ba flora a le o cãaka cúa-yen, ó o yí tà. O o bía bío kà nòn 6a yi á wà díaráa 6a: «Ká le Dónbeení tà á ì ì va ká ì ì bíní ì 6uen mi cón.» O o Poole zon ho won-beení ho Efeze yi á wà ò o díá a Pirisiye là a Akilaasi.

22 Bío 6a vaá dõn ho *Sezaaree lóhó, ó o ló van ho Zeruzalemu, á vaá tẽnía 6a kèrètíewa kuure yi. Bún món ó o wà van ho Antiosi.

23 O cãakaa yú bín á bò yi wàráa. O kãa ho Kalasii le ho Firizii kãna yi, á wee hení 6a kèrètíewa 6úen6úen sía le Dónbeení bío yi.

O Apoloosi van ho Efeze le ho Korente

24 Zúifù 6úi na 6a le Apoloosi á 6uara ho Efeze yi. O wee lé ho Alekisándiri lóhó yi. O lé o nùpue na zū hã bíoní. O mún zū le Dónbeení bíoní vūahú bíoní làa sòobéc.

† 18:18 Mi loñ Míló vūahú (Nombres) 6.1-21. Ba zúifùwa cón ká yia fù wé dó mí jii le mí ì wé bío 6úi á à na le Dónbeení yi, à 6ànsò jùhú á foohú máa bíní bè wán. Ká ho páahú na ó o wee leéka bío á jii sú, ò o màhá lè mí jùhú.

²⁵ Ba kàráanna a là a Núhũso wǎhũ bio. O nɔn mĩten á wee bue ká a zéeni bio ó o Yeesu bio wóráa binbirí à na 6a nùpua yi. Ho *bátéèmu bio dǎní yi, ó o Zǎn bátéèmu bio na 6a kàráanna làa wo lé bún mí dòn ó o zũ.

²⁶ O wee bío 6a *zúífùwa kàránló zii yi ká a ponĩ séra. Bio ó o Pirisiye là a Akilaasi na a bíoní, á 6a fó a, á wíokaa zéeni le Dónbeenĩ wǎhũ bio binbirí á nɔn wo yi.

²⁷ Bún món ó o Apoloosi wi ò o va ho Akayii kǎhũ, á 6an zàwa kèrètíewa henía o sii mu bio yi. Ba yáa túara ho vǎhũ tonía nɔn bia tà a *Krista bio na wi ho kǎhũ mu yi, le ká a Apoloosi mu vaá dǎn 6a, à 6a 6ua a sese. Bio ó o vaá dǎn bún á le Dónbeenĩ sǎamu wó ó o séeni bia tà a Krista bio làa sòobéé.

²⁸ O ni-cúa na ó o wee lá búenbúen á 6a zúífùwa yí máa dǎn bío bio búii dǎní yi. O wee dǎn le Dónbeenĩ bíoní vǎhũ bíoní wán à zéeniáa mu wéréwéré na 6a yi le o Yeesu lé *Yia le Dónbeenĩ mɔn léra.

19

O Poole van ho Efese

¹ Pǎahũ na ó o Apoloosi wi ho Korente yi, ó o Poole lá ho wǎhũ na ló hǎ búaa yi á van ho Efese. Kèrètíewa nùwǎ yɛn búii ó o vaá yú bún,

² Ó o túara 6a yi: «Pǎahũ na mi tà a *Krista bio á mi so yú le Dónbeenĩ Hácírí le?» A 6a bia nɔn wo yi: «Wa yáa dǎn yí na Dónbeenĩ Hácírí bio yí mɔn.»

³ Ó o Poole bínía túara 6a yi: «Ó, o, á lé ho *bátéèmu yén á mi yú?» A 6a bia: «Lé o Zǎn bátéèmu.»

⁴ Ó o Poole wǎa bia: «O Zǎn hía wee bátízé bia wee tà yèrémá mí yilera lè mí wára, á wee bío là a

*Isirayεεle n̄pomu le 6a tà ȳia wà a 6uen orén m̄ón b̄io, o Yeesu.»

⁵ B̄io 6a n̄á h̄s̄n b̄ioní so wó, á 6a tà ó o bátízera 6a o N̄uh̄s̄o Yeesu yèni yi.

⁶ Ó o Poole b̄ò mí n̄íní 6a wán, á le Dónbeen̄i Hácírí lion 6a wán. Á 6a wee b̄ío h̄ã s̄i-viò b̄ioní, á wee fεε le Dónbeen̄i n̄i-cúa.

⁷ Ba n̄upua mu búenb̄úen á à yí pírū n̄un s̄i.

⁸ O Poole yí máa khi 6a zúifùwa kàránlò z̄ii yi. P̄ina b̄io t̄in ká lé b̄in ó o wee 6uee b̄ío yi ká a pon̄i séra. O wee bue le *Dónbeen̄i b̄énī b̄io, á wee cà à b̄ia wee n̄í a c̄s̄n à tà mu yi.

⁹ Ká 6a 6úí màhá tun mí yiwa, á p̄ã le mí máa tà a Yeesu b̄io, á wee z̄uānka a N̄uh̄s̄o w̄sh̄i yi 6a z̄amáa ȳio yi. Ó o Poole fó b̄ia tà a Krista b̄io á w̄aràa ò o díá 6a. Làa w̄izooní búenb̄úen ká a wee 6uee w̄añí lè 6a n̄upua o Tiranuusi kàránlò z̄ii yi.

¹⁰ O wó mu á d̄s̄n h̄ã l̄ulúio b̄io n̄un. Lé b̄in n̄on á 6a zúifùwa làa b̄ia ȳin̄r̄í 6a zúifùwa na wi ho Azii k̄sh̄i yi búenb̄úen á n̄ánáa o N̄uh̄s̄o b̄io.

O Sevaa z̄àwa n̄uw̄à h̄è̄n̄un b̄io

¹¹ Le Dónbeen̄i wee wé mu yéréké bè-beera là a Poole n̄ii.

¹² H̄arí h̄ã s̄i-z̄inia lè h̄ã n̄in-kéníwà na d̄s̄n o Poole s̄ánia á 6a wee bè 6a v̄ánvárowà wán à 6a wa, à 6a c̄n̄áwa lé b̄ia 6a wi yi.

¹³ *Zúifùwa n̄uw̄à ȳen 6úí na wee h̄éε léka h̄ã l̄ua yi à n̄a 6a c̄n̄áwa lén b̄ia 6a wi yi, á mún le mí ì wé è lōn ká mí dà a n̄a 6a là a Yeesu yèni p̄anká. Ba wee b̄ío lè 6a c̄n̄áwa kà s̄i: «Mí lé là a Yeesu yèni p̄anká, ȳia ó o Poole wee bue b̄io.»

¹⁴ B̄ia wee wé mu lé o zúifù n̄ii na 6a le Sevaa na lé 6a yankarowà n̄uh̄s̄o been̄i z̄àwa n̄uw̄à h̄è̄n̄un.

15 Ká a cǐná màhǎ bía nǎn ǎa yi: «O Yeesu á ĩ zǔ, á mún zǔ a Poole. Ká minén bèn lé ǎa yén?»

16 O o nǐi na ó o cǐná wi yi á zon ǎa wán, á dàǐna ǎa, á han lè mí sòobéé bóoníkaa yi á ǎa lùwa ló le zǐi yi mí kǎamáa.

17 Ho Efεεze zúifùwa làa bǐa yínǎí ǎa zúifùwa búenbúen ǐá bǐo wó, á ǎa búenbúen zǎna, á wíokaa wee kǎnbi o Núhúso Yeesu yèni.

18 Bǐa tà a *Krista bǐo cèrèè búii wee búee bío à zéeni bǐo ǎa wó ká mu yí se wéréwéré ǎa zǎamáa yǐo yi.

19 Mu nín-símú wérowà cèrèè á buan mí vǎnna á búee cǐna ǎa nùpua búenbúen yahó. Ba càtío hǎ vǎnna mu yàamu, á mu yú wén-hǎani* muaaseé búará-ǐun làa ǐírú.

20 Lé ká sǐi ó o Núhúso bíonǐi wee ben fèráa hǎ lùà ká le wà. Le bàn pànká á ǎa nùpua wee mi.

O Demetiriyuusi bíonǐi na ó o kánkáa ho Efεεze yi

21 Ká bǐn bǐowa so búenbúen wó khǐina, ó o Poole le mí ì kǎa ho Maseduana lè ho Akayii kǎna yi á à va ho Zeruzalεemu. O wee bío bǐo ká mí yi: «Hen ká ĩ vaá dǎn bǐn, á ĩ mún ko à ĩ dǎ ho *Oroomu.»

22 O o tonkaa o Timotee làa a Erasiite na làa wo wee séeni mín le ǎa va ho Maseduana, ò orén mí bεere wón kará dóka mí yi ho Azii kǎhú yi.

23 Mu pǎahú ò o Núhúso wǎhú bǐo á kánkáa ǎa nùpua dàkhǐina ho Efεεze yi.

24 O donkhue-sǐ-pà búii na ǎa le Demetiriyuusi á hǐa wi ho Efεεze yi. Orén lé yǐa wee pà a dofíní

* **19:19** Wén-hǎnló: Hón pǎahú so yi, ká le wén-hǎnló dà-kéni lé o nùpue nǐ-kéni wizon-kùure sámú sǎáníi.

hǎ-nǐ Aatemiisi† zǐ-beenǐ ɓàn bè-zàwa lè le wén-hǎani. Bǐa wee sá a cǎn á wee yí le wárí na boo mu bǐo yi.

²⁵ Wizonle ɓúí ó o nǐ mu von mí ton-sáwá làa bǐa làa ba tonló le mí ì wé dà-kéní á kúaa mín wán, ò o bǐa nǎn ɓa yi: «Minén nùpua mu, mi zū mu kénkén le lé ho tonló na kà bǐo yi á wa nǐ bǐo wee dérǎa wán.

²⁶ Háya! O o nǐ mu na ɓa le Poole bǐo na ó o wee wé á mi wee mi, á wee jí. O wee bǐo le hǎ dofi-kansiwà na ɓa nùpua wó mítén á yínǎí dofiina. A ɓa nùpua cèrèè tà a bǐo ho Efεeze yi. Hàrí ho Azii kǎhǔ nùpua ó o vó ká cǐnú.

²⁷ Mu wà làa bǔn, á wa tonló yèni á à yáa. Mu yínǎí bǔn mí dòn. Wa dofiní hǎ-nǐ Aatemiisi zǐ-beenǐ na ɓa son nǎn wo yi á bǐo jǔhǔ mún máa kerí. Orén mí bεere á bǐo mún máa bǐnǐ máa wé here ɓa nùpua yi. Wón na á ho Azii kǎhǔsa lè ho dímǐná nùpua ɓúenɓúen wee ɓàaaní.»

²⁸ Bǐo ɓa jǎ hǎ bióní mu, á ɓa sǐa cǎ, á wee wǎamaka ká ɓa a bǐo: «Ho Efεeza Aatemiisi léé dofiní hǎ-beenǐ!»

²⁹ Ho lóhó nùpua ɓúenɓúen kánkáa. Ho Maseduana kǎhǔ nùpua nùwǎ jǔn ɓúí na là a Poole lá wee bè mín va hǎ khúio, á ɓa wǐikaa á ɓùunia bò yi ɓuararǎa le wǎanǐ la-beenǐ yi. Ba lé o Kayuusi là a Arisitaaki.

³⁰ O Poole lá wi ò o va a zoo dǐn ɓa nùpua yahó, ká ɓa kèrètǐewa hò a.

† 19:24 Aatemiisi: O lé le dofiní hǎ-nǐ ɓúí. Ho Efεeze yi, á ɓa wee bǐo le orén lé yia á ho tá lè mí bǐo ɓúenɓúen sá yi. Orén lé yia ɓa wee wé flo yi á ɓúerǎa ho dǐnló, à sánǐ mún jǐnnáa. Ba zǐ-beenǐ na ɓa hǐa son o dofiní hǎ-nǐ mu bǐo yi ɓàn sǐiwá hǐa yí boo mu páahǔ.

³¹ Ho pànká ton-sáwá búí na wi ho Azii kǎhǎ yi na lé o Poole mu bǎn bǎnlowà le 6a bío na a yi le o wé mí sǎbéré ò o yí va bǎn.

³² Hón pǎahǎ so yi, à 6a zǎamáa yí máa jí mín yi. Ba wee héé bío mín júná yi fúaa 6a cèrèe búí yáá wǎa yí zǔ mí kúeemínwánló jǎhǎ.

³³ Ba zúifùwa jàana a nùpue búí na 6a le Alekisǎndere á lée dǎnǎ 6a nùpua yahó. A 6a búí ló 6a tǎhǎ á zéénǎ bío ó o ko ò o bío na 6a zǎamáa yi. O o Alekisǎndere wǎa hóonǎ mí níi dá 6a zǎamáa yi le 6a wé tété, ò o wi ò o lá le bíonǎ 6a zǎamáa yahó ká a zéení le orén lè mín zàwa á níni mía mu yi.

³⁴ Ká bío 6a nùpua zǔna mu le o lé o zúifù, á mu bío dà-kéní na kǎ lé bío á 6a búenbúen páanǎa wee wǎama á yú hǎ léèrèwa bío jún síi: «Ho Efèezesa Aatemiisi lée dofiní hǎ-beení!»

³⁵ Mu véení, á ho lóhó pànká ton-sá vǎn-túaro beení lé yǎa dànnǎ bíá lè 6a zǎamáa á 6a wó tété, ò o bíá nǎn 6a yi: «Efèezesa, 6a nùpua búenbúen zǔ le ho Efèeze lóhó lé hǎa pan wa dofiní hǎ-níi Aatemiisi zǐ-beení yi, á pan o bǎn kansí na ló ho wǎayi líon yi.

³⁶ Nùpue yí dà máa kán mu. Èé ká mi màhǎ ko à mi wé wayí, ò o búí hǎa yí wé bío ká bǎnso á yí lon mí yi.

³⁷ Ba nùpua na kǎ á mi guan guararǎa hen à 6a jún yí yáara bío búí wa dofiní hǎ-níi zǐi, á mún yí bíá yí khon yí nǎn wo yi.

³⁸ Hen ká a Demetiriyuusi lè mí ton-sáwá le o búí wó khon làa mí, á le cítíi fló wizonle wi, á bíá wee flí le mún wi. Le 6a va bán cǎn.

³⁹ Ká bíonǎ pá bǎnǎ wi mí cǎn bío búí dǎnǎ yi, á bíá wee kúee mín wán à lon ho làndá bío, á dà à

loń mu yahó yi.

⁴⁰ Wa yí wó sese, á 6a hĩa bío le lé warén wee kãaní 6a nùpua bío wó ho zuia kà bío yi. Lé bío ho kúeemínwánlò na kà á nùhũ mía máa zéení.» Bío ó o bía hñn bíoní so wó, ó o le 6a zãamãa saawaa.

20

O Poole van ho Maseduana lè ho Kerεεsi

¹ Bío mu bío na lá wee kánká ho lóhó yòó kñína, ó o Poole von bĩa tà a *Krista bío kúaa mín wán, á henía 6a sĩa. Bñn món ó o dó 6a cãawése ò o wà nɔn ho Maseduana.

² O kãa hón kñhũ so yi á bía bío cèrèè á heníanãa bĩa tà a Krista bío sĩa, ò o ló bñn wà van ho *Kerεεsi kñhũ.

³ O kará bñn á dñn hã pñina bío tñn. Bñn món ó o wi ò o lá ho won-beenĩ à va ho Siirii kñhũ yi. Lé hón pãahũ so yi á 6a bía nɔn wo yi le 6a *zúífùwa lò a wán. O o díá ò o yèrèmãa kãa ho Maseduana.

⁴ Bĩa lènía wo lé o Beeree nñi Sopatεεre na lé o Piruusi za, là a Arisitaaki, là a Sekũnduusi na pãanía wee lé ho Tesaloniiki yi, là a Dεεbe nñi Kayuusi, là a Timotee. A séení ho Azii kñhũsa Tisiiki, là a Torofiimu.

⁵ Ba dú wa yahó á vaá pan wen ho Torowaasi yi.

⁶ Warén bán lá ho won-beenĩ ho Filiipu yi ho *búurú na á na-fini yí dó yi sãnú díró món á wó hã wizooní bío hònú á bò yi vaá dõnnãa. Bñn món á wa vaá yú 6a ho Torowaasi yi. Lée yàwá nùhũ dà-kéní á wa wó bñn.

Bío wó ho Torowaasi yi

⁷ Ho tibirí zon ká le wii wà líí zo, á wa kúaa mín wán le wa à sanká ho búurú* á à là. A bio ó o Poole lée sìn á à lén, ó o tà hã láakáwá lè 6a nùpua fúuu fúaa ho tá sanká màní.

⁸ Lé hã nónwíora bio òun nii yi á wa yòó kúaa mín wán yi. Hã fíntéena cèrèè á 6a zǎnía bín.

⁹ Yàronza fèè búí na 6a le Etiisi á kará le bonkèè nii. Bio ó o Poole wee bíó ká a wà féèè, á mu dāmu 6ó a yàronza fèè mu. Ó o yòó kùera hã nónwíora bio òun nii yi, á líí lùwá. A 6a le mí 6ueé hónía a ò o húrun.

¹⁰ Ó o Poole yòó lion, á líí bánbáa vaá lá a 6uan mí bàra yi ò o bía: «Mí yí dèé mi yiwa, lé o yíó wi lua.»

¹¹ Ó o bínía wà yòora, á yòó cèèkaa ho búurú là. Bún món ó o pá bínía bía fúuu fúaa ho tá tǎn á wii hà, ó o màhã wà.

¹² O yàronza fèè 6a 6uan wàráa ká a yíó wi lua. A 6a búenbúen á mu wó sí-híilè cǎn làa sòobéè.

O Poole dǎn ho Torowaasi yi á vannáa ho Milee

¹³ Bio ó o Poole lon, lé ho bè ho wǎhú à varáa ho Asoosi lóhó, hen na á wa ko wa vaa yí o yi à wa páaní zo ho won-beení. A warén zon ho won-beení dú a yahó òonnáa bín.

¹⁴ Bio ó o 6ueé yú wen ho Asoosi yi, ó o páanía zon làa wen á wa wà van ho Mitiléena lóhó.

¹⁵ Wa dǎn bín vaá ló ho Siyoo kǎhú na mu òumu kínia yi mu tá na lée tǎn. Bún bàn tá na kún bínía lée tǎn, á wa vaá dǎn ho Samǎosi kǎhú na mu òumu kínia yi. Mu bàn tá na 6èn bínía lée tǎn lé bio wa vaá dǎnnáa ho Milee lóhó.

* **20:7** Mi lon Bè-wénia vūahú 2.42

16 O Poole yí wi ò o ðin bũmaka mítén ho Azii kũhũ yi. Lé bĩo ó o wi ò o bánbá vaa dã ho Zeruzalεmu à ho Pãntekoote dí yí bĩn ká mu dà a wé. Lé bũn nɔn ó o yí ló lè ho Efeze c̄sn.

O Poole bía lè ho Efeze kèrètɛwa kuure ya-díwá

17 O Poole tonkaa ba nùpua ho Milee yi le ba va ho Efeze, à vaa ve ba kèrètɛwa kuure ya-díwá na bĩn le ba buen.

18 Bĩo ba buée ðn, ó o bía nɔn ba yi: «À lá í buen-nònzòh ho Azii kũhũ yi jii, á bĩo á í buan lè íten ho pãahũ búenbúen na á í làa mia kará mín wán á mi zũ.

19 I liinia íten á sá a Nũhũso tonló lè le wéε lè le lònbee na yú mi, bĩo ba *zúifùwa lò í wán bĩo yi.

20 Mi zũ mu le bĩo dà a séení mia bàn ðε woon á í yí sànkaa mia. Mu búenbúen á í buera, á kàráanna làa mia ba zãamá yahó lè mi zini yi.

21 Ba zúifùwa làa bĩa yínɔ́ bía zúifùwa á í henía mu nɔn yi le ba yèrémá mí yilera lè mí wárá, à tà wa jũhũso Yeesu bĩo.

22 Bĩo kà wán lé mi tĩn wee ja ho Zeruzalεmu làa bĩo le Dónbeenĩ Hácírí le í wéráa mu konloon, ká í mún yí zũ bĩo wà vaá yí mi bĩn.

23 Hã lórá lè mí dà-kéní kéní yi á le Dónbeenĩ Hácírí wee fèn jĩ í zeñ wán le ho kàsó zoró, lè le lònbee lè mí síwá á pan mi bĩn. Bũn mí dòn lé bĩo á í zũ.

24 Inén c̄sn á í mukānĩ bĩo jũhũ mía, díkà à bĩo le Dónbeenĩ tonkaa mi bĩo yi à yĩo lé, à le Dónbeenĩ sãamu bín-tente bĩo zéeníló tonló na ó o jũhũso Yeesu kàràfáa miĩ à í sá à tíí jii.

25 I héera buera le *Dónbeenĩ béeñĩ bïo mi búenbúen t̄lahũ, ká bïo kà wán á ï wãa zũ le minén ó o búí máa bíní máa mi mi.

26 Lé bũn nɔn á ï wee bíoráa bïo kà á à na mia ho zuia: Mi nĩ-kéní búí v̄ínía m̄iten á b̄anso bïo máa t̄ua làa mi.

27 Lé bïo le Dónbeenĩ bïo na á lé le mí ì wé búenbúen á ï zéenía làa mia á yí ká d̄e.

28 Minén m̄iten pa m̄iten bïo, à mún pa 6a k̄er̄et̄ewa kuure bïo làa bïo ó o pi-pa wee wé paráa mí pia yi bïo síi b̄ia le Dónbeenĩ Hácírí k̄aráfáa mia le mi pa yi. Ba k̄er̄et̄ewa kuure á mi wé loñ bïo sese. Lé le Dónbeenĩ k̄urú Za c̄ãni k̄úaará 6a bïo yi á 6a bïo s̄ã le yi.

29 I zũ mu le ï l̄enl̄ó m̄ón ká 6a n̄upua búí na 6onmín l̄on dakh̄inkh̄inwa na z̄ãní wí á à zo mi t̄lahũ. Ba à dé le 6óoníi ho pi-6oohũ yi.

30 H̄arí minén t̄lahũ á 6a n̄upua búí ì lé yi, á à h̄íní wé è f̄úaa h̄ã sabíoní á à kh̄aráa b̄ia tà a *Krista bïo à bán bè 6a yi.

31 Mi cén t̄íní mi ȳio, à z̄ũn̄ mu le ï ña mi zeñ wán h̄ã l̄ulúio bïo t̄in yi, h̄ã wisonáa lè mí t̄in̄onna yi ká ï wee wá.

32 «H̄ã laà na kà wán, á ï wãa à dé mí bïo le Dónbeenĩ lè mí s̄ãamu bíoní níi yi. Dén bíoní so lé d̄io p̄anká á à na ká mi s̄adéró á à f̄ará à t̄in. Lè è na ho n̄af̄oró mia, h̄ia le bàrá ká làa b̄ia bïo s̄ã le Dónbeenĩ yi.

33 I s̄ii yí vá n̄upue búí w̄arí là a s̄ãnú, là a s̄i-z̄ínia yi yí m̄ɔn.

34 Minén mi bæere zũ le ï n̄íní na ká lé h̄ã á ï s̄aráa, á ñl̄ananáa ñén làa b̄ia làa mi lá páanía wí m̄akóo.

35 Lé bũn á ï wó á zéenía làa mia à mi wé s̄ã làa bũn à séenínáa 6a nĩ-khenia. Mi wa bíní leéka le

o nùhúso mí beere á bía bïo kà: Yïa wee hã mu bïo wón cùnú na ó o yú á bùaa po yïa ba wee na mu yi.»

³⁶ Bïo ó o bía làa ba vó, ó orén làa ba búenbúen líí fàrá mí nɔnkɔjúná wán, ò o flora.

³⁷ Ba búenbúen wee wá, á wee wïi o Poole òua yi à yèe kíó à dérãa o cãawése.

³⁸ Ba yara sò dàkhíina, lé bïo ó o Poole bía le òa máa bíní máa mí mí. Bún món á òa lèenía wo vannãa ho won-beenĩ lahó yi.

21

O Poole wà van ho Zeruzalɛmu

¹ Bún món á wa saawaa mín yi. Wa zon ho won-beenĩ téréenna van ho Koosi lóhó. Mu tá na lée tɔn lé bïo wa vaá dɔnnãa ho Oroode lóhó, á ðin bín vannãa ho Pataraa lóhó.

² Wa yú ho won-beenĩ búí bín na wà a va ho Fenisii kɔhú, á wa zon hón wàráa.

³ Bïo wa vaá sùarãa ho Siipere kɔhú, á wee mi ho, á wa hà ho dó lè wa nín-káara. Wa dó wa yara lè ho Siirii kɔhú cɔn á vannãa ho Tiire lóhó. Lé bín á ho won-beenĩ sèró ko ho búen yi.

⁴ Wa yú òa kèrètɛwa búí bín á wa wó ho yàwá nùhú dà-kéní làa ba. Le Dónbeenĩ Hácírí òa òa zeñ wán, á òa bía là a Poole le o yí va ho Zeruzalɛmu.

⁵ Ká bïo ho pãahú na wa ko à wa wé bín vó, á wa lá wa wɔhú wà. A òa kèrètɛwa lè mí hãawa lè mí háyúwá búenbúen ló á lèenía wen lée cúa ló ho lóhó yi. Bïo wa líí ðɔn mu yámú numu jii á wa líí fàrá wa nɔnkɔjúná wán à wa flora.

⁶ Bún món á wa dó mín cãawése, á tèníkãa mín yi, à wa yòó zon ho won-beenĩ, à òarén òèn bínía khíɓon.

7 Wa ðĩn ho Tiire yi á vannáa ho Pitolemayiisi lóhó, á tɛɛnía wàn zàwa kèrètíɛwa na bĩn yi, á wa kará làa ba le wizon-kùure. Lé bĩn á wa wɛɛní mu yámú numu wán vó yi.

8 Mu tá na lée tɔn á wa ló wà á van ho *Sezaaree. Le Dónbeenĩ bĩn-buero búí wi bĩn á yèní ɓa le Filiipu. Lé wón á wa làara zĩ. O lé ɓa nùpua nùwá hènun na ɓa hueekaa ho Zeruzalɛmu yi nĩ-kéní.*

9 O hĩnni nùwá náa wi á yí yan, á wee fɛɛ le Dónbeenĩ nĩ-cúa na ɓa nùpua yi.

10 Wa wó hã wizooní cèrɛɛ bĩn, á le *Dónbeenĩ nĩ-cúa fɛɛro búí na ɓa le Akabuusi ló ho *Zudee yi á ɓueé yú wɛn bĩn.

11 O o wà ɓuara wà cón, á ɓueé fó a Poole ku-cɛɛníi, ò o can mí zení lè mí níní ò o bía: «Bío kà lé bío le Dónbeenĩ Hácírí bía: «Lé kà sii á ɓa *zúífúwa á à ca làa yia te le ku-cɛɛníi na kà ho Zeruzalɛmu yi, á à dé bĩa yí zū le Dónbeenĩ níi yi.»»

12 Bío wa náj hã bioní mu, á warɛn lè wàn zàwa na ho Sezaaree yi á yankaa o Poole le o yí va ho Zeruzalɛmu.

13 Ká a màhã bía nɔn wɛn: «Mi wee wá á wi à mi yáa í yilera le we? I wíokaa íten vó í caró bío yi ho Zeruzalɛmu yi. Hàrí í ɓúeró bĩn o nùhúso Yeesu bío yi á í pá wíokaa íten vó bío yi.»

14 Bío wa hò a san làa bío ó o le mí ì wé, á wa khú a yankaró yi à wa bía: «O Nùhúso lé yia sii bío wé.»

15 Wa wó hã wizooní bío yɛn bĩn. Bũn món á wa wíokaa waten à wa nɔn ho Zeruzalɛmu.

16 Ho Sezaaree kèrètíɛwa búí lɛɛnía wɛn. Ba dú wa yahó vannáa Siipere nĩ búí na ɓa le Munasɔn cón. O lé o kèrètíɛ míana. Lé wón zĩ á wa làara yi.

* 21:8 Mi loń Bè-wénia vūahũ 6.1-6

O Poole van o Zaaki cón

17 Bïo wa vaá dõn ho Zeruzalεemu, á wàn zàwa kèrètɛwa na bïn á sá wa yahó lè há zámakaa.

18 Mu tá na léé tǝn, ó o Poole làa wεn bò mín van o Zaaki cón. Lé bïn á 6a kèrètɛwa kuure ya-díwá búenbúen kúaa mín wán yi.

19 O o Poole tɛnía 6a yi, ò o lá bïo le Dónbeenĩ dóráa mí ní wo yi ho tonló na ó o sá bïa yínǝn 6a *zúifùwa ṭahũ á fεera lè mi dà-kéní kéní nɔn 6a yi.

20 Bïo 6a ɲá à cón vó, á 6a wee khòoní le Dónbeenĩ, à 6a bïa nɔn wo yi: «Wàn za Poole, wáa loń bïo 6a kèrètɛwa na lé 6a zúifùwa booráa. Ba búenbúen sòobáa o *Mɔyiize làndá bïo dàkhĩina.

21 Ba bïa nɔn 6a yi le 6a zúifùwa búenbúen na wi há sǝ-viò nùpua ṭahũ á fo wee kàrán le 6a p̣i ho làndá mu. Le fo wee bío le 6a wé yí *kúio mí zàwa, le o búí yáá yí ḅíní yí bè 6a zúifùwa làndá yi hùúu.

22 Háya! A mu wáa à wé kaka? Bïo 6a màhã à ɲí mu kénkén le fo wi hen.

23 Awa! A bïo wa à bío á à na foné lé bïo à ù wé. Nùpua nùwã náa búí wi hen á dó mí ɲíní le mí ì wé bïo búí á à na le Dónbeenĩ yi.

24 Wáa fé bán bèráa à 6a ceéró làndá à ù páaní wé làa ba, à bïo 6a ko 6a lén mu bïo yi à ù sàání, à 6a bè yi à dàñ lεráa mí ɲúná.† Ká mu wó kà ṣíi á 6a nùpua búenbúen á à ẓún le bïo 6a wee bío ù ɲii yí bon.

25 Ká mu lé bïa yínǝn 6a zúifùwa na tà a *Krista bïo, bán wa túara ho ṿũahũ nɔn yi á zéénia bïo wa wi à 6a 6ua lè mítén: «Ba yí ko 6a là le muinĩ taa, à yí dí cāni, à yí là bùaa na yí f̣ũaana taa, á mún pa mítén ho bá-fénló lè ho há-fénló lè mí ṣíiwà yi.»

† 21:24 Mi loń Bè-wénia ṿũahũ 18.18

26 O o Poole wáa fó 6a nùpua nùwã náa mu, á mu tá na lée tǝn ó o làa ba páania wó 6a ceéro làndá. Bǝn mǝn ó o wà zon le *Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún yi, ò o bía le mí ceéro làndá á à vé hã wizooní bǝ hǝnun yi. Bǝn wee zéeni le lé ho pãahũ na á 6a à wé mu hãmu yi 6a nǝ-kení kení bǝo yi.

O Poole 6a wǝira le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún yi

27 Hã wizooní bǝo hǝnun mu wáa lá ká véro, à bǝn à ho Azii kǝhũ *zúifùwa búii mǝn o Poole le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún yi. A 6a hǝnǝn súkúra 6a zãamãa búenbúen, à 6a wǝira a Poole.

28 A 6a wee bío pǝnpǝn: «*Isirayεlesa, mi buen wεn, yǝa kà lé o nǝi na wee hée kàrán 6a nùpua le 6a yǝ kǝnbi o Isirayεle nǝpomu búenbúen là a Mǝyiize làndá, lè le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ na kà. Hã làa na kà wán ó o yàá bò mín làa bǝa yǝnǝí 6a zúifùwa á zonnãa le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún na bǝo sã 6a zúifùwa yǝ á zoó tíira dén sòobá-lùe so.»

29 Ba wee bío bǝn, lé bǝo ó o Efεεze nǝi Torofimu á 6a lá mǝn ò orén là a Poole páania bò mín ho lóhó yi. A 6a wee leéka le lé o Poole búan wo zonnãa le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún na bǝo sã 6a zúifùwa yi.

30 Ho lóhó búenbúen kánkãa yòó ló, á 6a nùpua wee lé lùà búenbúen à lùwǝi buen. Ba bueé wǝira a Poole le Dónbeenǝ zǝ-beenǝ lún yi á buan lórãa ho khũuhũ, à 6a dèeniã pon hã wonna.

31 Ba wǝi 6a búe ó Poole à bǝn 6a bueé bía á nǝn ho *Oroomu dásiwá kuure nǝhũso yi le ho Zeruzalεemu búenbúen kánkãa.

32 Mǝi lahó yi ó o dèeniã fó 6a dásiwá búii lè mí nǝnãsa, à 6a lùwa mà 6a zãamãa. Bǝo á bán mǝn 6a dásiwá kuure lè mí nǝhũso á 6a día a Poole haró.

33 A 6a dásíwá nùhúso vá vaá 6ó a Poole yi ò o nòn le nii le 6a wíi wo à ca le hã zúakùaríwà bïo nùn. Bún món ó o tùara a léení làa bïo ó o wó.

34 Ká 6a zãamáa màhã wee héε wãamaka ká 6a a bío mín núná yi, á 6a dásíwá nùhúso yáá wãa yí máa ní bïo 6a wee bío sese. O o nòn le nii le 6a 6ua a Poole vaa dé 6a dásíwá lún yi.

35 Bïo ó o Poole á 6a dásíwá 6uan vaá dǎnnáa ho lún zūajii, á bán sã san lá à 6uan lé bïo 6a zãamáa wee nàa 6uennáa o wán le le héεrè.

36 Ba 6úen6úen 6ura bò a yi ká 6a a bío pǎnpǎn: «O ò 6úe.»

O Poole wee fεε ho tũid mí nii

37 Pãahũ na ó o Poole vaá wee zo 6a dásíwá lún yi ó o bía le 6a dásíwá nùhúso le mu kerεεkimu: «Fo dà a na le ní mi á ï ï bío bïo 6úí làa fo le?» A wón bía nòn wo yi: «Éee! Yaa fo wee ní kerεεkimu.

38 I lá mòn le lé fo lé o *Ezipite nũ na còonía kãa á fó 6a nĩ-6úewá muaaseé náa zonnáa le dùure yi.»

39 O o Poole bía nòn wo yi: «Īnén lée zúifù nĩ. I wee lé ho Silisii kǎhũ ló-beeni 6úí na 6a le Taasi na yèni ló yi. Sábéré à ũ na le ní mi le ĩ bío le 6a zãamáa.»

40 A 6a dásíwá nùhúso nòn mu ní wo yi. O o Poole wãa dǎn ho lún zūajii ò o dá mí ní 6a zãamáa yi á 6a 6úen6úen wó tétété, ò o lá le biónĩ ò o wee bío làa ba le mu zúifumu.

22

1 «Wàn maáwà le wàn zãwa, mi ní bïo á ï bío hã làa na ká wán, á a lénnáa ĩ nùhũ.»

2 Bïo 6a nã ò o wee bío mu zúifumu, á 6a wíokaa wan tétété. O o Poole wíokaa lá le biónĩ ò o bía:

3 «Īnén léé zúífù nǐ. 1 ton ho Silisii kǎhǔ lóhó na 6a le Taasi yi, ká ĩ màhǎ dǎn ho Zeruzalεemu yi hen. O Kamaliyeli lé yia kenía mi lè wàn 6úaawa làndá sesese. Īnén mún lá can ĩ kuio le Dónbeenǐ bǐo yi làa bǐo minén wee wéráa mu ho zuia bǐo síi.

4 Bǐa wee bè o Núhǔso wǎhǔ búii á ĩ beéra lò á 6ó, á wǐkaa 6a báawa lè 6a hǎawa búii kúaa ho kásó yi.

5 Le *Dónbeenǐ yankarowà ɲúhǔso beenǐ lè 6a *nǐ-kǐa búen6úen á zǔ le bǐo á ĩ wee bío bon. Bán lé bǐa á ĩ fó hǎ vǎnna cǎn, na á ĩ 6ua á à varáa wàn zàwa *zúífùwa na ho Damaasi yi cǎn, hǎa wee zéeni le ĩ dà vaá wǐika bǐa tà a *Krista bǐo bǐn á à 6ua à 6uennáa ho Zeruzalεemu yi á 6ueé beé lò.

6 «Bìo á ĩ wǐ ho wǎhǔ wán á wà vaá sùará ho Damaasi yi, ká le wii yòó fǎrá, yǐo 6ueé tí à khon-beenǐ búii ló ho wáayi líi kúaará ĩ wán á kǐnía mǐi.

7 A ĩ ló lùwá ho tá yi, á tǎmu búii wee bío làa mi: «Soole! Soole! Léé webio nǎn á fo wee beéráa ĩ lò.»

8 A ĩ tùara: «Núhǔso, fo léé wée?» A mu tǎmu bía: «Īnén lé o Nazarεete nǐ Yeesu na á fo wee beé lò.»

9 Bǐa làa mi bò mǐn á mǎn mu khoomu ká 6a màhǎ yǐ ɲá bǐo bía.

10 A ĩ tùara: «Núhǔso, léé webio á ĩ ko á ĩ wé?» O o Núhǔso bía nǎn mǐi: «Lii hǐnǐ vaa zo ho Damaasi yi. Bǐo le Dónbeenǐ wǐ à ũ wé búen6úen á 6a zoó bío á à na foñ.»

11 Ká bǐo mu khoomu cueéra ĩ yǐo á ĩ yǐ máa mi, á bǐa làa mi bò mǐn tò ĩ níi yi á zonnáa ho Damaasi yi.

12 «Nǐi búii na yèni 6a le Ananiasi wǐ bǐn. O wee kǎnbi le Dónbeenǐ á wee bè wa làndá yi sese. Ba zúífùwa búen6úen na ho Damaasi yi wa a bǐo.

13 Wón lé yia buara buée yú mi á bía nɔn yi: «Wàn za Soole, bíní wé mi.» Mí laho yi á ĩ yio héra á mɔn wo.

14 O pá bínía bía: «Wàn búaawa bân Dónbeenĩ fèra léra fo bèra a na à ù zǔn le sǐi bǐo, à dàń mi a Yeesu, o nǐ-térénnii, à jí a bióní.

15 A ùnén lé fo á à wé o seéràso á à zéení bǐo fo mɔn làa bǐo fo jí á à na ba nùpua búenbúen yi.

16 Fo tɛn pan mu yén? Híní ve o Nùhúso le ba bátízé fo, à ù bè-kora à sén díá.»

17 «Bìo á ĩ bínía van ho Zeruzalɛmu, á wizonle búii ká ĩ wee wé ĩ fióró le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi,

18 ó o Nùhúso zéenia míten làa mi á bía nɔn miĩ: «Híní fùafùá lé ho Zeruzalɛmu yi, lé bǐo á ba nùpua máa tà ho tǔiá na á fo wee mi ĩ dǎnĩ yi bǐo.»

19 A ĩ bía nɔn wo yi: «Nùhúso, ba zǔ mu kénkén le ínén ĩten lá wé va ba kàránló zíní yi, à ha bǐa tà ù bǐo, à fé ba vaa kúee ho kàsó yi.

20 A pǎahú na á ù seéràso Etièna ba bó yi ká a ínén ĩ bere wi bín, á tà mu wéró á pan ba sǐ-zǐnia yi.»

21 O o Nùhúso wǎa bía nɔn miĩ: «Díá à ù lén va, ĩ ì tonka fo á fo ò khèn ñ va làa bǐa yínɔn ba zúifúwa cǔn.»»

O Poole bǐo sǎ ho Oroomu yi

22 Ba zǎamáa ñà mí yiwa á jí a Poole cǔn fúuu á vaá bó dén biónĩ so yi, á ba wee bío pǎnpǎn: «Wón nùpue so sǐi á ko ò o búe. O mukǎnĩ ko le vǐ.»

23 Ba wee wǎamaka á wee tɛn mí sǐ-zǐnia yòo dáká ká ba a wé le tǐnĩ yòo miĩ ho wáyai.

24 A ba dásíwá kuure ñhúso nɔn le ñii le ba bua a Poole zoo dé ba dásíwá lún yi, à ba ha a lè há

làbàaní ò o zéení bïo ó o wó á nòn 6a zãamãa wee wãamakarãa o wán kà síi.

²⁵ Bïo 6a wee ca a Poole lè hã hũni á à ha, ó o bía nòn o dásí nĩ na wi bĩn yi: «Nĩ so nòn mia à mi ha nùpue na bïo sã ho *Oroomu yi ká mi yí cítío wo le?»

²⁶ Bïo 6a dásíwá jùhũso jã mu ó o wà vaá bía mu lè mí kuure jùhũso: «Páa! Loń bïo fo lá à wé. O nĩ mu bïo sã ho Oroomu yi.»

²⁷ A 6a kuure jùhũso wà van o Poole c̄s̄n, á vaá tũara a yi: «À ũ bïo sã ho Oroomu yi kénkén à ũ bïo mu làa mi.» O o Poole le «Ūuu.»

²⁸ A 6a dásíwá kuure jùhũso bía: «Ĩnén lera le wén-kúii á bò yi yúráa mu.» O o Poole 6èn bía: «Ĩnén wón ton làa bũ.»

²⁹ A bĩa lá ko 6a ha a dèenía día a. Ba dásíwá kuure jùhũso mí bεεre á zãna bïo ó o le 6a ca yĩa bïo sã ho Oroomu yi bïo yi.

O Poole đĩn 6a zúifùwa tũiá fεerowà yahó

³⁰ Lé bũn nòn á mu bàn tá na lée t̄n á bïo 6a dásíwá kuure jùhũso wi ò o zũn bïo nòn á 6a zúifùwa le o Poole wó khonnãa, ó o feera a, ò o bía le 6a yankarowà júnãsa lè 6a tũiá fεerowà búenbúen kúee mín wán. Bũn món ó o buan o Poole vannãa 6a yahó.

23

¹ O o Poole wãa fá mí yĩo ho lãndá tũiá fεerowà yi ò o bía: «Wàn zàwa, ĩ yi yí máa dè. ĩnén ĩ bεεre zũ le ĩ bò le Dónbeenĩ yi sese á 6ueé 6ó ho zuia yi.»

² A le *Dónbeenĩ yankarowà jùhũso beenĩ Ananiasi nòn le jii bĩa đĩn 6ó à Poole yi le 6a vĩaa o jii.

³ Ká a Poole màhǎ bía nɔn wo yi: «Fo la lòn soró na 6a khũunia.* Le Dónbeenĩ á à vŭaa fo. Fo đĩn ho làndá wán á kará wee cítírǎa mi, à ù màhǎ le 6a vŭaa mi ká ho làndá nɔn ho mu.»

⁴ A bĩa 6ó a Poole yi bía nɔn wo yi: «Cáa, yaa fo yàá wǎa wee là le Dónbeenĩ yankarowà nũhũso beenĩ.»

⁵ O o Poole bía: «Wàn zàwa, ǐ lá yí zũ ká a lée Dónbeenĩ yankarowà nũhũso beenĩ. Bĩo á ǐ màhǎ zũ le le Dónbeenĩ bionĩ bía bĩo kà: <Yí mĩ bín-kohó à léé mi nĩpomu nũhũso yi.>†»

⁶ O Poole zũ mu le ho làndá tũíá fɛɛrowà sɔn-kéní lé 6a *Sadusíɛwa, ká 6a sɔn-kéní lé 6a *Farizíɛwa, lé bũn nɔn ó o bíarǎa bĩo kà pɔnpɔn 6a yahó: «Wàn zàwa, wàn maáwà lé 6a Farizíɛwa, á ǐnén mún lé o Farizíɛ. Bĩo á ǐ dó ǐ sũ 6a nĩ-hía vèeró bĩo yi, lé bũn nɔn 6a wee cítírǎa mi.»

⁷ Bĩo ó o bía hɔn bionĩ so vó á 6a Farizíɛwa lè 6a *Sadusíɛwa wee kán mún, á 6a khan, á sankaa mún lè há kuio bĩo nũn.

⁸ Ba Sadusíɛwa bán wee bío le nĩ-hía máa vèe. Le wáyí tonkarowà mía, á bè-vio 6úi na yí dà máa mi mún mía. A 6a Farizíɛwa 6èn tà bũn 6úen6úen bĩo.

⁹ Hǎ wǎamakaa wee dé wán ká há wà, á ho *làndá bĩo zéenílowa na lè 6a Farizíɛwa lé le kuure á hĩnɔn pǎ, á wee là mí hɛɛrè ká 6a a bío: «Wa yí mɔn bè-kohó o nĩ na kà yi. Mu ù wé bĩo 6úi zéeníá mítén là wo, tàá wáyí tonkaro 6úi bía làa wo.»

¹⁰ Le wǎanii wó herera dà fúaa 6a dásíwá kuure nũhũso zǎna le 6a hía lèɛka a Poole. O o le mí dásíwá 6úi lii fé o Poole 6a zǎamáa tǎhũ à zorǎa 6a dásíwá lún yi.

* **23:3** Ho pǎahũ mu yi ká há soni 6a wee wé khũuni á há fianí wé yí mi. † **23:5** Mi loń Léró vŭahũ (Exode) 22.27

11 Mu zon tìnàahũ, ó o Núhũso zéénia míten là a Poole á bía n̄n wo yi: «Hení ũ s̄i. Fo zéénia í b̄io ho Zeruzalεmu yi hen, fo mún ko à ũ zéení í b̄io ho Oroomu yi.»

Ba lò a Poole wán le mí ì búe

12 Mu tá na lée t̄n ȳinbíi, á 6a *zúifùwa lò. Ba dó mí j̄iní n̄n le Dónbeenĩ yi á le mí máa dí, á máa j̄u ká mí yí yú a Poole yí 6ó.

13 B̄ia lò h̄a l̄io mu á po n̄pua búará-j̄un.

14 Ba wà vaá yú 6a yankarowà j̄únása là 6a ya-díwá á bía n̄n yi: «Wa dó wa j̄iní n̄n le Dónbeenĩ yi là le s̄obéε le wa máa dí, á máa j̄u ká wà yí yú a Poole yí 6ó.

15 Minén là ho làndá t̄iá fεerowà búenb̄uen, mi w̄aa fio mu 6a dásíwá kuure j̄uhũso c̄n le o b̄io le 6a 6ua a Poole buennáa mí c̄n, à wé le mí wi à mi wíoka loĩ o b̄io yahó yi sese. Warén bán w̄aa wíokaa waten vó đ̄in pan, á à búe o ká a đ̄in yí 6ueé đ̄n hen.»

16 Ká a Poole b̄an h̄in-za màh̄á đ̄in j̄á h̄a l̄io mu. O o wà zon 6a dásíwá lún yi, á zoó bía mu n̄n o Poole yi.

17 O o Poole von 6a dásíwá j̄uhũso n̄i-kéní, á 6ueé bía n̄n yi: «Bè là a yàronza na kà varáa mí kuure j̄uhũso c̄n. O b̄ionĩ wi làa wo.»

18 A wón fó a vannáa mí j̄uhũso c̄n, ò o bía: «O kàsó n̄i Poole le í 6ua a yàronza na kà buennáa ũ c̄n, le o b̄ionĩ wi làa fo.»

19 A 6a dásíwá kuure j̄uhũso fù a yàronza níi yi, á 6a khèra vaá đ̄in ò o t̄uara a yi: «Lée webio á fo le fo ò b̄io á à na miĩ.»

20 A wón bía: «Ba zúifùwa wó lè jii dà-kéní à 6a le mí ì fio fo, à ho yíró, à ù bío le 6a 6ua a Poole à varáa ho làndá tũíá fεεrowà yahó, le lé bïo á 6a wi 6a wíoka loń o bïo yahó yi sese.

21 Εε yí jí mu. Ba búí wíokaa mítén vó, á wi 6a párá wïi wo. Ba po nùpua búará-ḡun. Ba dó mí jini nòn le Dónbeení yi, á le mí máa dí, á máa ḡu ká mu yínɔń o Poole á 6a yú bó. Ba wíokaa mítén vó, á pan à ùnén lé yia jii.»

22 A 6a dásíwá kuure ḡúhũso henía mu nòn o yàróńza mu yi le bïo ó o bía nòn mí yi ò o yí bío le nùpue jí. O o día a ó o wà.

Ba buan o Poole vannáa o kuvεεεεεre Felikisi cón

23 Bún món á 6a dásíwá kuure ḡúhũso von mí dásíwá ḡúnása nùwã ḡun á bía nòn yi: «Mi ve 6a dásíwá khiá-ḡun à kúee mín wán, à bè 6a cón-yòdorowà búará-tín làa píru wán, à séení 6a nùpua khiá-ḡun na buan hã cànóúawá, à mi wíoka mítén ho *Sezaaree varó bïo yi ho tĩnàahũ léèrèwa bïo dènú pãahũ.

24 Mí mún cà 6a cúawa na mí ì lá là a Poole, à 6ua vaa dé o kuvεεεεεre Felikisi níi yi ká mi yí le dèè búí wé o.»

25 O o túara hã bíoní na kà ho vũahũ yi á nòn 6a yi:

26 «Ìnén Koloode Liziasi á wee tèní ùnén Felikisi na lé o kuvεεεεεre yi.

27 Ba *zúifùwa lá wïira a nïi na kà, á lá wi 6a búe o. Ká í zũna mu le o bïo sã ho *Oroomu yi, á ìnén dásíwá á kãnía wo.

28 Í wi à ì zũn bïo nòn 6a zúifùwa wee koonínáa wo yi, lé bún á ì buan wo vannáa 6arén làndá tũíá fεεrowà cón.

29 A ì zūna le lé ɓarén kùrú làndá bïo á nɔn ɓa wee koonínaa wo yi, ká nùpue màhá yí dà máa bío le o wó khon ó o ko ò o ɓúe, tàá ò o dé ho kàsó yi.

30 Bũn mɔn, á ɓa ɓà ì zeñ wán le ɓa zúifùwa wee lè o wán, lé bũn nɔn á ì dèeníá le ɓa ɓua a varáa ũ cɔn, à ì mún le ɓia wee kooní a yi à ve o ũ cɔn.»

31 A ɓa dásíwá wó bïo ɓa ɓúhũso bía nɔn ɓa yi. Ba fó a Poole ho tɔnàahũ mu yi á ɓuan wàráa fúaa ho Antipatiriisi lóhó.

32 Mu tá na lée tɔn, á ɓa dásíwá na wee varáka ɓínía ɓuara mí lún yi, à ɓa díá ɓia yòora ɓa cúawa á bán bò là a Poole.

33 Ba vaa dèení ho Sezaaree yi, á ɓa dó ho vūahũ o kuvεεεεere ní yi, à ɓa nɔn o Poole wo yi.

34 O o kuvεεεεere kàráanna ho ò o tùara a Poole yi le o wee lé ho kɔhũ yén yi? O o Poole bía: «Ì wee lé ho Silisii yi.» Bïo ó o zūna le o ló ho Silisii yi,

35 Ó o Felikisi bía nɔn wo yi: «Bia wee kooní foñ hía ɓueé dān, á ì màhá à tùa foñ.» O o nɔn le ɓii le ɓa dé o o *Herodee béení zì-beení‡ yi à pa yi.

24

O Poole á ɓa zúifùwa le o wó khon

¹ Wizooní bïo hònú bũn mɔn, á ɓa yankarowà ɓúhũso beení Ananiasi, lè ɓa ya-díwá nùwā yen ɓúí, à séení nùpue ɓúí na zū ho *Oroomu làndáwá na ɓueé bío ɓa ɓii á bò mín ɓuara ho *Sezaaree. O yèni ɓa le Tεεtuluusi. Ba wà vaá von o Poole o Felikisi na le o kuvεεεεere cɔn.

‡ 23:35 Herodee béení zì-beení: Le lée zì-beení ɓúí ó o Herodee hía son ho Sezaaree lóhó yi. Le zì-beení mu lé ðio á ho Oroomu kuvεεεεerewà hía wee wé keñ yi.

² A 6a 6uan o Poole 6uararáa. O o Tεεtuluusi wáa wee zéeni bío ó o wó khonnáa kà síi: «Wa núhúso, ùnén lé yíá nɔn wa yúráa ho héerá. Mu bè-yèrèməkánia na wíokaa wa kòhú lé ù bè-zúrímini nɔn á búñ 6úen6úen wóráa.

³ Mu bíowa na wa wee yí 6úen6úen fέεε há làa 6úen6úen yi á wa zú bío, á wa yiwa yí dà máa nɔnsá foñ hùúu.

⁴ I yáa máa ðín máa yáa ù pàahú. I wee fio fo, sáberé à ù ní í cón cínú.

⁵ Wa mɔn mu le o nñi na kà dà à yáa bío ká mu 6úaa. Ba *zúifùwa na ho ðímíjá yi 6úen6úen ó o wee kánká. Lé orén lé ho Nazaretesa kuure 6úi núhúso.

⁶ Le *Dónbeení zí-beení na bío sá le yi ó o lá wi o ò tíí, lé búñ te o wíiró. Wa lá le wa à ðín [wa làndá wán á à cítíráa wo,

⁷ ká 6a dásíwá núhúso Liziasi lé yíá fáa wo wa níi yi lè le sí-suee,

⁸ ò o nɔn le jii bíá wee kooní a yi le 6a 6uen ù cón.] Fo tùara a nñi mu yi, á ùnén à ùten á à mi bío 6a le o wó khonnáa.»

⁹ A 6a zúifùwa bíá sá a nñi mu jii le bío ó o bíá lé ho tùíá.

O Poole wee fεε mí tùíá o Felikisi yahó

¹⁰ O o kuvεενεεεre wáa dá mí níi o Poole yi le o bío. O o Poole lá le bíoni ò o bíá bío kà: «Í zú le fo fá le cítíi ho kòhú na kà yi mu míana. Lè búñ te bío á í láaráa foñ á à fεεráa í tùíá á à lénnáa í núhú ù yahó.

¹¹ Fo dà à tùaka à loí. I 6uara ho Zeruzalemu yi á wà 6ueé 6úaaní le Dónbeení mu wizooní á ðín máa dà píru jún wán.

12 Ba yí yú mi ká í wee wãaní là a búí le Dónbeení zí-beení lún yi. Ba mún ðìn yí yú mi ká í wee khà nùpua kúee mín yi ba zúifùwa kàránló zíní yi, tàá ho lóhó yi.

13 Ba yí dà máa zéení le bïo ba wee bío í jii á bon.

14 Bïo á í zũ à í wee wé lé bïo kà: Ho wõhũ na á ãarén le ho bïo yí bon, hón lé hĩa á ínén bò á wee sá na wàn ãuaawa ãàn Dónbeení yi. Bïo búenbúen na wi ho làndá là le *Dónbeení jii-cúa fεerowà võnna yi á í tà bïo.

15 Bïo á í dó í sïi yi, lé bún á ãarén mún sĩa dó yi le ãa ñi-tentewà là ãa ñi-kora á khíi vèe.

16 Lé bún ñon á í wee hení í lò à ãua íten sese le Dónbeení là ãa nùpua yahó.

17 «Mu ù yí lúlúio bío yεn ká í máa va ho Zeruzalεemu. Ká í bini ãuenló bin jũhũ lé le séení wári á í ãuan ãueé ñon wàn ñipomu yi, là mu hãmu na á í ãueé ñon le Dónbeení yi.

18 Bún lé bïo ãàn tonló á í kera yi le Dónbeení zí-beení lún yi á ãa ãueé zoó yú, à bún ho ceéro làndá wó vó. Nùpua na boo yí kera bin làa mi, á wòronlè mún yí wó.

19 Ho Azii kõhũ zúifùwa nùwã yεn búí lé bã ñonzoñ wi bin. Bán lé bã lá ko à ãa ãuee ðìn ù yahó, à kooní mi ká ãa mɔn í wékheró.

20 Tàá le í tùa ãarén na kà yi: Ñonzoñ na á í ðìn ho làndá tũiá fεerowà yahó à fεera ho tũiá léraráa í jũhũ vaá vó, ká bïo ãa le í wó khonnáa búí ãa mɔn à ãa zéení mu.

21 Ká yínɔn bïo á í bíá pónpón ãa yahó le í tà ãa ñi-hía vèeró bío, á ñon ãa wee cítiráa mi ho zuia.»*

* 24:21 Mi lorí Bè-wénia vũahũ 23.6

22 O Felikisi zū bïo o Nùhúso wǎhú bïo karáa sese, ó o bàrá le cítíi fló pǎn-veere yi, ò o bía: «Hen ká 6a dásíwá kuure jùhúso Liziasi 6uara, á ì màhǎ à fí mi cítí.»

23 O o nǎn le jii 6a dásíwá jùhúso na pan o Poole yi le o dé o ho kàsó yi, ká a màhǎ díá le o dá wé mítén, ò o mún na ho wǎhú 6àn bǎnlowà yi à 6a wé dàń 6uee 6úεεkí o à yí o séení.

O Poole ðin o Felikisi là a Durusiye yahó

24 Wizooní bïo yen bún mǎn, ó o Felikisi lè mín hǎa zúifù hǎnzoró Durusiye á bò mín 6uara. O le 6a vaa ve o Poole le o 6uen, ó o 6ueé já bïo á wón bía le siidéro o *Krista yi bïo yi.

25 Ká bïo ó o Poole hǎa wee bío ho téréen mítén lè ho 6ua mítén sese, lè le cítíi na wà a 6uen bïo, ó o Felikisi zǎna, ó o bía: «Fo wǎa dà a lén. Ká ì yú ní pǎahú na yi, á ì ì bǎnì ì ve fo.»

26 O mún lá wee cà ò o Poole na le wárí wo yi, lé bún nǎn ó o wee veráa wó túntún à 6uee tà lè hǎ láakáwá.

27 Lúlúio bïo jún bún mǎn, ó o Poosiyuusi Fesituusi á zon o Felikisi lahó, á wó a kuvεεεεere. O Felikisi wi ò o wéé 6a zúifùwa sía, ó o díá a Poole ho kàsó yi.

25

O Poole le 6a bá-zàwa béε lé yǎa á à cítí mi

1 O Fesituusi 6uenló ho kǎhú mu yi wizooní tǎn bún mǎn, ó o ðin ho *Sezaaree yi á vannáa ho Zeruzalεεmu.

2 Bïo ó o vaá dǎn bǎn, á le *Dónbeenì yankarowà júnása lè 6a *zúifùwa ya-díwá á 6ueé bía a Poole wékheró bïo nǎn wo yi. Ba flora a Fesituusi

³ le o nǎá mí yi ò o na ho wǎhǔ mí yi à mí ɓua a Poole varáa ho Zeruzaleemu. Yaa ɓa lò a wán, á wi ɓa ɓúe o ho wǎhǔ wán.

⁴ Ká a Fesituusi màhǎ bía nɔn ɓa yi: «O Poole wi ho kàsó yi ho Sezaaree yi, á hen làa cǐnú ká ínén ì bεεre á a bǐnǐ ì va bǐn.»

⁵ O o bǐnǐa bía: «Hen ká ɓa ɓúí wi mi tǎhǔ á dà vaá zéénia a wékheró, à bǎn wǎa le wa bè mín va.»

⁶ O Fesituusi wó hǎ wizooní ɓio hètɪn, tàà ɓio píru mí dòn làa ba, bǐn mǎn ó o bǐnǐa van ho Sezaaree. Mu tá na léé tǎn, ó o Fesituusi léé kará mí cǐtíi fǐnǐi lahó yi, ò o le ɓa ɓua a Poole ɓuennáa.

⁷ Ká a Poole ɓueé dǎn, á ɓa zúífùwa na ló ho Zeruzaleemu yi kǐnǐa wo yi á wee kooní a yi làa ɓiowa sǐiwà cèrèe na á ɓarén mí bεεre yáá yí dà máa zéení yara.

⁸ Ká a Poole màhǎ pǎ ò o fεera ho tǔiá léraráa mi nǔhǔ kà sii: «ǐ yí wó bè-kohó ɓúí ɓa zúífùwa làndá lè le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ dǎnǐ yi. I mún yí wó yí khon lè ho *Oroomu bée.»

⁹ ɓio ó o Fesituusi wi ò o wεé ɓa zúífùwa sia, ó o wǎa tǔara a Poole yi: «Fo o tà á à va ho Zeruzaleemu á ɓa vaá cǐtí fo ì yǐo yi bǐn le bǐonǐ mu dǎnǐ yi le?»

¹⁰ O o Poole bía: «ǐ wi o bée cǐtíi fǐnǐi, á le bǐn á ì ko à ì cǐtí yi. I yí wó yí khon lè ɓa zúífùwa. A ũnén ũ bεεre yáá zǔ mu.

¹¹ Ká ì ɓuan khon, á wó mu ɓúí na ɓio yi á ɓa ko ɓa ɓúe mi, á ì máa pí ì húmú. Ká ɓio ɓa ɓèn le ì wó khonnáa á yí bon, á nùpue ɓúí ɓèn mún yí ko ò o dé mi ɓa ní yi. O bée lé yǐa á à fεe ì tǔiá.»

¹² O o Fesituusi lè ɓa nùpua na wee na hǎ yile-tentewà wo yi mǎn mín. Bǐn mǎn ó o bía: «O bée lé yǐa á à fεe ũ tǔiá làa ɓio fo le mu wéráa.»

O Poole ðĩn o Akiripaa là a Bereniisi yahó

13 Wizooní bǐo yɛn bǐn mǎn, ó o bée *Akiripaa lè mǐn hǐnló Bereniisi á van ho *Sezaaree á wà vaá tɛɛnía a Fɛsituusi yi.

14 Ba wó hǎ wizooní bǐo yɛn bǐn, ó o Fɛsituusi yú zéénia a Poole bǐo là a bée Akiripaa kà síi: «Nùpue búii wi hen ó o Felikisi á dó ho kàsó yi día.

15 Pǎahǔ na á ĩ van ho Zeruzalɛmu, á 6a yankarowà júnása lè 6a *zúífùwa ya-díwá 6ueé bíá a ñii mu wékheró bǐo nɔn miĩ, à 6a le ĩ bío le o ko ò o 6úe.

16 A ĩ bíá nɔn 6a yi le ho Oroomusa yí máa tà síiní nùpue jǔhǔ kà síi, ká 6ànsò làa bíá le o wó khon yí ðĩn mǐn yara ó o yí mà ho tǔiá yí léraráa mi jǔhǔ bǐo 6a le o wó khon ðǎní yi.

17 Ba bò mǐn làa mi á 6uara hen, á ĩ wǎa yí día á mu yí míana, à mu 6àn tá na lée tɔn, à ĩ van le cítii ffiníi, à ĩ le 6a 6ua a nùpue mu 6uennáa.

18 A bíá le o wó khon á 6uara. Ká hǎ wékhewa na á ĩnén lá wee leéka bǐo 6àn dɛɛ woon á 6a yí mà a jii.

19 Mu lé 6arén kùrú làndá bǐo á 6a làa wo wǎanía wán, là a ñii búii na 6a le Yeesu na húrún ó o Poole wee bío le o yǐo wi lua bǐo yi.

20 Bǐo á ĩ ì wé wé è fáaráa hǎ tǔiáwà mu á ĩ yí zǔ. Lé bǐn nɔn á ĩ tǔara a Poole yi le o tà á à va ho Zeruzalɛmu á 6a vaá cítii o ho tǔiá mu ðǎní yi le?

21 Ká a Poole màhǎ cà mu le o bée lé yǐa à cítii mí. A ĩ wǎa nɔn le jii le 6a díá le o wé ho kàsó yi fúaa ká ĩ yú a nɔn o Sezaaree yi.»

22 Ó o Akiripaa wǎa bíá nɔn o Fɛsituusi yi: «Mu mún ñ wé sí ĩnén yi à ĩ jí a ñii mu bíoní.» Ó o Fɛsituusi bíá nɔn wo yi: «Ho yíró ká ũ jí hǎ.»

²³ Mu tá na lée tǎn, ó o Akiripaa là a Bereniisi lè 6a dásiwá júnása lè ho lóhó nǐ-beera á bò mín, á bán dó ho cùkú 6a yi lèenía 6ueé zonnáa le cítí finíi. Ó o Fesituusi nǎn le jii le 6a 6ua a Poole 6uennáa.

²⁴ Bǐo ó o 6ueé dǎn, ó o Fesituusi bía: «À ùnén bée Akiripaa, lè minén na làa wén páanía wi hen kà 6úen6úen, o nǐi na đin mi yahó kà lé yǐa bǐo yi nǎn á 6a zúifùwa 6úen6úen vonnáa mín í cǎn hen, lè ho Zeruzalεemu yi, á wee wāamaka le o ko ò o 6úe.

²⁵ Inén cǎn á ĩ yí mǎn bǐo 6úii na nǎn ó o koráa lè mu húmú. Eε ká bǐo ó orén mítén le 6a bá-zàwa bée lé yǐa ko ò o cítí mí, á ĩ le bǔn lé bǐo á mu wáa à wéráa.

²⁶ Bǐo á ĩ ì túa sese o nǐi mu dǎnǐ yi á à na 6a bá-zàwa bée mu yi á mía. Lé bǔn nǎn á ĩ 6uan wo á 6ueé đinía mi yahó, sǎnkú à ùnén Akiripaa ũ beere yahó. Ká fo tùara a yi, á ĩ ì yí bǐo 6úii á à túa.

²⁷ Lé bǐo mu jǔhǔ mía í cǎn à ĩ bío le 6a 6ua kàsó nǐi varáa ho Oroomu ká ĩ yí zéenia o wékheró.»

26

O Poole lá le bionǐ o bée Akiripaa yahó

¹ Ó o *Akiripaa bía nǎn o Poole yi: «Ho wǎhǔ nǎn fon, wáa fεε ũ túiá à lénnáa ũ jǔhǔ.» Ó o Poole wáa dó a Akiripaa kǎféré ò o wee fεε ho túiá à lénnáa mí jǔhǔ kà sii:

² «Bée Akiripaa, í sǐi 6èntǐn wan ho wǎhǔ na á ĩ yú ho zuia bǐo yi à fεε í túiá à lénnáa í jǔhǔ ùnén yahó, làa bǐo 6úen6úen na 6a zúifùwa le í wó khon bǐo yi.

3 A ünén ūten yàá zū 6a zúifùwa làndáwá búenbúen làa bío 6a wee wé kán mín wán. A ĩ bíná wee fio fo à ū jǐ ū yi à jínáa ĩ cǎn.

4 Ba zúifùwa búenbúen zū bío á ĩ karáa hàrí ĩ yàronmu páahǔ. Ba zū bío á ĩ buan lè ĩten hàánǐ wán sǐi nùpua tǎahǔ lè ho Zeruzalεmu yi.

5 Ba zū mi míana, á lá tà mu á 6a à bío mu wéréwéré le ĩnén mún lé wa kuure nùpua na wee hení ho làndá bío nǐ-kéní, bíá 6a le Farizǐεwa.

6 Ho zuia á 6a wee cítí mi lé bío á ĩ dó ĩ sǐi bío le Dónbeenǐ dó mí jǐi le mí ì na wán bùaawa yi.

7 Wán sǐi nùpua zǐ-júná píru jún á mún dó mí sǎ le mi wé è sá máa khí á wé è bùaanǐ le Dónbeenǐ fúuu le wisoni lè ho tǐnàahǔ. Bée Akiripaa, búñ lé bío nǎn 6a zúifùwa wee koonínáa mi.

8 Minén zúifùwa, léé webio nǎn á mi wee leéka le le Dónbeenǐ yí dà máa vèní 6a nǐ-hía?

9 «Īnén ĩ bεεre lá wee leéka le ĩ ko à ĩ wé bío búenbúen à hēróa o Nazarεete nǐi Yeesu bío.

10 Bún lé bío á ĩ wó ho Zeruzalεmu yi. Mu bân wéró wǎhǔ á ĩ yú 6a yankarowà júnása cǎn á wǐikaa le Dónbeenǐ nùpua cèrèε kúaa ho kàsó yi. Ká 6a le mí ì búe 6a à ĩ mún tà búñ.

11 Pǎnna cèrèε yi ká ĩ wee héε léka 6a zúifùwa kàránló zǐnǐ búenbúen yi à beé 6a lò, á wi à ĩ kǐkǎ 6a yi à 6a yèrémá mí jǐnǐ à pí a Yeesu bío. ĩ lá jǐi 6a wán dà, fúaa ĩ wee màjǎ lé vaa beé 6a lò hǎ kǎ-vio búí lórá yi.

12 «Wizonle búí á ĩ ló jǎn ho Damaasi mu bío yi lè le *Dónbeenǐ yankarowà júnása jǐi na 6a nǎn mi.

13 Bée Akiripaa, mu wó le wisoni yi ká ĩ lá ho wǎhǔ wà, á ĩ mǎn mu khoomu na pànká wi po le wii khoomu à mu yóó ló ho wáayi á líí kǐnǐa ĩnén làa bíá làa mi bò mín yi.

14 A wa búenbúen ló lùiorá, á ì wee jí à mu tãmu búu wee bío bío kà làa mi lè wàn bíonĩ: «Soole, Soole, fo wee beé ì lò kà síi le we? Fo ka lòn v̀aró nàa na wee yén tá mín so ká wón v̀ina a. Εε ká ũ màhá à wé á à sa.»

15 A ì t̀uara: «Núhũso, fo lée wée?» O o bía: «Inén lé o Yeesu na fo wee beé lò.

16 Εε ká ũ lii híni yòo òn. I wi à ũ wé ì ton-sá. Lé bún ǹon á ì zéeniánaa iten làa fo. Fo ò wé ì seéraso á à zéeni ì na ba ǹupua yi le fo m̀on mi, á m̀un ñ bío bío á ì bini ì zéeni làa fo á à na ba yi.

17 Inén á à k̀ani fo ba zúif̀uwa làa bía yinon ba zúif̀uwa ní yi. I wee tonka fo ba c̀n,

18 bèra a na à ũ hén ba ỳo, à vá bía wi le t̀ibiri yi léráa mu khoomu yi, á m̀un fé ba o *Satani p̀anká ní yi à na le Dónbeenĩ yi. Ká ba tà inén bío yi, á ba bè-kora á à s̀en ñ díá á à na ba yi, á ba à yí ho lahó bía bío sã le Dónbeenĩ yi t̀ahũ.»

19 «Bée Akiripaa, lé kà síi mu wóráa. I yí pã mu bío na zéeniá m̀iten làa mi bío.

20 I nín-yáni bía le Dónbeenĩ bío ho Damaasi yi. Bún m̀on á ì zéeniá mu ho Zeruzalεmu yi, à lá ho *Zudee k̀shũ búenbúen, á zéeniá mu làa bía yinon ba zúif̀uwa. I wee bío na ba yi le ba yèrémá mí yilera lè mí wárá, à sí mí yara lè le Dónbeenĩ, à wé wé hã wárá na wee zéeni le ba yèrémáa bío bon.

21 Lé bún bío yi ba zúif̀uwa ẁiiraráa mi ká ì wi le Dónbeenĩ zĩ-beeni lún yi, á le mí ì búe.

22 Ká le Dónbeenĩ màhá pan mi f̀uuu á bueé bó ho zuia. A ì t̀in òn mí yahó á wee zéeni bío á ì m̀on làa bío á ì jí à na ba ñ-beera làa bía ká búenbúen yi. Bío á ì wee bío yí wi mí dòn làa bío ba jí-cúa f̀erowà là a *Moyiize bía le mu ù wé.

23 Ba bía le yia le Dónbeenĩ mɔn léra á lò ò be, le orén lé yia á à wé o nín-yání nùpue na à vèe. Le lé orén lé yia á à zéeni ho káníló bïo na lé mu khoomu á à na wàn nĩpomu lè hã síi-viò yi.»

24 Bïo ó o Poole wee fεε ho tũíá á à lénnáa mí nũhũ kà síi, ó o Fεsituusi wãamaa o wán: «Éee Poole. Fo wee khée le? A ù minka bè-zũrĩminĩ lé bïo wãa nɔn á ù nũhũ míanáa bĩn.»

25 O o Poole bía nɔn wo yi: «Fεsituusi cùkúso, í yí máa khée. Hã bíoní na á í wee bío kà á nũhũ wi, á hã mún bon.»

26 O bée Akiripaa nã mu bãn tũíawà. I dà a bío o yahó ká í ponĩ séra. I zũ mu kénkén le mu lè mí dà-kéní kéní ó o zũ. Lé bïo mu yínɔn bïo na sànkáa wó kùéèrè yi.

27 Bée Akiripaa, fo dó ù síi bïo le *Dónbeenĩ nĩ-cúa fεerowà bía yi le? I zũ mu le fo dó ù síi mu yi.»

28 O o Akiripaa bía nɔn o Poole yi: «Fo wãa wi à hen làa cĩnú à í yèrè má wé o kèrètĩε.»

29 O o Poole bía nɔn wo yi: «À mu wé lòn bïo, tàá à mu mía ponĩ bĩn, á í pá wee fio le Dónbeenĩ yi le mu yí kãna ùnén ù dòn yi, ká bía búenbúen na wee ní í bíoní ho zuia à wé le í bïo, ká hã zúakùariwà na can làa mi níi ló.»

30 O o bée, là a Bereniisi, là a kuvεεnεεre, làa bía búenbúen na làa ba wi mín wán á hĩnɔn yòò dĩn,

31 à ba fó mín ba ló á lée wee bío làa mín: «Wékheró búu na nɔn ó o nĩ na kà ko ò o búe, tàá ò o dé ho kàsó yi hón mía.»

32 O o Akiripaa bía nɔn o Fεsituusi yi: «Mu yínɔn bïo ó o nĩ mu le o bée fĩ mí cítĩ, ó o lá dà à díá.»

Ba ßuan o Poole ɲannáa ho Oroomu

¹ Bïo mu bía le wa ko wa lá ho won-beeni à varáa ho Itali kǎhũ yi, á 6a nɔn o Poole lè 6a kásósa nùwá yen 6úi 6a dásíwá ɲúhũso na 6a le Zuliyuusi yi. O dásí ɲii mu á ló ho *Oroomu dásíwá kuure 6úi yi, dïo 6a wee ve làa bá-zàwa bée dásíwá kuure.

² Wa zon ho Adaramiite lóhó won-beeni dà-kéni na ko ho dé mí yahó lè ho Azii kǎhũ wonna ðinnii cǎn á hínɔn wà. ɲii 6úi na 6a le Arisitaaki á zon làa wen. O ló ho Maseduana kǎhũ lóhó na 6a le Tesaloniiki yi.

³ Mu tá na lée tǎn, á wa vaá ðǎn ho Sidǎn lóhó. O Zuliyuusi ßuan o Poole se, ó o nɔn le níi wo yi ó o léka mín bǎnlowà wán à 6a yí o séeni.

⁴ Bǎn món á wa hínɔn bǎn wà. Ká ho pinpiró wee sí wa yahó, á wa kun á khii tun waten yi lè ho Siipere kǎhũ na wi mu ɲumu tǎhũ, á bá hón wà.

⁵ Wa tò mu yámú ɲumu yi á ló ho Silisii lè ho Pánfilii kǎna ɲisǎni yi á vaá ðǎn ho Lisii kǎhũ lóhó na 6a le Miraa.

⁶ Lé bǎn á 6a dásíwá ɲúhũso yú ho Alekisándiri lóhó won-beeni 6úi na wà a va ho Itali kǎhũ. A hón lé hĩa ó o kúaa wen yi.

⁷ Wa wó wizooní ká hǎ boo ho wǎhũ wán. Wa wà yèrèdèdè, á lò bon làa sòobée á bò yi vaá ðǎnnáa ho Kíniide lóhó ɲii. A bïo ho pinpiró hò wen á wa yí dà máa lá dén ðáni so, á wa kun vaá ló lè ho Salamɔne cǎn, á bá ho Kerete kǎhũ na wi mu ɲumu tǎhũ wà.

⁸ Wa bá ho kǎhũ mu, ká mu màhá wó lònbee làa sòobée. Wa vaá ðǎn ho lahó 6úi na 6a wee ve làa «Wonna ðinnii La-seni.» Ho wi ho Lasee lóhó ɲisǎni.

⁹ Wa míana le veeni mu yi dà, á 6a *zúifùwa ɲini

liró p̄ahũ* khíina yú, á ho won-beenĩ p̄aró lònbee wíokaa wee wé. Lé b̄n ó o Poole p̄ánaa 6a zeñ wán kà síi:

¹⁰ «Wàn zàwa, í m̄n mu le le veeni na wa wi yi á à wé lònbe-beenĩ. Ho won-beenĩ lè mí sèró á ho yáaró na 6úaa á à yí. A bè b̄n wán, á warén wa beere yí bánbáa á wa mukání á à ví mu yi.»

¹¹ Εε ká 6a dásiwá p̄uhũso màhá dó mí síi bío ho won-beenĩ p̄uhũso làa yia te ho leékaa le mí ì wé yi, á po bío ó o Poole bía.

¹² Ho keeni há wanna d̄nnii na kà yi yín̄n bío na se le t̄eni p̄ahũ. Lé b̄n te bío á b̄a wi ho won-beenĩ yi boomuso á wó le p̄ii dà-kéní à 6a le mí ì h̄n̄i ho lóhó mu yi á à lén. Ba lá wi à 6a vaa d̄a ho Kerete k̄hũ wanna d̄nnii la-veere 6úii na 6a le Fenikisi. Há yèrémáa wi lè lé wii t̄enii. Lé b̄n 6a wi à 6a vaa c̄aka yi, à le t̄eni p̄ahũ khíi ká mu lá dà à wé.

¹³ Ho pinpi-zàwa 6úii h̄n̄n lè le wii h̄enii bàn nín-káahó á wee p̄eka, á 6a wee leéka le mí dà à wé bío 6a lá le mí ì wé. Ba h̄n̄n á vá léé bá lè ho Kerete k̄hũ bàn p̄i-kání á wà.

¹⁴ Cúa-yen á pinpi-beenĩ 6úii na 6a le Erakiyon á ló ho k̄hũ mu wii h̄enii bàn nín-tiání.

¹⁵ A ho yèrémá sí ho pinpiró léé bío na yí dà máa wé. A wa s̄a san día waten, á ho buan w̄aráa.

¹⁶ Ho k̄hũ dà-za 6úii na wi mu p̄umu t̄ahũ á yèni 6a le Koda, ká ho wi le wii h̄enii bàn nín-káahó, lé h̄n̄n á wa khíina n̄sání, á ho dá tun wen c̄inú, á wa màhá w̄aa yú ho won-za na 6a wee wé zo fenínaa

* **27:9** Ba zúifùwa p̄iní liró: Ba zúifùwa wee wé lí mí p̄iní há wiso-poa p̄ihũ vaa véenii lè ho tá khóorè p̄ihũ 6úakáró p̄ahũ. Ba p̄iní mu liró m̄n lé bío á há pinpi-beera wee wé và yi. Há wanna p̄aró yidèèrè wé keñ h̄n̄n p̄ahũ so yi.

míten ká mu here na can wa món á lá yòó dó. Ká wa lò màhã bon wóráa mu.

¹⁷ Bïo wa lá ho yòó dó vó, á 6a won-pàwa canka hã hũni á bánbáa ho won-beenĩ à ho hĩa yí hɛkɛnka. Ba zãna ho hĩa vaa fùuní le hònlè yi ho Libii jii, á 6a lá le dɛɛ na wee tĩ ho won-beenĩ lùwíi yi á can ho won-beenĩ yi là ho hũló á líi dó mu jumu yi, à 6a wãa día míten á ho pinpiró lá wàráa.

¹⁸ Bïo ho tá tɔn à ho pinpiró pá lan wee vɪnvã ho won-beenĩ là mí sòobɛɛ, á 6a búakáa wee 6ùen ho sèró à kúee mu jumu yi.

¹⁹ Mu 6àn tá na bɪnía léee tɔn, á ho won-beenĩ bïowa búii á 6arén là mí nín-bia wee khũaa yénní kúee mu jumu yi.

²⁰ Mu yú wizooní bïo yɛn ká nùpue yère máa dá lé wii là hã mànàayio wán, à ho pinpiró pá lan wee và là mí pánká. Mu ù va à yí, à wa yàá wãa yí máa leéka le o búii ì fen.

²¹ Bïa wi ho won-beenĩ yi míana à 6a máa dí bïo. O o Poole wãa hɪnɔn dɪn 6a yahó ò o bía nɔn 6a yi: «Mí nònzoñ lá zũ se bïo á ì le mí yí le wa lé ho Kɛɛɛte yi á mí tà yi. Se mu minka bïowa na wee yáa kà á lá máa yí máa wé.

²² Ɛɛ ká hã laà na kà wán á mí hení mí sĩa. O búii mukãñí máa ví. Ho won-beenĩ mí dòn lé hĩa á à yáa.

²³ Ho hĩihũ tɪnàahũ, á le Dónbeenĩ na á ì bïo sã yi á wee 6ùaaní, lé dén wáayi tonkaro á 6uara ì cɔn,

²⁴ á 6ueé bía nɔn miĩ: «Poole, yí zɔn. Fo ko à ù vaa dɪn ho Oroomu béɛ yahó. Le Dónbeenĩ á à fení ùñén làa bïa làa fo páanía wi búenbúen.»

²⁵ Wa nùwã, mí cén hení mí sĩa. I dó ì sɪi le

Dónbeenĩ yi. Mu ù wé làa bío mu bía nǎnnáa miĩ.

²⁶ Ho pinpiró á à dón wɛn á à varáa ho kā-veere búí yi.»

²⁷ Mu tĩnǎnna píru náa yú ká ho pinpiró buan wɛn wàráa ho *Mediteranɛɛ yámú jumú wán. Ho tá tlahũ, á ho won-beenĩ ton-sáwá wee leéka le wa wà vaá sùará le bónbóore yi.

²⁸ A ɓa lèera ho hũló na ho hǎnló dèɛ búí na lí á can yi á dó mu jumú yi, á mu booró yú hǎ mɛeterewa bóní làa píru làa bío hènun. Bío ɓa vá van cĩnú, á ɓa tĩn lèera ho dó, á ɓa yú mɛeterewa bóní làa bío hènun.

²⁹ Ba zǎna le wa won-beenĩ hía vaá hén hǎ hue-beera búí. Lé bũn nǎn á ɓa khũaana ho hǎnló bíowa bío náa na líka na wee ɓua ho dĩnĩ á can ho won-beenĩ yi á kúaa mu jumú yi lè ho mǎn, á ɓa wǎa kará wee lònĩ ho tá tĩló.

³⁰ Ho won-beenĩ ton-sáwá wi ɓa lùwí, á ɓa vá ho won-za na ɓa wee wé zo fenínáa mĩten ká mu here á dó mu jumú yi, á ɓa wee bío le lé mu bíowa na wee ɓua ho dĩnĩ á mí wee kúee lè ho yahó.

³¹ O o Poole bía nǎn ɓa dásíwá jũhũso lè ɓa dásíwá na ká yi: «Héyii! Ba nùpua mu á yí kará ho won-beenĩ yi, á mí máa fen.»

³² A ɓa dásíwá wǎa fáara ho won-za mu hũni á díá á ho wà.

³³ Bío ɓa wee lònĩ ho tá tĩló, ó o Poole henía ɓa sǎa le ɓa dí mu bío. O bía làa ba kà: «Bíó kà lé mu wízonĩ píru náa ká mi yí máa dí bío hùúu.

³⁴ Mi cén cà mu bío dí, à mí pànkáwá à kɛn. Mi nĩ-kéní woon á dèɛ búí kà máa khuee yi.»

³⁵ Hǎn bióní so bío vaa véenĩ, ó o Poole lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ bǎrákà, ò o cèekaa ho wee là.

³⁶ A 6a 6úen6úen màhã wãa yú le sí-he6úee á wee dí.

³⁷ Warén na wi ho won-beeni mu yi léee nùpua khiá-nun làa 6úará-tín làa píru làa nùwã hèzín.

³⁸ Bïo 6a dúka sù á 6a khúaaana ho dínló á kúaa mu numu yi bèra a na à ho won-beeni wé záyi.

³⁹ Bïo ho tá tǝn, á ho won-beeni ton-sáwá á yí zǝ ho lahó na 6a wi yi. Lahó 6úi na sùaráa lè le 6ón6óore na ho pinpiró yí tà yí here yi, lé bín á 6a lá wi à 6a vaa zoo díní ho won-beeni yi ká mu lá dà à wé.

⁴⁰ A 6a feera mu biowa na lika na wee 6ua ho díní á kúará. Ho won-beeni mu bán pènia á 6a mún feera kúará, á 6a can ho pǝnsò-beeni ho won-beeni mu yahó, à ho pinpiró wãa dón ho à nanáa hón lahó so yi.

⁴¹ Ká 6a màhã vaá 6ó le hǝnlè yi. Ho won-beeni mu bán yahó á fùunia le hǝnlè yi á ho yí dà máa va lùe. Ká ho bán món á mu numu na wee híni lè mí pánká á háakaa.

⁴² A 6a dásiwá wi à 6a 6úe 6a kàsósa, ò o 6úi hía yí wãa lén à fen.

⁴³ Ká 6a dásiwá núhúso màhã wi ò o fení a Poole, ó o pá le 6a yí wé mu. O o bía nǝn bía zǝ mu numu yi le 6a yénka lé ho yahó à bánbá na le 6ón6óore.

⁴⁴ Ká bía ká bán á à 6uaka hã penminí tàá ho won-beeni biowa 6úi yi á nanáa 6a món. Lé ká síi á wa 6úen6úen wóráa á dàina lóráa mu numu yi à dèe woon á yí wó a 6úi.

28

Bïo wó ho Malite yi

¹ Bĩo wa mən à wa fera vó, á wa ɲá à ɓa le ho kǎhũ na wa wi yi yèni ɓa le Malite.

² Ho nùpua ɓuan wɛn se. Mu wó à ho viohó wee tè á le tɛɛnĩ wi, á ɓa lò ho dǎhũ á wa kará kɪnía yi.

³ O o Poole khiira hã ɓùɛɛnĩ le mí ì yénnĩ á à kúee ho dǎhũ yi. A ɓĩo ho dǎhũ wunwuró wi, ó o díhioni ló hã ɓùɛɛnĩ mu yi, á cūaana a Poole ní ɓuan yi wee dándu.

⁴ Bĩo ho Malitesa mən mu, á ɓa wee bío làa mín: «Wa nùwã, o nĩ na kà léee nĩ-ɓúe. O fera yí húrun mu ɲumu yi ká le dofiní na térénná màhá pá yí tà le o mukānĩ kerí.»

⁵ Ká a Poole màhá pàránná a fá dó ho dǎhũ yi. O yàá yí mən o vía.

⁶ Ba ɓúenɓúen wãa pan le cúa-yɛn ká a Poole wee le, tàá le o ò dɪn dɪn á à lé è lùwá líí hí. A ɓa pan san à dèe ɓúi máa wé, á ɓa yèrè máa mí ɲiní á wee bío ɓĩo kà: «Yia kà léee dofiní ɓúi.»

⁷ Ho kǎhũ mu na wa wi yi ya-dí á lún beenĩ wi. Ho sàaráa yi làa hen na wa wi yi. O nĩ mu yèni ɓa le Pubiliyuusi. O ɓuan wɛn sese hã wizooní ɓĩo tɪn yi.

⁸ O nĩ mu ɓàn maá lò yí here wi le dāmu dèe yi. Lée tɛɛnĩ làa fɪn-lonloòró vāmú tò a. O o Poole wà zon o cǎn, á flora nən wo yi, ò o ɓò mí níní o wán ó o wan.

⁹ ɓūn mǎn á ho kǎhũ mu vánvárowà na ká wee ɓuen, à bán mún wa.

¹⁰ Le kǎnɓii ɓuaró lè mí sǐwà á ɓa ɓuan làa wɛn. A ɓĩo wa lénló dǎn, á ɓĩo wa màkóo wi yi le vɛɛnĩ ɓĩo yi á ɓa nən wɛn.

O Poole vad dɛn ho Oroomu

¹¹ Hã piina tɪn lé hĩa wa wó bɪn á bò yi wàráa. Won-beenĩ ɓúi mún kera bɪn làa wɛn á le tɛɛnĩ pãahũ khĩna yú. Ho ló ho Alekisãndiri yi. Ba wee ve ho làa Dofi-hénbéní.* Bïo á ho wee lén á hón lé hĩa wa zon.

¹² Wa đĩn ho Sirakuusi yi, á wó hã wizoonĩ tɪn bɪn.

¹³ Lé bɪn wa đĩn yi á bã le ɓúee vannáa ho Erekiolóhó. Mu ɓàn tá na lée tɔn á ho pinpiró và, á wee lé lè le wii hɛɛnĩ ɓàn nín-káahó ɓuen. Bũn ɓàn wizoonĩ nɔn ní lé bïo wa vaá dǎnnáa ho Puzoole lóhó.

¹⁴ Wa fò mún lè wàn zàwa kèrètɛwa ɓúi bɪn, á ɓa flora wɛn le wa wé hã wizoonĩ bïo hɛnɔn làa mí. Lé kà sɪi á wa wà nǎnnáa ho *Oroomu.

¹⁵ Wàn zàwa na tà a *Krista bïo ho lóhó mu yi na ná wa ɓuenló sã, á ló ɓueé sã wa yahó ho Apiyuusi yàwá, lè ho lahó na ɓa le «Làanía bïo tɪn» yi. Bïo ó o Poole mɔn ɓa ó o dó le Dónbeenĩ bārākà á yú le sɪ-heɓúee.

¹⁶ Bïo á wa vaá dǎn ho Oroomu, ó o Poole ɓa nɔn le zii ɓúi yi ó o làara yi mí dòn, à ɓa le o dásí nĩ ɓúi wé pa a yi.

O Poole wee bue le Dónbeenĩ béeni bïo

¹⁷ Mu wizoonĩ tɪn ní zon, ó o Poole von ɓa *zúifùwa núnása le ɓa le mí kúee mún wán. Bïo ɓa ɓueé fò mún o zii ó o bía nɔn ɓa yi: «Wàn zàwa, ho Zeruzalɛmu zúifùwa wĩira mi á dó ho Oroomusa níi yi. A ĩ nǎn yí wó yí khon le wàn nĩpomu. ĩ mún yí yàara wàn ɓúaawa làndá.

---

* **28:11** Dofi-hénbéní: Hã dofiina mu yènnáa ɓa le Kasitoore làa Polukusi. Hã yènnáa hĩa wee lé ho Kerɛsisa cɔn. Lé hārén á ho won-beenĩ ton-sáwá na hón pãahũ so yi á hĩa wee kārāfá miten yi à hã pa ɓa yi.

18 Ba tùara mi á bïo búí na 6a à ðin wán á à búeráa mi á 6a yí yú, á 6a le mí ì día mi.

19 Ká bïo 6a zúifùwa pǎ mu, á ì wó san le 6a 6ua mi 6uennáa ho Oroomu béε cón á wón fεε ì tũíá. Ká mu yínǎn wán síí nùpua á ì wà 6ueé kooní yi.

20 Lé bïn nǎn á ì le mi 6uen à ì 6uee bío làa mia. Yia ó o *Isirayεele nìpomu dó mí síi yi lé wón bïo yi á ho zúakùarí na kà cannáa làa mi.»

21 A 6a zúifùwa bía nǎn wo yi: «Warén yí yú vūahũ búí na ló ho *Zudee kǎhũ yi na bía à ù bïo làa wen. A nùpue búí mún yí ló bïn yí 6ueé bía bïo búí làa wen. Wa mún yí ná ù yèn-kohó sǎ.

22 Ká wa màhǎ wi à ù zéení bïo á ù wee leéka à wa jí. Lé bïo le kuure na á fo wi yi, dén 6a nùpua pǎ bïo hǎ lùà búenbúen yi.»

23 A 6a dó le wizonle nǎn o Poole yi. Ba cèrεε wee 6uen o cón hen na ó o wi yi, ò o bue le *Dónbeenĩ béenĩ bïo na 6a yi, ká a zéení a *Mɔyiize làndá bïo lè le *Dónbeenĩ jí-cúa fεerowà bioní yara làa ba, á wee cà ò o bío búe 6a jíhũ o Yeesu bío ðání yi. Ba kúaa mín wán le yìnbíi fúaa ho zìihũ.

24 Ba búí tà bïo ó o Poole wee bío yi, 6a búí 6èn yí tà mu yi.

25 Bïo 6a bioní wǎa wi mín jíuná yi wee saawaráa, ó o Poole bía hǎ bioní na kà á véeníanáa: «Yaa hǎ bioní na le Dónbeenĩ Hácírí bía á nǎn mìn 6ùaaawa yi là a jí-cúa fεero *Ezayii jíi á bon. Bïo kà lé bïo le bía:

26 Lén vaa bío na mu nìpomu na kà yi:

Mi wé è jí mu bïo kénkén

ká mi máa zúh mu kúará.

Mi wé è loñ lè mí yïo,

ká mi máa mi dèε.

27 Ba nùpua na kà yí máa jí dèè.

Ba tun mí jikōnna
le mí máa jí bïo.

Ba muuníá mí yïo
á yí wi 6a mi.

Ba yí wi 6a jí bïo lè mí jikōnna.

Ba tun mí yiwa.

Ba pǎ le mí máa yèrè má máa 6uen ĩ cǎn à ĩ wéé 6a.

28 Áwa, á mi wǎa zǔn mu. Le Dónbeenĩ wó á ho
fenló bionĩ mu á à bue á à na bïa yínǎn zúifùwa yi.
Bàn n̄ tà á à jí le.»

29 [Bïo ó o Poole bía hǎn bionĩ so wó, á 6a zúifùwa
saawaa wà ká 6a a kán mín.]

30 Zii 6úi na ó o Poole wee da yi ká a sàání, lé dén
ó o kará yi lúlúio bïo jun. Bïa wi 6a mi a wán
6úen6úen wee 6uee yí o bïn.

31 O wee bue le Dónbeenĩ béenĩ bïo, á wee kàrán o
Yeesu Krista bïo lè 6a nùpua ká a ponĩ séra, á bïo
6úi yí máa hè.

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

---

cxv

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Nov 2024 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf